

PÅ MENNESKETS VILKÅR

Socialdemokratiets arbejdsprogram
1992-96

PÅ Menneskets Vilkår

Socialdemokratiets arbejdsprogram
1992-96

INDHOLD

På menneskets vilkår	5
Socialdemokratiets projekt	5
Danmark i et internationalt samfund	6
Plads til alle – brug for alle	6
Miljø for natur og mennesker	7
Udvidet demokrati med ansvar, pligter og rettigheder	7
Økonomisk nyordning	7
Uddannelse og kulturliv – et helt aktivt liv	8
Fornyelse af velfærdssamfundet – borgernes rettigheder	9
Et samfund i ansvar og åbenhed	10
 Danmark i det internationale samfund	 11
Fælles sikkerhed og fred	12
Ny verdensorden	14
Det globale miljø	15
Et åbent Europa	16
Norden og Østersøen	18
Menneskerettigheder	18
Danmarks ansvar overfor flygtninge og indvandrere	19
De nye borgere	20
Flygtningearbejdet	20
 Plads til alle – brug for alle	 21
Arbejdsløsheden er ingen naturlov	21
Den trestrengede indsats	21
Et moderniseret erhvervsliv	22
Landbrug og fiskeri	23
Ny teknologi	24
Forskning	24
Slip den offentlige sektor løs	25
Den tredje sektor	25
Alle har medansvar	26
 Udvidet demokrati	 27
Det politiske demokrati	27
Det sociale demokrati	27

Socialdemokratiets arbejdsprogram 1992-94

Vedtaget på partikongressen, september 1992

Udgivet af: Socialdemokratiet

Thorvaldsensvej 2

1780 København V

Telefon 31 39 1522 Layout: Søren

Hjorth - Grafisk Design Forsideillustration (udsnit):

Birger Lindahl, Art Pro Fotos: Kurt Johansen Tryk:

Jydsk Centraltrykkeri Omslag: 200 g macoprint,

ikke klorbleget papir Materie: 90 g cyclus

genbrugspapir

Det økonomiske demokrati	27
Udvidet demokrati	28

Økonomisk nyordning.....31

En rolig omkostningsudvikling	31
Flere investeringer	31
Der skal prioriteres	32
En retfærdig skattepolitik	32
Trafik og transport i nye perspektiver	34

Miljø og energi for natur, og for mennesker og samfund.....37

Genbrug og genanvendelse	38
Naturbeskyttelsen	39
Friluftsliv	40
Vandmiljø – bysamfund	41
Vandmiljø – landbrug	41
Luftforurening	42
Levnetsmidler	42
Energi politik – et fælles ansvar	42
Energi besparelser	43
Undergrunden	43
El-sektoren	44
Gassektoren	44
Vedvarende energi	44
Energiforskning	44

Det udviklende arbejdsliv...45

Arbejdspladsens årti	46
Man vælger selv	46
Aktiv arbejdsmarkedspolitik	46
Solidaritetslinien	48
Et godt arbejdsmiljø	48

Uddannelse gennem hele livet.....51

Sammenhæng og fleksibilitet	51
Helhedsskolen – folkets skole	51
En fleksibel ungdomsuddannelse	52
De videregående uddannelser	53

Fuld fart på en voksen/efteruddannelsesreform.....	53
Uddannelsesstøtte – studiestøtte.....	54

Kultur og fritidsliv for hele folket55

Et alsidigt kulturliv	55
Teatre og billedkunst	55
Museer, biblioteker og dansk film.....	55
Mediepolitikken	56
fritids- og idræts politik.....	57
Folkekirken	58

Tryghed for den enkelte og familien59

Børne- og familiepolitikken	59
Den fremtidige ungdomspolitik	60
Ligestilling mellem kønnene.....	61
En go bolig for alle	61
Ældre og aktive – en retfærdig pensionsreform.....	64

Fornyelse af velfærds- samfundet – borgernes rettigheder65

Vi må stille krav til hinanden.....	66
Opsøgende og forebyggende arbejde først – passiv ydelse senere	66
Borgernes rettigheder.....	67
En forebyggende sundhedspolitik	69
Ansvar for egen sundhed	69
Sygehusstrukturen	70
Den etiske udfordring	71
Den primære sundhedssektor	71
Hurtig hjælp	73
Behandling og omsorg for psykisk syge.....	73
Medicin, der er til at betale	73
Alternativ behandling og naturmidler	73
Ligeret for loven	73
Beskyttelse af forbrugerne	75

PÅ Menneskets vilkår

Socialdemokratiets nye Arbejdsprogram 1992-96 skal udmøntes i en tid, hvor fundamentale forandringer finder sted for mennesker og samfund.

Den kolde krig, der dominerede de internationale forhold gennem fire årtier er forbi. Hermed er den verdensorden, den kolde krig skabte, også bragt til afslutning.

Berlin-murens fald og de østeuropæiske kommunistiske regimers sammenbrud har skabt helt nye muligheder for fredeligt samvirke øst-vest med vældige fremgangsperspektiver for befolkningerne i hele verden. Men også med store risici, hvis den rige vestlige verden udviser passivitet og unødigt tilbageholdenhed i økonomisk - teknologisk bistand og samhandel - både i forhold til Østeuropa og i forhold til den tredje verden. Ingen kan med sikkerhed sige, hvordan den nye orden kommer til at se ud. Men hvis vi skal skabe en lovende fremtid for den næste generation, vil den enorme indsats, der er påkrævet for at vende udviklingen fra fortsat ødelæggelse af klodens miljø, ulighed mellem øst og vest samt mellem nord og syd komme til at dominere international politik i de kommende årtier.

Hovedopgaven og selve grundlaget for den nye verdensorden må og skal være kampen for at redde planeten øst-vest/nord-syd i et økologisk, økonomisk og socialt samarbejde.

I Danmark er velfærdssamfundets idé rodfæstet i befolkningen. Men samfundsudviklingen har formet sig stadig mere skæv igennem 80'erne. Der er opstået huller i samfundets sociale tryghedsnet, sundhedsvæsen, uddannelsessystem og boligpolitik. Danmarks kulturpolitik er tyndslidt af stigende kommerciel egoisme - midt i "mellemtiden", hvor vi har brug for dansk identitet og selvværd i et fælles Europa. Menneskelige og økonomiske muligheder blev forspildte som følge af den massive arbejdsløshed,

Socialdemokratiet har sat sig nye mål og arbejdsopgaver for årene 1992-96.

Socialdemokratiets projekt

Socialdemokratiets projekt i 90'erne skal bygge på en målbevidst fornyende indsats i såvel det internationale samfund som i Danmark.

Det gamle klassesamfund hører fortiden til. Men nye klasseskel er opstået i "2/3-samfundet" - mellem dem, der er "indenfor" i sikre jobs og dem der er "udenfor" - i arbejdsløshed, socialt, uddannelsesmæssigt og økonomisk ringere livsvilkår. Informationsteknologiens gennembrud har både skabt nye muligheder - men også mangel på overblik og sammenhæng for den enkelte i det moderne "nyhedssamfund". Opbrud er undervejs i tilhørsforhold og livsmønstre for den enkelte, familier, unge og ældre.

Politik handler om de ydre rammer for menneskers liv, og om at skabe livskvalitet for mennesker. Socialdemokratiet sætter mennesket i centrum. Den sociale forståelse mennesker imellem søges opnået gennem personlig ansvarsbevidsthed, etik og

Politik handler om de ydre rammer for menneskers liv, og om at skabe livskvalitet for mennesker. Socialdemokratiet sætter mennesket i centrum

moral - anstændighed og hensyntagen frem for selvtilstrækkelighed og egoisme.

Vi vil videreudvikle velfærdssamfundet til et helt "ansvarssamfund". Ikke i den konservativt/liberale usolidaritets forstand. Vi vil skabe reelle vilkår for, at alle - uanset baggrund - selv kan vælge at sammensætte sit eget liv i job, uddannelse og fritid. Vi vil skabe nye, bedre rammer for, at hver enkelt menneske selv kan tage ansvaret for sit eget liv - i medansvar for hele samfundet - på et trygt grundlag og i en fornyende mangfoldig proces. Dermed får Socialdemokratiets gamle slogan - "Ingen rettigheder uden pligter. Ingen pligter uden rettigheder" - netop det nye reelle meningsfulde indhold, - og ny bærekraft for det danske samfunds udvikling i 90'erne.

Socialdemokratiets projekt omfatter 9 hovedopgaver:

Danmark i et internationalt samfund

Vi vil aktivt arbejde for at bruge de helt nye muligheder - efter afslutningen af den kolde krig - til store hurtige fremskridt for varig fred og afspænding. Gennem nye aftaler om nedrustning for såvel atomvåben, kemiske og bakteriologiske våben samt konventionelle styrker.

Socialdemokratiet vil fastholde dette mål konsekvent i Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik gennem vort NATO-medlemskab, FN, CSCE m.v. Danmark skal forblive atomvåbenfrit i freds-, krise- og krigstid. En atomvåbenfri zone skal udbygges fra Norden til Balkan. Danmark skal fortsætte presset for overholdelse af menneskerettighederne overalt på jorden. Vi vil et åbent Europa, hvor kræfterne koncentrerer om en forøget indsats mod arbejdsløsheden, og dens menneskelige omkostninger, de alvorlige miljøproblemer og sikringen af minimumsbestemmelser for arbejdsvilkårene.

Samarbejdet mellem Øst- og Vesteuropa skal styrkes - økonomisk, teknologisk, miljømæssigt, kulturelt, menneskeligt og politisk. Vi vil et stærkere og mere synligt inter-

nationalt, solidarisk samarbejde nord-syd overfor den tredje verden og de globale miljøproblemer.

Vi står fast på, at Danmark har et selvstændigt ansvar overfor flygtninge og indvandrere, hvor vi må gå op imod tendenserne til fremmedhad, og hvor levevilkår sikres på linie med danskernes - både i pligter og rettigheder.

Plads til alle - brug for alle

Den største trussel mod det danske samfund og menneskelig velfærd er arbejdsløsheden. Men arbejdsløsheden er ikke en uafvendelig naturkatastrofe - det er følgen af en forkert politik og forkert indretning af økonomien. Det er i en vis forstand konsekvensen af menneskers handlinger og økonomiske beslutninger. Derfor kan mennesker også fjerne arbejdsløsheden igen. "Brug for alle og arbejde til alle" i det danske samfund er derfor ingen utopi - men en både mulig og realistisk menneskelig opgave.

Det er Socialdemokratiets projekt. Nye varige arbejdspladser skal skabes i et langt stærkere tempo. Midlerne er flere: En ny og mere effektiv erhvervspolitik, der kan modernisere alle hovederhverv - ikke mindst de små og mellemstore virksomheder. Forskning, produktudvikling, eksportindsats og investeringer skal styrkes. Der må skabes bedre rammer for samarbejde mellem den offentlige og private sektor om erhvervsudvikling og brug af offentlig viden (miljø, energi, uddannelse, pleje/omsorg o.s.v.) til systemeksport og beskæftigelse. Offentlige investeringer fremrykkes. Arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitikken udbygges med nye former for kombineret jobrotation, orlov- og sabbatordninger, efteruddannelse for de i forvejen ansatte og nyansættelser af ledige.

Men Socialdemokratiet erkender samtidig, at uden vigtige strukturreformer og nytænkning, kan den fulde beskæftigelse næppe igen, indenfor en overskuelig fremtid, opnås i det moderne, højeffektive samfund, som er udsat for stadig hårdere inter-

Miljøet rækker længere end ens eget liv. Miljøet kender ikke landegrænser

national konkurrence. Investerings-, uddannelses- og erhvervspolitikken gør det ikke alene. Det er en nødvendig men næppe tilstrækkelig betingelse for igen at få "plads til alle - brug for alle". Mange initiativer må sættes i gang samtidig. Der findes ingen enkle "snuptagsløsninger".

Socialdemokratiet vil nydefinere arbejdsbegrebet og opbygge en "tredje sektor" - i grænseområdet mellem den offentlige og private sektor. I den tredje sektor kan tilvejebringes et stort antal varige arbejdspladser med samfundsnyttigt arbejde, der ellers ikke vil blive udført. Sammen med den omfattende erhvervsuddannelses- og investeringsindsats kan "den tredje sektor" åbne nye beskæftigelsesmuligheder for de mange, der ellers udstødes. Denne opgaves løsning er den allervigtigste udfordring for Socialdemokratiets indsats i Danmark. Det er betingelsen for, at velfærdssamfundet kan videreudbygges.

Miljø for natur og mennesker

Miljøet rækker længere end ens eget liv. Miljøet kender ikke landegrænser. Danmarks miljøpolitik skal styrkes markant, både når det gælder den forebyggende og den behandlende indsats. Markedsøkonomien klarer det ikke alene. Renere teknolo-

gi og miljømæssig helhedstænkning skal indbygges i danske virksomheder. Gennem nye miljøafgifter, klare normkrav og retningslinier skal natur- og arbejdsmiljø beskyttes og forbedres på alle områder til et bæredygtigt grundlag.

Udvidet demokrati med ansvar, pligter og rettigheder

Socialdemokratiet vil forny og udvikle demokratiet. I et frit velfærdssamfund skal familier, virksomheder, organisationer samt amter og kommuner have ret til frie beslutninger under ansvar overfor fællesskabet. Vi vil et samfund, hvor alle er med til at bestemme.

Gennem et nyt levende økonomisk demokrati - der kan antage mange forskellige former - må vi udbygge vort demokrati til et nyt spændende og udviklende arbejdsliv. Et aktivt og demokratisk samfund med øget borgerdeltagelse i udøvelse af den offentlige forvaltning kan forebygge fremmedgørelse og øge den enkeltes samfundsengagement. Vi må ind i en proces, hvor borgerne i større udstrækning tager ansvar for sig selv og hinanden.

Økonomisk nyordning

Socialdemokratiet har sat sig det aller-

sværeste - men også det eneste holdbare - mål: På en og samme tid skal arbejdsløsheden og gældsstiftelsen bekæmpes. Social retfærdighed og miljøhensynet skal sættes i højsædet.

Det forudsætter solidaritet og helhedssyn fra alle dem, der har arbejde både selvstændige, såkaldt liberale erhverv og lønmodtagere i forhold til de, der er uden arbejde.

Overordnet vil Socialdemokratiet arbejde for, at tilvæksten i økonomi og produktion i de nærmeste år først og fremmest skal gå til investeringer, eksport og fornyelse - og det skal ske på et miljømæssigt bæredygtigt grundlag. Vejen hertil er en forening af reformer og rimelig byrdefordeling.

Den pensionsreform, der blev påbegyndt på arbejdsmarkedet i 1991, videreføres og forstærkes. Den skal sikre større lighed i alderdommen og give mulighed for nye arbejdspladser gennem nye investeringer. Den aktive erhvervs- og industripolitik, det økonomiske demokrati og en voksende efteruddannelsesreform er lige så afgørende faktorer i den fælles indsats og at pensionskassernes muligheder for at investere i dansk erhvervsliv forbedres.

Den offentlige sektor er ikke for stor, som ofte påstået fra borgerlige side. Det er den private erhvervssektor, der er for lille. Den offentlige sektor skal fornyes, både til gavn for de offentligt ansattes tryghed og uddannelse samt af hensyn til borgernes ret til service. Der må prioriteres. De offentlige driftsudgifter må som helhed på de fleste områder holdes i ro i de nærmeste år samtidig med, at der gennemføres en fremrykning af en række samfundsnyttige offentlige investeringer, der både indebærer bedre samfundsøkonomi og mindre arbejdsløshed.

Socialdemokratiet er garanten for retfærdig byrdefordeling. I lyset af behovet for stærkere eksport og beskæftigelse må den moderate overenskomstlinje videreføres, således at resultatet heraf bliver flere investeringer og derved flere arbejdspladser. Også alle andre indkomstgrupper i

arbejdslivet må omfattes, ingen skal kunne køre på frihjul. Samtidig må den øvrige økonomiske lovgivning, herunder også statens økonomiske mellemværende inklusive bloktilskudsordningerne til kommunerne, inddrages i en helhed og bidrage til social tryghed for alle borgere.

Uddannelse og kulturliv -et helt aktivt liv

Uddannelsespolitikken skal målrettet styrkes af menneskers selvstændiggørelse i det aktive liv. Fornyelse af uddannelsessystemet skal skabe plads, fleksibilitet, sammenhæng og faglig fornyelse for brugerne -også med bedre internationale muligheder. Folkeskolen skal sikres en indholdsreform, hvor fremmedsprog, samfundskendskab og demokrati bliver mere centralt placeret. Enhver må have ret til 12 års grunduddannelse. Ungdomsuddannelserne skal fremover være tilbud til alle og en "ungdomsga-ranti" for alle. Mellemuddannelserne og de videregående uddannelser skal revideres i deres udbudsindhold samt form, og der skal sikres fri adgang uden gebyr.

Socialdemokratiet vil skabe rammerne for en helt ny "Voksenuddannelses Grundlov", med klare, gennemskuelige uddannelsesrettigheder og reelle valgmuligheder for alle. En ny voksen- og efteruddannelsesreform, med ret til betalt efteruddannelse efter et bestemt åremål på arbejdsmarkedet, skal på én gang sikre den enkelte større personlig selvstændighed og bedre valgmuligheder for jobs i det aktive arbejdsliv.

Socialdemokratiet vil arbejde for en kultur- og fritidspolitik, der skal styrke mangfoldighed, overblik og sammenhæng for de enkelte og samfundet. Vi vil det mangfoldige, det ubegrænsede, det harmoniske og de mange udfoldelsesmuligheder. Vi vil mangfoldighed og forskellighed, og vi vil dæmme op for den stigende kommercialisering af kulturlivet. Vi vil fremme et alsidigt kulturliv, fritids- og idrætsaktiviteter, teater, film, biblioteker og museer. Det skal ske gennem målrettet støtte og aktivt samarbej-

de mellem lokalsamfund, kommuner, stat, borgere og græsrodsbevægelser.

Det udviklende arbejdsliv "Mennesket i centrum" har altid været Socialdemokratiets udgangspunkt og målsætning for reformarbejdet. Nu er det også blevet en økonomisk og teknisk nødvendighed! Det bliver en afgørende forudsætning for danske virksomheders konkurrenceevne - og for den offentlige sektors fornyelse.

En helt ny model for "det udviklende, aktive arbejdsliv", som indebærer relevant information, overblik og helhedssyn i "produktionen" og service overfor andre, skal sikre den enkelte maksimal idéudfoldelse, uddelegering af ansvar, en ny varig voksen-Efteruddannelse, medbestemmelse og selvstyrende grupper. Det er nøgleord i 90'ernes samfund. Det skal være en fælles målsætning for alle ansatte i såvel den offentlige som den private sektor.

Tryghed for den enkelte og familien Det danske samfunds sociale tryghed skal fastholdes og videreudvikles. Vi ønsker en stærkere sammenhængende børne- og familierpolitik. Det er nødvendigt med arbejdstidsaftaler, som tilgodeser børnefamilier og en udbygning af forældres ret til betalt fravær på børns sygedage. Et samlet børnepolitisk program, som også omfatter unges arbejde, og som sikrer mere fælles tid for forældre og børn. Den sociale tryghed omfatter også retten til gode boligforhold, nyt almennyttigt byggeri, forstærket byfornyelse og boligkvalitet. En konsekvent indsats for ligestilling mellem kønnene videreføres, især når det gælder indflydelse i besluttende organer overalt i samfundet.

Gennem ændringer i kommuners bloktil-

skud og aktivering af "den tredje sektors" nye jobmuligheder skal der sikres en forbedring af pleje- og omsorgsmuligheder, hjemmehjælp samt aktivering af kontanthjælpsmodtagere med mulighed for et aktivt arbejdsliv.

Fornyelse af velfærdssamfundet - borgernes rettigheder

Vi fastholder, at den offentlige sektor med dens ydelser, tryghedsgaranti, informations- og serviceaktiviteter er en grundlæggende hjørnesteen i vort velfærdssamfund. Socialdemokratiet vil arbejde for, at beslutningskompetence og ansvar decentraliseres i størst mulig udstrækning. Det er nødvendigt, at staten fortsat fastlægger de overordnede rammer og sikrer helheden i samfundet - men flere beslutninger kan med fordel overføres til kommuner og amter - og længere ud til de enkelte institutioner og organisationer. Socialdemokratiet vil fortsat bevidst arbejde med brugerbetaling på miljøområdet, på vejområdet, og andre lignende områder. Men når det gælder borgernes grundlæggende rettigheder i sundhedspolitik, uddannelsespolitik og job, har vi en lige så klar grundholdning: Brugerbetaling på disse områder vil Socialdemokratiet ikke, da det trækker i modsat ret-

Vi vil det mangfoldige, det ubegrænsede, det harmoniske og de mange udfoldelsesmuligheder

ning af en social acceptabel fordelingspolitik. Takstområderne skal udformes sådan, at ingen af økonomiske grunde må afholde sig fra at få del i samfundets service. "Borgernes rettigheder" er den anden store fornyelsesopgave i Socialdemokratiets projekt for velfærdssamfundet Danmark. Gennem en helt ny lovreform vil vi sikre borgernes rettigheder til samfundets service. Der skal gøres op med kødannelser og tidsubestemte ventelister i det offentlige. En lovreform om borgernes rettigheder skal sikre borgerne kortere ventetider på alle centrale områder: Børn, ældre og syge - men også indenfor vigtige menneskelige anliggender som adoption, domstolsbehandling, sagsbehandling m.v.

De ni hovedopgaver er Socialdemokratiets projekt for 90'erne. Sammen med den mere detaljerede beskrivelse af opgaverne i de efterfølgende kapitler, dannes tilsammen "Socialdemokratiets arbejdsprogram for årene 1992-96".

Et samfund i ansvar og åbenhed

Ingen nok så målrettet økonomisk politik, erhvervspolitik, sociallovgivning, uddannelses- og arbejdsmarkedspolitik fungerer efter sin hensigt uden danskernes egen aktive medvirken i holdninger og dagligdag. Samfundet skal være lydhørt for både mindretal og flertal, svage og stærke grupper - og tilpasningsduelig til den enkeltes behov. Det skal være åbent for nye initiativer, der sikrer det enkelte menneske den størst mulige frihed i valgmuligheder og et personligt og fælles godt liv. Socialdemokratiets arbejdsprogram for 1992-1996 bygger hverken på bevidstløs decentralisering eller magtfuldkommen topstyring. Målet er at give den enkelte et større personligt ansvar, større udfoldelsesmuligheder og fastholde fællesskabets mål og solidariteten mellem de enkelte befolkningsgrupper.

Vi har brug for begge dele: Glemmer vi den ny ansvarliggørelse og det nye demo-

krati, kan vi ikke løfte de økonomiske problemer og den nye udvikling.

Glemmer vi helheden, tabes overblikket og sikkerheden for den vanskeligt farbare udviklingsvej i de nærmeste år.

Det er en historisk helt speciel situation, vi befinder os i. Vore muligheder og nødvendigheder er så store. Europas grænser brydes op, og Danmarks med. Mennesker, kapital, viden får mulighed for at strømme stadig mere uhæmmet over de gamle grænser. Socialdemokratiet skal være i front og fastholde et dansk grundlag for livskvalitet i et stadig mere åbent Europa og i en verden præget af store mangler for de mange. Vi skal fastholde og udbygge nye arbejdspladser på et bæredygtigt grundlag - og nyt udvidet demokrati. Nationerne og folkene er i opbrud og søger efter nye midler til at skabe og udvikle den selvbestemmelse og de nye handlemuligheder for det enkelte menneske, vi alle behøver. Derfor vil Socialdemokratiet kæmpe for det "udvidede" demokrati - og en ny uddannelsesindsats, der sigter på virkelig selvstændiggørelse for hver enkelt - i hverdagen, på arbejdspladser i Danmark - og i Europa. Det drejer sig om, at hvert enkelt menneske i Danmark får noget reelt at have sin "ansvarlighed" i. I modsat fald er der risiko for, at den ny nationalisme, der ligger i Europas undertone, slår over i egoisme, intolerance, lukkethed og dermed cementerer 2/3-samfundet i 90'erne. Det er en fælles indsats, der er brug for - en fælles indsats som Socialdemokratiet ikke kan og skal løse fuldstændigt "fra oven", men som kun kan løses i fællesskab sammen med alle mennesker i Danmark. Socialdemokratiets projekt er en proces, vi sætter i gang. Et nyt folkeligt værksted for hele Danmark. Vore grundholdninger er klare: Der skal være plads til alle - brug for alle. Men det bliver også eksperimentets tid på en række områder i det nye demokrati: Vi må prøve os frem i fællesskab - på menneskets vilkår.

DANMARK I DET INTERNATIONALE SAMFUND

Den kolde krigs epoke er forbi. Øst og Vest står ikke længere overfor hinanden i en konfrontation mellem to samfundssystemer. Demokratiet og markedsøkonomien er blevet fælles europæiske målsætninger.

Det har skabt en historisk enestående mulighed for samarbejde mellem Europas lande. Et samarbejde omkring økonomi, udenrigspolitik, demokratiske rettigheder, beskyttelse af miljøet, kultur, sociale forhold og andet.

Samarbejdet på disse områder vil være den bedste garanti for fred og stabilitet i Europa. Det er grundsynspunktet i den socialdemokratiske sikkerhedspolitik.

Til gengæld er behovet for militære styrker kraftigt reduceret, i og med der ikke længere eksisterer en militær fjende eller trussel i Europa. Den målsætning om et stærkt nedrustet Europa, som Socialdemokratiet vedholdende har arbejdet for, kan derfor nu blive til virkelighed.

Men selv om der ligger kolossalt positive perspektiver i den kolde krigs ophør, så er den internationale situation samtidig præget af faretruende problemer. Nogle af disse problemer er fulgt i kølvandet på opløsningen af blokkene. Andre rækker længere tilbage,

Frem for alt er der ikke taget afgørende skridt til en ny økonomisk verdensorden, der bygger bro mellem Nord og Syd.

Samtidig kan den 3. verdens lande blive "glemt" i det historiske nye samarbejde mellem Øst og Vest. Dels fordi de skal konkurrere med Østeuropa om vestlig hjælp. Dels fordi de ikke får den støtte, der tidligere var begrundet i supermagternes indbyrdes kamp om indflydelse.

Socialdemokratiet vedkender sig sit globale ansvar. Vi holder fast i visionen om en ny økonomisk verdensorden og vil ud fra den arbejde for at vende udviklingen i den 3. verden.

Vi skal gøre dette for at støtte. Men vi har samtidig selv en interesse i det.

Hvis de økonomiske problemer i den 3. verden fortsat udvikler sig, vil der komme et enormt pres af flygtninge, der søger at

undslippe elendigheden. Samtidig kan det sociale tryk ende i eksplosioner, der truer den globale sikkerhed.

I Europa er det blevet klart, hvor vanskeligt det er at opbygge nye samfund på Sovjetkommunismens ruiner. Omstillingen til demokrati og markedsøkonomi er langsom og krævende. Den fører store sociale omkostninger og politiske frustrationer med sig, samtidig med at der er sprængfarlige nationale modsætninger.

Socialdemokratiet har den holdning, at den rige vestlige verden - ikke mindst Vesteuropa - må være parat til at yde ofre for at bringe landene i det østlige Europa ind i en stabil økonomisk og demokratisk udvikling.

Samtidig med, at de økonomiske problemer globalt er meget store, er der en stigende erkendelse af, at disse problemer ikke kan løses gennem blind vækst. Den hidtidige økonomiske udvikling har skabt trusler mod miljøet, som kan få katastrofale konsekvenser, hvis der ikke tages drastiske forholdsregler.

Et globalt samarbejde om at sikre en udvikling, der er bæredygtig i forhold til miljøet, må have højeste prioritet i international politik. Målet om en bæredygtig udvikling må ikke vige for økonomiske hensyn.

Det kræver store omlægninger i den rige verden, samtidig med at den fattige verden får støtte til at vælge en mere miljøvenlig udviklingsmodel.

Det koster at være solidarisk - også internationalt. Vor indsats skal være synlig for danskerne og bæres af en fælles global ansvarlighed. Derfor ønsker Socialdemokratiet, at Danmarks mål for vor internationale indsats i en ny verdensorden bliver at øge vor samlede bistand til 2,0% af bruttonationalproduktet. 1% skal forbeholdes til direkte teknisk- og økonomisk u-landsbistand. Derudover skal iværksættes en handlingsplan, som gradvist forøger Danmarks bistand til Østeuropas økonomiske, tekniske og sociale udvikling og til indsatsen mod de globale miljøproblemer. Der skal stilles de samme krav til andre rige nationer om en sådan fælles solidarisk løsning.

**Socialdemokratiet
vedkender sig sit
globale ansvar. Vi
holder fast i visionen
om en ny økonomisk
verdensorden og vil
ud fra den arbejde
for at vende
udviklingen i den 3.
verden**

Der er brug for en markant styrkelse af de organisationer for internationalt samarbejde, som Danmark deltager i, hvis verdens politiske, økonomiske og miljømæssige problemer skal løses.

FN må tilføres væsentligt større slagkraft. Organisationen må ikke mindst have en mere aktiv rolle, når det gælder om at forhindre eller imødegå aggressioner mellem landene og undertrykkelse af menneskerettighederne i de enkelte lande. Samtidig er det nødvendigt med en gennemgribende reorganisering af FN's særorganisationer og underorganisationer for at fungere med styrke i forhold til de voksende problemer og for at afskaffe overlapninger og bureaukrati.

I Europa har både Konferencen for sikkerhed og samarbejde i Europa (CSCE) og Euronrådet betydelige opgaver med at

beskytte demokratiet og menneskerettighederne. Ligeledes må CSCE i videst muligt omfang anvendes til at forhindre eller bilægge nationale konflikter.

Politisk og økonomisk er det imidlertid EF der er Europas beslutningscentrum. Socialdemokratiet vil arbejde for, at EF udnytter denne styrke til at skabe samarbejde, stabilitet og velfærd i hele Europa. Til dette hører, at EF er åbent for optagelse af nye medlemslande fra EFTA og Østeuropa.

Også NATO har en rolle at spille med hensyn til at skabe nye politiske bånd mellem de tidligere fjender fra Øst og Vest.

Fælles sikkerhed og fred

Afslutningen af den kolde krig og den totalt ændrede sikkerhedspolitiske situation i Europa medfører selvsagt også justeringer af Socialdemokratiets udenrigs-, sikker-

heds- og forsvarspolitik. Socialdemokratiet har altid lagt vægt på de ikke-militære sider af sikkerhedspolitikken, men udviklingen har medført, at deres rolle er blevet endnu mere fremtrædende end tidligere.

Socialdemokratiet vil i fremtiden bygge sin udenrigs- og sikkerhedspolitik på FN, NATO, CSCE, EF, Europarådet og Nordisk Råd. Selvom Warszawapagten er opløst, vil det fortsat være fordelagtigt at bevare NATO og dansk medlemskab af organisationen til sikring af fred og stabilitet, men NATO vil aldrig blive et mål i sig selv for dansk sikkerhedspolitik.

Danmark siger nej til at blive medlem af Vestunionen. Danmark skal holde sig udenfor et eventuelt fælles forsvar i EF-regi.

Socialdemokratiet støtter alle planer om en fuldstændig fjernelse af alle atomvåben fra Europa og andre steder på kloden, hvor de er stationeret. Disse våben skal destrueres.

De kortrækkende atomvåbens fjernelse fremkalder en zone uden atomvåben fra Norden og de baltiske lande til Balkan i syd. Herved bliver det naturligt at tage spørgsmålet om en formaliseret nordisk atomvåbenfri zone i en større europæisk sammenhæng op til nye overvejelser.

På dette nye grundlag bekræfter Socialdemokratiet, at man fortsat vil arbejde for, at Danmark forbliver atomvåbenfrit i freds-, krise- og krigstid.

Som en forlængelse heraf vil partiet arbejde for en international aftale om nej til førstegangsbrug af enhver form for atomvåben, en international aftale om atomprøvestop, en yderligere og hurtig begrænsning af atomvåbenmagternes strategiske kernevåben og en forbedring og en effektivisering af ikke-spredningsaftalen fra 1969. Spredningen og produktionen af nye atomvåben i lande, der hidtil ikke har rådet over disse våben, er en af de alvorligste trusler for sikkerheden på trods af den kolde krigs afslutning. Det bør overvejes, om der i FN-regi, bør kunne skrides ind overfor lande der ikke af egen drift tilslutter sig ikke-spredningsaftalerne.

Socialdemokratiet vil yderligere arbejde for:

- at hindre udviklingen af de såkaldte stjernekrigsprogrammer (SDI).
- at allerede indgåede aftaler om nedrustning af de konventionelle styrker følges op med nye aftaler om antallet af soldater og reduktion af materiel og i forlængelse heraf nedrustning til søs.
- at der gennemføres et internationalt forbud mod produktion, oplagring og anvendelse af kemiske og bakteriologiske våben, samt eksisterende lagre destrueres.
- at der skabes en effektiv international kontrol med våbenhandel, og at det i denne forbindelse sikres, at forsvarsbudgetterne bliver offentligt tilgængelige.
- at der, som et led i indsatsen for sikring af fred og sikkerhed, fortsat gives offentlig støtte til freds- og konfliktforskning, folkelige organisationers fredsarbejde og undervisning i skolerne om international forståelse og samarbejde.

Trods nedrustning og afspænding i Europa vil der også i fremtiden være brug for et dansk forsvar til hævde af landets suverænitæt. Målet må som hidtil være at sikre et troværdigt forsvar indenfor en rimelig økonomisk ramme med hensyntagen til den internationale udvikling.

Den internationale situation muliggør, at forsvarsbudgettet reduceres, men effektiviteten skal sikres samtidig med, at overflødige dele skæres bort.

Forsvaret må løbende forberede mulige udsendelser af danske militære enheder fra alle tre værn som fredsbevarende styrker under FN eller CSCE, hvortil kommer en mulig udsendelse af udrykningsstyrker under NATO, idet dansk forsvar, så længe Danmark er medlem af NATO, er en integreret del af organisationens forsvarssystem. Inspektion af overholdelse af nedrustningsaftalerne kan også kræve en international indsats af dansk forsvar. Forsvaret skal stadig have for øje, at det skal virke ud fra princippet om fælles sikkerhed, hvilket den

nye europæiske situation har gjort indlysende, samt at dets opgave er strengt defensiv. Danmark må modsætte sig de udvidelser af NATO's opgaver og geografiske indsatsområde. Samarbejdet i NATO skal ske i respekt for det enkelte medlemslands suveræne rettigheder og synspunkter.

Ny verdensorden

Som følge af den udenrigs- og sikkerhedspolitiske udvikling er der fremkommet ønsker om skabelsen af en ny verdensorden til sikring af freden, og for at give det internationale samfund mulighed for i praksis at efterleve et internationalt retssamfunds principper. Socialdemokratiet støtter bestræbelserne for at skabe en ny verdensorden, hvis det sker på basis af et styrket FN, og hvis man kan sikre, at det ikke bliver en enkelt stormagt, der kommer til at dominere totalt.

Socialdemokratiet ønsker, at FN får mulighed for at optræde med større myndighed og selvstændighed, og Socialdemokratiet kan også acceptere, at Sikkerhedsrådet ved en ændring af pagten får bemyndigelse til at skride ind overfor et medlemslands suverænitet, hvis de fundamentale menneskerettigheder trues eller krænkes.

Sikkerhedsrådets fremtidige rolle bør derfor tages op til revision og dets sammensætning til overvejelse. Men det klare formål skal være at styrke verdensorganisationen. Den kolde krigs afslutning giver nye muligheder.

Men samtidig er det en kendsgerning, at svælget mellem den rige og den fattige verden stadig udvides. Verdens samlede udviklingsbistand er dalet noget de sidste år, og mens Øst-Vest konflikten er formindsket eller forsvundet, øges spændingen mellem Nord og Syd, først og fremmest økonomisk. Socialdemokratiet ønsker derfor en øget indsats for et mere retfærdigt økonomisk samarbejde mellem de rige og de fattige lande og erkender, at de fattige lande må sikres en større andel af væksten i verden.

Verdensbanken og den internationale

valutafond bør derfor være mere imødekommende overfor udviklingslandenes sociale og økonomiske vækstbehov og alle industrilande bør mindst opfylde FN's målsætning om at yde en u-landsbistand på 0,7% af bruttonationalproduktet. Danmark skal internationalt arbejde aktivt for, at dette mål opfyldes.

Danmark skal fastholde de solidariske principper i egne målsætninger for den tekniske og økonomiske bistand til udviklingslandene. Ved udvælgelsen af Danmarks samarbejdslande - og formen for bistand - skal der tages hensyn til graden af fattigdommen, det enkelte lands sociale stade, samarbejdsmulighederne, respekten for menneskerettighederne og kvindernes stilling. Det påses, at den ydede bistand i særlig grad kommer den fattigste del af befolkningen tilgode. Hensigten med den danske u-landsbistand er at hjælpe med til det enkelte lands udvikling og fremme de sociale, humanitære og demokratiske idealer.

Bistanden skal hjælpe u-landene til at opfylde behovene for uddannelse, familieplanlægning og styrke fødevareproduktionen, infrastrukturen og produktionsapparatet, og indsatsen på miljøområdet skal præciseres og styrkes yderligere.

Det er Socialdemokratiets opfattelse, at bistanden skal ydes uden krav om, at hjælpen helt eller delvis skal anvendes til køb i giverlandet.

Dansk u-landsbistand ydes af hensyn til befolkningerne i u-landene og ikke af hensyn til dansk erhvervsliv. Men erhvervslivet skal inspireres og anspores til at styrke konkurrenceevnen og udnytte de muligheder, som under alle omstændigheder ligger i såvel den bilaterale som den multilaterale bistand. De to former for hjælp skal fordeles nogenlunde ligeligt. Ved afgivelsen af ordrer skal der tages hensyn til modtagerlandets ønsker.

Der skal træffes internationale aftaler om afvikling af u-landenes gældsproblemer på en måde, der ikke hæmmer social- og økonomisk vækst.

Landbrugsproduktionen i industrilandsene skal omstilles, der skal anvendes langt færre kemiske bekæmpelsesmidler og kunstgødning. I stedet skal der indføres økologisk afbalanceret dyrkningsmetoder

Danske u-landsmidler må ikke overføres til den iøvrigt nødvendige økonomiske hjælp til de østeuropæiske lande.

Den helt afgørende forudsætning for at skabe en positiv økonomisk udvikling i u-landene er at sikre dem bedre handelsvilkår. Internationale råvareaftaler skal sikre udviklingslandene en rimelig pris for deres råvarer. Afsætningsmulighederne for industrivarer til de rige lande skal forbedres.

De multinationale selskabers adfærd i udviklingslandene skal underkastes bindende internationale regler og kontrol.

Kvindernes rolle skal styrkes i udviklingsprocessen og deres menneskelige og økonomiske uafhængighed fremmes. For at nå dette mål er det bl.a. nødvendigt at forbedre kvindernes adgang til almen og faglig uddannelse.

Danske virksomheder i udviklingslandene skal tilbyde deres ansatte gode løn- og arbejdsvilkår, der mindst opfylder ILO's mindstenormer.

I overensstemmelse med den internationale grundlæggende solidaritet vil socialdemokraterne i udviklingslandene støtte

alle tendenser til social lighed samt politisk, økonomisk og kulturel frihed.

Det globale miljø

Kampen for en ren verden er af samme betydning som kampen for fred, frihed og lighed. Derfor støtter socialdemokraterne Brundtland-kommissionens krav til en fælles international indsats for miljøet.

Drivhuseffekten er en af de væsentligste miljøproblemer verden står overfor. Problemet skyldes hovedsageligt landenes afbrænding af kul, olie og naturgas. Den må imødegås ved at gennemføre omfattende energibesparelser og ved at satse mere på vedvarende energikilder. På længere sigt kan det blive nødvendigt at ændre i den rige verdens økonomiske grundlag.

Der må findes alternativer til anvendelse af de gasser, der ødelægger ozonlaget. Landbrugsproduktionen i industrilandsene skal omstilles, der skal anvendes langt færre kemiske bekæmpelsesmidler og kunstgødning. I stedet skal der indføres økologisk afbalanceret dyrkningsmetoder. Industriproduktionen skal omstilles, så luft-

forureningen begrænses og vandmiljøet beskyttes.

Der skal tilrettelægges en effektiv international indsats for at forbedre den økologiske balance og dæmme op for de katastrofale ødelæggelser af miljøet i den 3. verden, Landene i den 3. verden og i Østeuropa skal have støtte til at udvikle en teknologi, der både kan afhjælpe deres nuværende forureningsproblemer og forhindre at de gentager den rige verdens miljøødelæggende produktionsformer.

Indhug i regnskovene, der rummer hovedparten af jordens plante- og dyrearter, skal stoppes. Ørkendannelsen i den 3. verden skal standses. Kemiske bekæmpelsesmidler, medicinalvarer og andre produkter, der ikke må anvendes i industrilandene af sundhedsårsager, skal ikke kunne eksporteres til 3.verdens lande, For at sikre det globale miljø skal der arbejdes for, at der i FN's regi etableres en international miljødomstol eller miljø sikkerhedsråd, der har til opgave at træffe afgørelser om grænseoverskridende forurening og miljøtrusler mod menneskeheden,

Et åbent Europa

Socialdemokratiet har til stadighed arbejdet for et åbent Europa. Heri har ligget, at samarbejdet mellem de 12 EF-lande ikke måtte lukke sig om sig selv. Man skulle knytte de tættest mulige forbindelser til resten af verden og være parat til at optage andre lande som medlemmer.

Gennem aftaler om Europæisk Økonomisk Samarbejde (EØS) er EFTA-landene blevet deltagere i det indre marked.

En snarlig udvidelse af EF med de øvrige nordiske lande samt Østrig, Schweiz og de baltiske lande og hurtigst muligt herefter lande som Ungarn, Polen og Tjekkoslaviet, vil være de første vigtige skridt til at udvide og åbne EF-samarbejdet i bredden.

Socialdemokratiet ønsker at få alle østeuropæiske lande knyttet tættere til EF gennem økonomiske samarbejdsaftaler og gennem mere vidtgående aftaler, der også omfatter miljø, uddannelse, udenrigspolitik

mm.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at beslutningerne inden for EF bliver truffet så tæt på de enkelte landes borgere som muligt og med fuld hensyntagen til landenes forskellighed. (Vi vil bekæmpe tendenser til meningsløse harmoniseringer og bureaukrati). Samtidig er vores mål at få skabt større åbenhed og stærkere demokratisk kontrol i forbindelse med EF's institutioner.

Ministerrådets møder skal åbnes for offentligheden. Princippet om offentlighed i forvaltningen skal gennemføres i forhold til EF-administrationen. Kommissionens monopol på at stille beslutningsforslag må brydes ved, at også Parlamentet tildeles ret til at fremsætte forslag. Derudover skal Parlamentet have øgede beføjelser til at kontrollere, at Kommissionen gennemfører beslutningerne på den rigtige måde.

Den største udfordring for EF er fortsat indsatsen mod arbejdsløsheden. Hvis EF-landene og andre europæiske lande fører en samordnet beskæftigelsesfremmende politik, kan der opnås betydeligt større resultater, end hvis indsatsen alene foregår på det nationale plan. Men EF kan kun bruges som et instrument til en sådan samordnet indsats, hvis den politiske vilje er til stede i medlemslandene. Socialdemokratiet vil presse på for, at regeringerne viser væsentlig større handlekraft i forhold til arbejdsløsheden.

En fælles beskæftigelsesfremmende politik i EF skal gennemføres uafhængigt af, om planerne om en Økonomisk-Monetær Union virkeliggøres. For Danmarks vedkommende er tilslutning til den Økonomisk-Monetære Unions afsluttende fase ikke aktuel. Danmark holder sig udenfor den fælles mønt og de krav til den økonomiske politik, der er knyttet hertil (tredie fase af den Økonomisk-Monetære union).

Et vigtigt led i en fælles økonomisk politik er samtidig støtten til udvikling af de fattigere områder i EF især gennem de såkaldte strukturfonde.

Der skal arbejdes for, at handlen mellem

EF og den 3. verden bringes i balance bl. a. gennem gradvis afskaffelse af importbegrænsning og nedtrapning af told på forarbejdede råvarer. U-landenes afsætningsmuligheder af egen produktion styrkes.

Mens EF har bevæget sig rask fremad, når det gælder gennemførelsen af det indre marked, så har man langt fra været i stand til at gennemføre de nødvendige beslutninger på andre områder. Det drejer sig vel at mærke om områder, der står helt centralt i Socialdemokratiets samfundssyn, frem for alt miljøet og lønmodtagernes rettigheder.

EF bør hindre tendenser til "social dumping" i Europa, hvor medlemslandene i konkurrence om at tiltrække kapital holder den sociale sikkerhed nede. Der skal derimod gennemføres fælles minimumsnormer for information og høring af ansatte, for medbestemmelse, tryghed i ansættelsen, arbejdsmiljø m.v. Vi vil forstærke indsatsen for et bedre arbejdsmiljø gennem stærkere regelsæt, bedre interne sikkerhedsordninger, en styrkelse af arbejdstilsynet og forstærket informations- og forskningsindsats, der i højere grad end hidtil beskæftiger sig med løsninger af problemerne og er integreret i produkt- og produktionsudviklingsarbejde. Der skal gennem EF opbygges en fælles kontrol med de multinationale selskaber og en demokratisering gennem repræsentation af faglige tillidsrepræsentanter i de internationale koncernbestyrelser. EF-samarbejdet skal styrke forbrugerbeskyttelsen og give bedre muligheder for vurderinger og sammenligninger gennem bedre og mere forståelige varedeklarerationer. Der skal sikres den højeste grad af forbrugeroplysning gennem mærkning af alle stoffer, kemikalier og lignende.

Miljøpolitikken er generelt blevet prioriteret i EF og vigtige initiativer er blevet taget. Det gælder bl.a. i forhold til de to store globale miljøproblemer: Drivhuseffekten og ødelæggelsen af ozonlaget,

En løsning af de alvorlige miljøproblemer nødvendiggør et stærkere samarbejde indenfor Europa. EF og andre europæiske samarbejdsinstitutioner bør kunne gennemføre stærkere sanktionsmuligheder overfor lande, der ikke overholder fællesaftaler og minimumsbestemmelser om forureningsbekæmpelse. En fælles politik må ikke svække miljølovgivningen i de enkelte lande, omvendt må EF's krav til harmonisering aldrig kunne forringe vore egne krav til arbejdsmiljøet.

En væsentlig del af miljøproblemerne hænger sammen med landbrugsproduktionen. Der er behov for en langsigtet reform af EF's landbrugspolitik, så de miljøpolitiske målsætninger slår langt stærkere igennem.

Samtidig er der stærke økonomiske begrundelser for at skabe et mere markedsorienteret landbrug. Det vil lette EF's budget, og det vil samtidig være særdeles gavnligt for landbrugerne i den 3. verden og dermed for hele den økonomiske situation i disse lande.

Med udsigten til en udvidelse af EF bliver det endnu mere påtrængende at gøre EF-systemet mere demokratisk og ubureaukratisk.

Der skal større åbenhed til omkring Ministerrådets arbejde, og der skal en stærkere kontrol med den ikke-folkevalgte Kommission.

Øgede beføjelser til Europaparlamentet er en naturlig del af denne demokratisering.

Med udsigten til en udvidelse af EF bliver det endnu mere påtrængende at gøre EF-systemet mere demokratisk og ubureaukratisk

ring. Det gælder især øgede beføjelser til at stille beslutningsforslag og til at kontrollere, at beslutningerne gennemføres på den rigtige måde.

Et forstærket samarbejde om udenrigs- og sikkerhedspolitik i EF er nødvendigt. Men grundlaget for den fælles udenrigspolitik skal fastlægges i enstemmighed og må ikke være et skridt på vejen mod Europas forenede Stater.

For at opnå maksimal indflydelse for arbejderbevægelsen i EF og hele Europa, vil Socialdemokratiet arbejde for en styrkelse af samarbejdet i Socialistgruppen i Europaparlamentet.

Norden og Østersøen

Udviklingen frem mod et åbent Europa med EF i centrum gør ikke det nordiske samarbejde mindre væsentligt tværtimod. Det interne nordiske samarbejde bør styrkes. Socialdemokratiet vil arbejde for gennemførelse af en nordisk miljøplan, en nordisk arbejdsmiljøkonvention og øget samarbejde på det teknologiske og forskningsmæssige område. Samtidig bør det kulturelle og uddannelsesmæssige samarbejde styrkes.

For Danmark vil det være en klar fordel at få de øvrige nordiske lande med ind i EF. Det vil give nye muligheder for at skabe en alliance i EF at fastholde og udvikle de nordiske samfund.

Samtidig er der åbnet for dansk deltagelse i et nyt og bredere regionalt samarbejde. Det drejer sig om Østersøsamrådet, som rækker hen over den gamle opdeling i Øst og Vest.

Socialdemokratiet ønsker, at der dannes et Østersøråd, som først og fremmest skal arbejde med miljø, infrastruktur og kulturelt samarbejde.

Udover at løse påtrængende fælles problemer med forurening o.s.v., skal Østersørådet også tjene til at give Østersøregionen en stærkere placering i den samlede europæiske udvikling.

Østersørådet skal fungere ubureaukratisk og med vægt på det decentrale samarbejde. De formelle beslutninger skal træffes af

et ministerråd. Dette ministerråd skal både støtte og lade sig inspirere af et bredere samarbejde mellem virksomheder, organisationer, græsrodsbevægelser og lokale myndigheder.

Østersørådet skal bygge sit arbejde på konkrete handlingsplaner for at bekæmpe forurening, udvikle transportforbindelser, skabe uddannelsessamarbejde o.s.v.

I en tid, hvor flere og flere problemer må løses i et internationalt samarbejde, er det vigtigt at fortsætte udviklingen af såvel det regionale som kontinentale socialdemokratiske partiarbejde i Europa.

Menneskerettigheder

Det grænseoverskridende samarbejde har aldrig været større end nu. Intet land kan i længden isolere sig fra verdenssamfundets øvrige stater. Socialdemokratiet hilser denne udvikling velkommen. Men i takt med den internationale udvikling må det enkelte menneskes og den enkelte stats rettigheder sikres. Menneskerettigheder og selvbestemmelsesret er afgørende, fundamentale krav i en verden under omstilling og i et Europa, hvor demokratiet vinder stadig stærkere fodfæste.

Danmark skal i alle internationale organisationer, først og fremmest i FN og CSCE, arbejde for selvbestemmelsesretten og menneskerettighederne. Selvfølgelig især når disse rettigheder trues. Stormagterne skal respektere nationernes selvbestemmelsesret.

Det internationale politiske og økonomiske pres på Sydafrika skal fastholdes, indtil apartheidsystemet er definitivt afskaffet, og det er det ikke, før alle voksne indbyggere i Sydafrika er sikret stemmeret og de første frie valg er gennemført. Alle initiativer, som sigter mod at ophæve Sydafrikas dominans over nabolande og befolkningsgrupper, hvor den endnu finder sted, må støttes.

Et nyt demokratisk Sydafrika må til gengæld støttes politisk og økonomisk. Der vil være behov for omfattende økonomisk hjælp til Sydafrika, hvis det skal lykkes at rette landet op socialt såvel som økonomisk

efter apartheidsystemets ødelæggelser.

Socialdemokratiet støtter alle bestræbelser for en fredelig løsning i Mellemøstkonflikten. En løsning skal baseres på FN's resolutioner og sikre palæstinenserne en selvstændig stat. De israelske bosættelser på den besatte vestbred må straks ophøre.

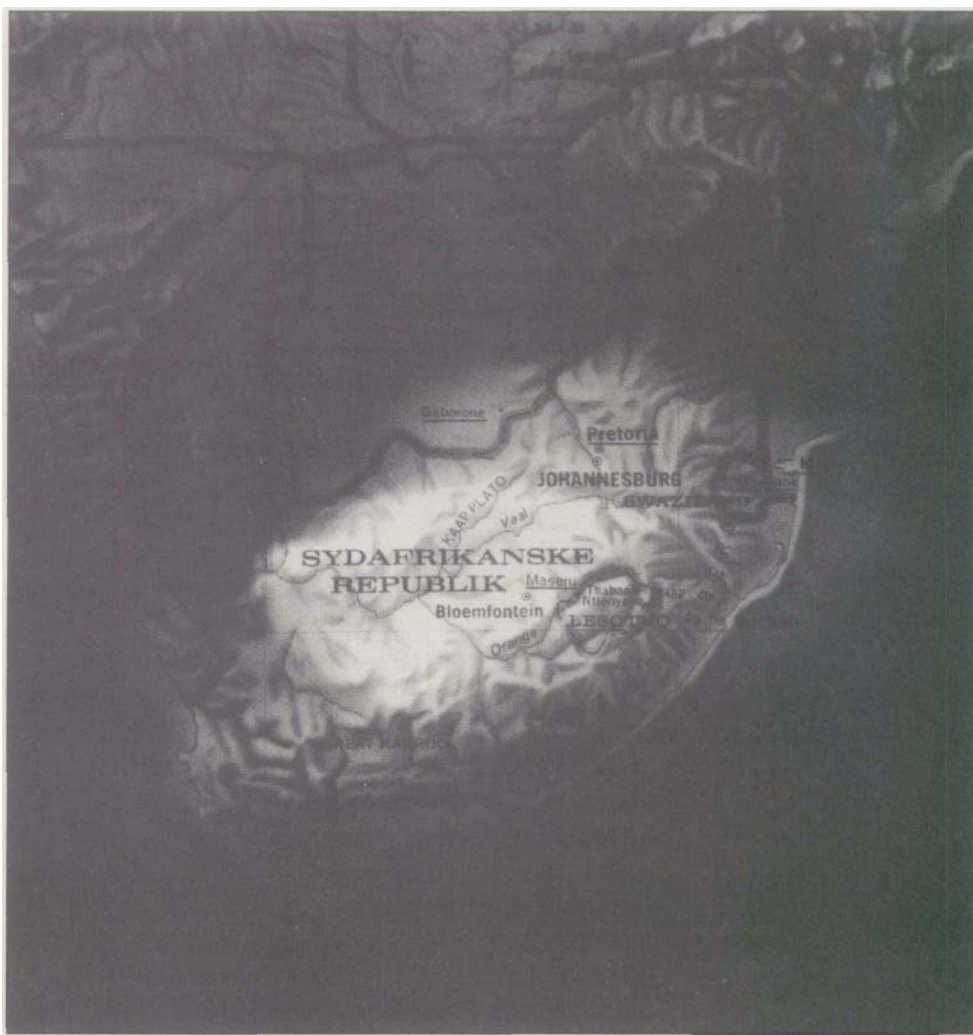
En løsning må indebære en sikring af alle folks og nationers ret indenfor sikre og anerkendte grænser. Staten Israels eksistens og en løsning baseret på palæstinenserne selvbestemmelsesret er det eneste fundament for en fredelig løsning. Palæstinenserne har også ret til selv at afgøre på hvilken måde, de vil repræsenteres ved internationale forhandlinger.

Mange andre steder på kloden forsøger etniske folkeslag at oprette deres egne demokratiske stater, og Socialdemokratiet anerkender de enkelte folks demokratiske ret til selvbestemmelse, og vil arbejde for løsninger, hvor de enkelte folkeslag ved folkeafstemninger kan bestemme deres fremtid.

Men de største problemer i forbindelse med selvbestemmelsesret kan opstå i det tidligere Sovjetunionen og andre Øst- og Mellemeuropæiske lande. Socialdemokratiet ønsker, at Danmark støtter alle internationale bestræbelser for, at disse problemer løses på fredelig vis efter forhandling. Hjælp til og samarbejde med de enkelte republikker såvel som fælles organer kan øge mulighederne for at finde frem til løsninger ad fredelig vej.

Indsatsen for menneskerettigheder og selvbestemmelse skal gennemføres konsekvent, især når rettighederne over trædes fx i et allieret land som Tyrkiet. Dansk udviklingsbistand bør gennemføres på en sådan måde, at den bidrager til en demokratisk udvikling i modtagerlandene.

Endelig ønsker Socialdemokratiet i alle

relevante internationale organisationer at få gennemført en styrket indsats for de faglige rettigheder.

Danmarks ansvar overfor flygtninge og indvandrere

Socialdemokratiets politik i forhold til indvandrere og flygtninge hviler på et menneskeligt grundlag. Danmark er en del af det internationale samfund. Vi tror på, at de nye borgere kan give et bidrag til udviklingen af det danske samfund.

Socialdemokraterne vil gennem en massiv oplysningsindsats modvirke ethvert tilløb til fremmedhad og racisme i det danske samfund. Vi vil inspirere alle positive kræfter til at arbejde for en positiv integration af indvandrere og flygtninge i samfundet, gennem en sammenhængende flygtninge- og

Det internationale politiske og økonomiske pres på Sydafrika skal fastholdes, indtil apartheidsystemet er definitivt afskaffet

indvandrerpolitik, der giver reelt indhold i ligeværdighedsbegrebet.

Alle landets kommuner skal tage et medansvar for integrationen i det danske samfund. For stor koncentration af indvandrere og flygtninge i et boligområde skal undgås. Der skal åbnes adgang for, at kommuner midlertidigt kan beslutte at suspendere ventelisterne i almenbyggeri, når beboersammensætningen i et boligområde udvikler sig meget ensidigt. En sådan beslutning skal være ledsaget af en forpligtelse til at anvise en anden bolig af tilsvarende standard. Alle kommuner må efterleve målsætningen i den fælles indvandrerpolitik om fremskaffelse af boliger gennem en statslig mellemkommunal boligfond.

Flygtninge og de familiesammenførte indvandrere skal kunne modtage et samlet integrationsprogram indeholdende sprogundervisning, rådgivning, studie- og erhvervserfaring og kendskab til danske samfundsforhold.

De nye borgere

De nye skal være her som ligeværdige borgere. Derfor skal alle initiativer til integration af indvandrere i det danske samfund bygge på den forudsætning, at indvandrere har samme pligter og rettigheder som den danskfødte befolkning, uanset deres kulturbaggrund, familietradition og religion.

Indvandrere skal motiveres til at lære dansk som en forudsætning for integration i samfundet. Vi skal samtidig respektere de kulturelle forudsætninger, som er udgangspunktet for de nye i vores samfund.

Integration af de nye i det danske samfund må omfatte både uddannelses-, arbejds- og boligforhold. Det skal ske i tæt samarbejde med kommuner og amter. I lokalsamfundet må der ske et samarbejde med erhvervsliv, foreninger, institutioner m.v.

Indvandrerbørn skal sikres en fælles opvækst med danske børn i boligområder, skoler og daginstitutioner, samt ved dyrkelse af fritidsaktiviteter.

Der skal tages hensyn til, at børnene møder med forskellig kulturel baggrund. Skolen skal give tilbud om modersmålsundervisning.

Voksne indvandrere må tilbydes uddannelsesmuligheder, som i højere grad står inde for, at indvandrerne opnår kvalifikationer til aktiv deltagelse på arbejdsmarkedet. I forlængelse heraf vil det være naturligt, at deltagelse i undervisningen i dansk og danske samfundsforhold gøres obligatorisk. Med obligatorisk forstås, at modtagelsen af offentlige overførselsindkomster kan gøres afhængig af deltagelse i undervisningen. Uddannelseskvalifikationer fra hjemlandet skal i højere grad anerkendes i Danmark, så indvandrere ikke behøver "starte forfra" - men får større muligheder for at klare sig.

Flygtningearbejdet.

Danmark vedstår sine internationale forpligtelser til at yde beskyttelse til flygtninge i samarbejde med FN. Der skal ydes støtte til det internationale hjælpearbejde omkring de store flygtningeproblemer i verden. Der skal ske en international koordination omkring modtagelse af flygtninge, og socialdemokraterne vil specielt arbejde for en samordnet nordisk og europæisk indsats. Danmark skal herunder være rede til at øge modtagelsen af flygtninge, der er under FN's Flygtningehøjkommissariats ansvar.

Socialdemokratiet vil endvidere arbejde for en forenkling og dermed også hurtigere sagsbehandling af asylansøgninger.

Der skal gøres en særlig indsats for flygtninge, som har været udsat for tortur. De eksisterende hjælpecentre for torturofre skal støttes økonomisk.

Flygtninge, der ønsker at forlade Danmark for at vende tilbage til hjemlandet, skal have økonomisk mulighed herfor gennem støtte i overgangsperioden. Men flygtninge skal også have mulighed for at blive i Danmark, hvis de ønsker det og har opholdt sig i Danmark i en årrække. Udgifter i forbindelse med modtagelse af flygtninge i Danmark bør afholdes af staten.

PLADS TIL ALLE - BRUG FOR ALLE

Arbejdsløsheden er ingen naturlov

Arbejdsløsheden er ingen naturlov, Det er det triste resultat af en samfundsudvikling, hvor alt for få initiativer er iværksat, hvor samfundet mangler en aktiv, sammenhængende investerings-, erhvervs- og uddannelsesindsats.

Der mangler også en grundlæggende ansvarsfølelse overfor begrebet "ret til arbejde", der giver det nødvendige menneskelige selvværd.

Manglen på nye initiativer og investeringer er den virkelige årsag til det groteske, menneskelige og økonomiske spild, som den høje arbejdsløshed er udtryk for. Der er problemer med erhvervslivets struktur, den traditionelle, økonomiske nedskæringspolitik. Der mangler en reform af voksenuddannelserne, og nye rammer for menneskelig handlekraft, initiativ og personlig selvstændiggørelse.

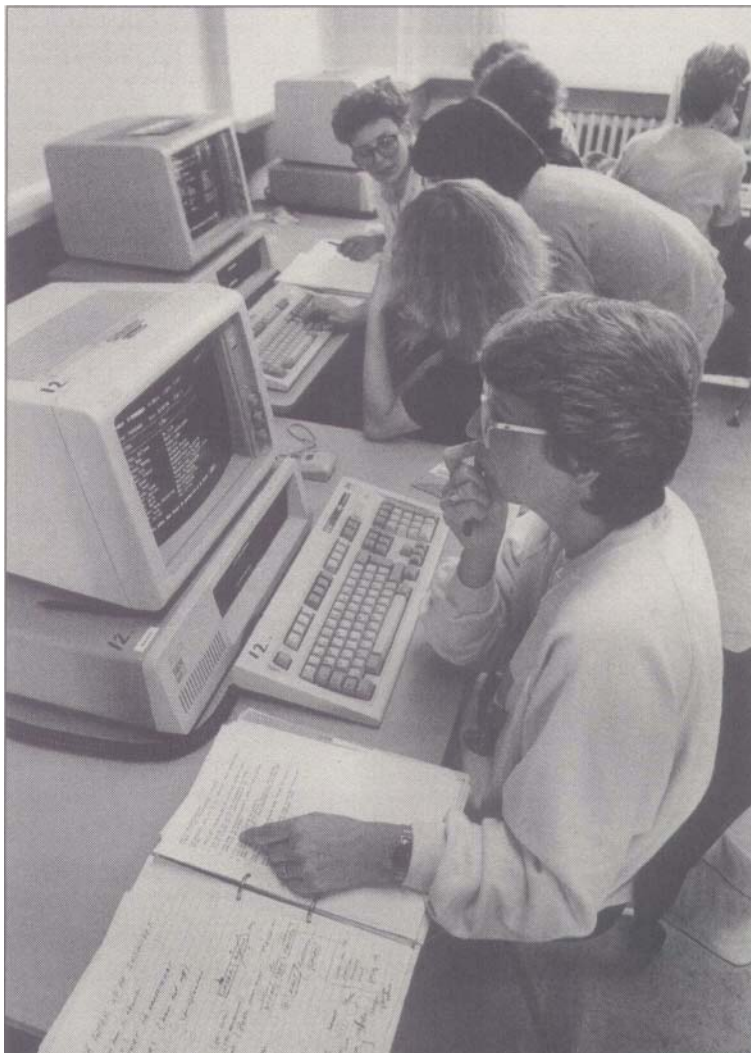
Markedsøkonomien kan ikke alene sikre fuld beskæftigelse igen. Der er behov for selvstændige, politiske initiativer.

Den høje arbejdsløshed er - direkte og indirekte - konsekvensen af menneskers handlinger og økonomiske politiske beslutninger og konsekvensen af, at der ikke bliver taget de nødvendige beslutninger om en strukturreform.

Socialdemokratiet vil ikke acceptere, at Danmark som følge af en passiv økonomisk politik skal udvikle sig til et samfund præget af et stadig mindre men højproduktivt arbejdsmarked og produktionssektor. -Hvor der bliver stadig flere mennesker, som der ikke er brug for. Mennesker der skal forsørges af dem, som stadig er i arbejde.

Den trestrengede indsats

Det er andre metoder og en anden sammensætning af de politiske, økonomiske virkemidler, der skal til end de virkemidler, der blev anvendt under de gode beskæftigelsesår i 1960'erne og begyndelsen af 70'erne. Gennem den trestrengede indsats vil Socialdemokratiet skabe et samfunds-

mønster i Danmark, hvor der igen er brug for alle - plads til alle.

"Den trestrengede indsats" skal sætte ind ved:

- En modernisering af hele den private sektor gennem politiske indgreb, der sætter gang i produktive investeringer.
- En fornyelse og dynamisk brug af offentlig viden til i et samarbejde med det private erhvervsliv at opnå nye eksportmuligheder og beskæftigelse, samt øget satsning på centrale områder som uddannelse og omsorg for syge og ældre.
- Opbygning af en ny "tredje sektor" - i grænseområdet mellem den offentlige og private sektor. Det skal ske i fuld forståelse med de faglige organisationer. Her kan udføres en lang række arbejdsopgaver til

Der mangler en reform af voksenuddannelserne, og nye rammer for menneskelig handlekraft, initiativ og personlig selvstændiggørelse

gavn for beskæftigelsen, den enkelte og samfundet - opgaver som i dag ikke bliver udført.

Et moderniseret erhvervsliv

Nye varige arbejdspladser skal i det højefektive internationale samfund skabes i et langt stærkere tempo gennem en række strukturforandringer for den private erhvervssektor.

Men den internationale økonomiske udvikling i de vestlige industrisamfund omkring Danmark afslører samtidig et paradoks i denne opgave: De vestlige industrisamfund har på trods af 7 års økonomisk opsving ikke været i stand til at nedbringe arbejdsløsheden væsentligt. Faktisk er arbejdsløsheden steget. Omkring 30 mill. mennesker er arbejdsløse indenfor OECD-landene. Det er et paradoks. Hvordan kan vi have økonomisk vækst og så høj en arbejdsløshed?

Socialdemokratiet tror ikke, at markedsøkonomien alene kan give svaret. Vi er på vej ind i en ny form for økonomisk sammenhæng. En meget mere internationaliseret økonomi end tidligere. Ny teknologi og informationer er drivkraften i denne økonomi. Den er også meget mere kundskabsintensiv og stiller større krav om kompetence hos stadig flere medarbejdere. Vi er ikke i tvivl om, at denne økonomi og det private erhvervsliv på et økonomisk og økologisk bæredygtigt grundlag har store muligheder foran sig - og samtidig muligheder for at skabe nye arbejdspladser. Når det alligevel ikke sker, skyldes det først og fremmest en stigende kløft mellem den nye økonomis kompetencekrav og manglen på initiativer i uddannelses- og erhvervspolitikken. Alene en meget stor indsats på voksenuddannelsesområdet, en helt ny målrettet erhvervspolitik, fremrykning af offentlige investeringer og et nyt samvirke mellem den offentlige og private sektor kan levere et svar med perspektiv på dette paradoks.

En forstærket tilvækst i nye arbejdspladser i "højeffektivitetssamfundet" forudsætter en hel ny sammenhæng i erhvervspoli-

tikken og uddannelsespolitikken, som må fastholdes over en længere årrække i det danske samfund:

- Den erhvervspolitiske indsats skal have et generelt løft med en styrkelse af erhvervsministerierne og en flerårig "langtidskontrakt" som sikrer stabilitet og service på centrale områder for erhvervsudvikling i forhold til den private sektor.
- Forskning og udvikling skal løftes betydeligt. I internationalt sammenhæng er vi saktet alvorligt agterud. Den danske eksport har som helhed et alt for lavt indhold af højteknologisk viden. Konsekvensen er, at for mange traditionelt danske virksomheder trues direkte aflukning, fordi de mangler konkurrenceevne.
- Strukturen i dansk erhvervslivs mange små virksomheder indebærer både mulighed for tilpasningsevne og fleksibilitet. Men samtidig er de sårbare og har vanskeligt ved alene på eget grundlag at klare produktudvikling og international markedsføring. Erhvervspolitikken skal derfor stimulere til et samarbejde mellem virksomhederne. Nerværksamarbejdet er en nøgleindsats i 90'ernes strukturpolitik for de private, danske virksomheder.
- Erhvervspolitikens indsats for at fremme eksport- og markedsføring skal moderniseres og styrkes. Gennem en ny effektiv udenrigshandelsorganisation skal der skabes et stærkere grundlag for at tiltrække udenlandske investeringer til Danmark.
- De små og mellemstore virksomheder skal have tilbudt en reel markedsudvikling, der kan styrke eksportindsatsen på de internationale markeder.
- Eksportkreditordningen for både Østeuropa og de øvrige vestlige industrisamfund skal effektiviseres. Specielt i forhold til Østeuropa skal sikres konkurrencevilkår med andre lande - især kombineret med bedre muligheder for systemeksport af offentlig viden indenfor miljø, energi, systemer, kollektive trafikinvesteringer m.v.

- Eksportnetværk for små og mellemstore virksomheder skal forbedres og servicefunktionerne moderniseres.
- Der skal opbygges et offentligt datasystem for patenter og licenser med mulighed for adgang for alle virksomheder.

Vi ønsker en ny regionalpolitik, hvor kommuner og amter ud fra overordnede retningslinier får ansvar for tilrettelæggelsen af en samlet flerårig erhvervsudvikling til gavn for beskæftigelse og valutaindtjening:

- Der afsættes en statslig pulje, som særligt tilgodeser regioner med permanent høj arbejdsløshed. Områder hvis økonomiske grundlag forværres p.g.a., udefra kommende strukturforandringer, har krav på en særlig økonomisk håndsrækning til omstilling.
- Indenfor de nye regionalpolitiske rammer skabes grundlag for kommunal medfinansiering til EF-udviklingsprogrammer.
- Kommunerne sikres ret til nye samarbejdsrammer med private virksomheder gennem selskabsdannelser - både i form af systemeksport og erhvervsudviklings-selskaber. Kommunalfuldmagten tilpasses hertil.

- Som led i den nye regionale erhvervs politik gennemføres en iværksætterreform. På et klart lovgrundlag skal reformen sikre bedre muligheder for iværksætteres overlevelse. Redskaberne skal være en uddannelse og efterfølgende service og rådgivning omkring virksomhedsledelse, markedsføring, produktudvikling m.v.

Landbrug og fiskeri

Landbrugs- og fiskeripolitikken skal fortsat være centrale elementer i en samlet socialdemokratisk erhvervs politik.

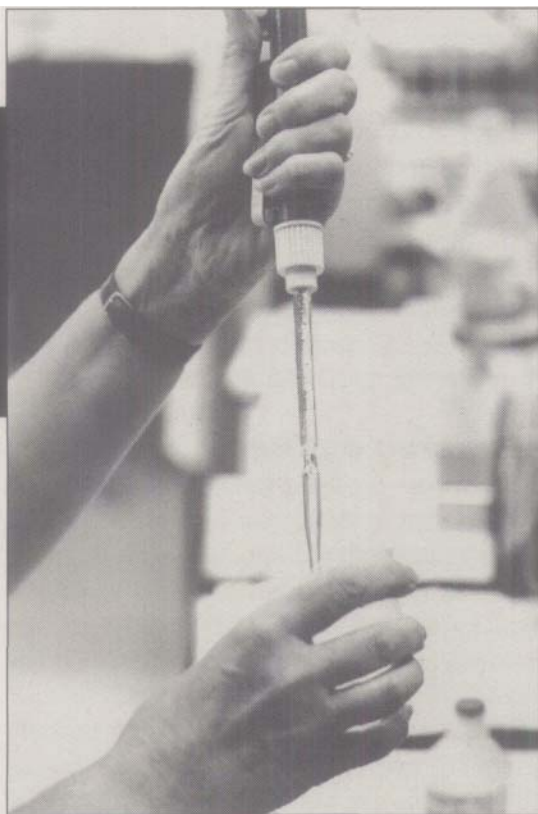
Af hensyn til beskæftigelse og valutaindtjening er det vigtigt at fastholde en stor bæredygtig landbrugsproduktion og en effektiv forarbejdningssektor. Det sikrer en øget forædling og udvikling af nye produkter samt nye markeder. I den forbindelse må der ske en fremadrettet omlægning af produktionen til en større grad af forarbejdning, mere miljøvenlige produktionsformer samt mere ernæringsrigtige og kvalitetsprægede produkter.

- Gennem en ændring af landbrugslovens bestemmelser skal der skabes muligheder for nye driftsformer, som gruppelandbrug og andelslandbrug. Mulighederne

*Mulighederne for
økologisk landbrug
skal fremmes*

Grundforskningen skal sikres en høj prioritet i den samlede forskningsindsats gennem en stigning i basisbevillingerne til universiteter og højere læreanstalter

for økologisk landbrug skal fremmes.

- I forbindelse med sikring af et bæredygtigt landbrug, bør der være en "langtidsaftale" med landbruget vedrørende forskning, rådgivning, efteruddannelse og vi-karordning.
- Forsknings- og udviklingsarbejdet med henblik på non-food-produktion styrkes, så vi får udnyttet de mange nye muligheder, der ligger i anvendelsen af biomasse.
- For at sikre en aktiv miljø- og fiskeripolitik, hvor man gennem fastlæggelse af realistiske kvoter og gennem udsætninger kan øge bestandene. De danske fiskeri-ressourcer skal først og fremmest bruges til konsum. Fiskeindustrien skal sikres så stabile tilførsler året rundt som muligt.
- Arbejdsforholdene om bord skal forbedres, så sikkerheden bliver større og kvaliteten af de behandlende fisk bliver bedre. Der skal etableres bedre uddannelsesmuligheder bl.a. for at sikre rekruttering af nye fiskere.
- Der skal satses ressourcer på et erhvervs-program inden for akvakulturområdet.
- Produktudvikling, videreforarbejdning og markedsføring skal fremmes for landbrugs- og fiskeriprodukter.

Ny teknologi

Den teknologiske fornyelse er helt afgørende for, at dansk industriudvikling igen kan forøge konkurrenceevnen. En forudsætning er en omfattende udbygning af den teknologiske forskning. Vi vil:

- Etablere en ny statslig erhvervsudviklings- og teknologifond, der gennem en kombination af tilskud til virksomhedernes forundersøgelser, bedre lånevilkår for virksomheders produktudvikling og garantistillelse, kan løfte virksomhederne over i en aktiv produktions- og produktudvikling, som den enkelte virksomhed ellers ikke kunne finansiere. Ved succes forudsættes tilbagebetaling af den offentlige støtte.
- De teknologiske institutters indsats for effektivisering, teknologisk udvikling og administrativ omstilling i de små og mellemstore virksomheder må udbygges. Mulighederne for et øget samarbejde mellem private virksomheder og de teknologiske institutter bør forbedres gennem bedre og klarere regelsæt - herunder muligheder for etablering af fælles udviklingsselskaber.

Forskning

Forskning og ny viden er forudsætningen for samfundets økonomiske, kulturelle, tekniske og sociale udvikling. Socialdemokraterne lægger derfor vægt på, at samfundsbehov spiller en væsentlig rolle ved tilrettelæggelsen af en forskningspolitik:

- Inden for den overordnede ramme skal den enkelte forsker sikres fuld frihed til at forske.
- Der må skabes større åbenhed omkring forsknings- og teknologiudviklingsarbejdet. Erhvervsliv, faglige organisationer m.fl. skal have indsigt i forskningens tilrettelæggelse. Forskningen skal sikres uafhængighed af kommercielle interesser.
- Grundforskningen skal sikres en høj prioritet i den samlede forskningsindsats gennem en stigning i basisbevillingerne til universiteter og højere læreanstalter, Uden en alsidig grundforskning af høj

kvalitet på universiteter og højere læreanstalter vil Danmark videnskabeligt sakke bagud og uddannelsen af forskere forringes.

¹ Der må i de kommende år uddannes flere forskere, og uddannelsen skal forbedres. Det er nødvendigt for at imødegå den stigende mangel på kvalificerede forskere. Sammenhængen mellem den videregående uddannelse og forskningen må bevares. En styrket forskning i alvorlige folkesygdomme "kræft", "hjertekarsygdomme", "gigt" og "arbejdsbetingede lidelser" må styrkes.

¹ Samspeilet mellem den offentlige og private forskning skal forbedres gennem en øget faglig rådgivning og nye utraditionelle samarbejdsformer. Det offentlige bør aktivt støtte udviklingen af forskerparker, kontraktforskning og forskerudveksling.

- Der skal opbygges en effektiv offentlig støtte til fælles forsknings- og udviklingsprojekter mellem de offentlige forskningsinstitutioner og nøgleindustriene. Det bør især ske indenfor energi, information, kommunikation, sundhедsteknologi og medicinsk teknologi, miljøteknologi, renere produktioner, fødevarerindustri og andre vækstområder, som er konkurrencedygtige på eksportmarkeder.

¹ Mulighederne for at gennemføre teknologivurderingen skal forbedres.

¹ Der skal være større åbenhed omkring beslutning om nye anlæg og produkter. Der skal udarbejdes veldefinerede etiske grænser for brugen af genmanipulation af arvemassen. Udsætning af gensplejsede organismer i naturen må ikke kunne finde sted, før den nødvendige viden om konsekvenserne er til stede, og lokalområdet er sikret indflydelse på beslutningerne. Ved udvikling og markedsføring af skadelige produkter har industrien det fulde ansvar. Teknologiuudviklingen er af stor betydning for behandlingens kvalitet og ressourceforbruget på sundhedsområdet. Derfor skal udviklingen nøje vurderes - specielt i forhold til de etiske grænser. Danmark skal deltage mere aktivt i det

internationale forsknings- og teknologisamarbejde.

Slip den offentlige sektor løs

Det offentlige er i dag i besiddelse af en omfattende viden fra opbygningen af velfærdssamfundet, som bør udnyttes optimalt også i et samarbejde med private virksomheder. Det gælder miljø, teknologi og forureningsbekæmpelse, energipolitik og kraft-, varmesystemer, sundhedsvæsen og plejeomsorgsområdet. Indenfor områder, hvor kommuner gennem lovgivning er forpligtet til at indsamle materialer til genbrug, kan kommuner oprette virksomheder til salg eller oparbejdelse af genbrugsmaterialerne. Dette kan også ske i samarbejde med andre kommuner eller private.

- De eksisterende snævre regler for systemeksport og indtægtsdækket virksomhed omkring offentligt samarbejde med private virksomheder bør ophæves og erstattes af et fleksibelt grundlag, som også rummer mulighed for privat/offentligt samarbejde i selskabsform om brug af offentlig viden (miljø, energi, uddannelse, pleje, omsorg m.v.). Der afsættes en særlig pulje til statslig systemeksport tilknyttet en uddannelse for såvel offentlige ledere, som øvrige medarbejdere.
- Der skal fastlægges nye rammer for udviklingskontrakter. Specielt bør byggesektoren, herunder byfornyelse og renovering af gamle bygninger, miljø- og energiområdet, samt pleje/omsorgsområdet have øgede muligheder for systemeksport til andre lande.
- En forstærket dansk miljøpolitik bør danne grundlag for en ny erhvervsudvikling ud fra "vugge til grav" tankegangen. En miljøudviklingsfond bør støtte forskning og omstilling af produktionen, som et led i den aktive erhvervspolitik.

Den tredje sektor

Socialdemokratiet erkender, at den fulde beskæftigelse næppe igen kan opnås i det moderne højeffektive samfund, uden en omdefinering af arbejdsbegrebet. Vi er

udsat for en stadig hårdere international konkurrence, - derfor et det nødvendigt med strukturreformer og nytænkning.

Investerings-, uddannelses- og erhvervs-politikken er en betingelse for, at vi vil kunne klare os i konkurrencen - men alene kan denne strategi ikke få alle i arbejde igen.

Vi skal sikre os, at den højeffektive produktion og servicesektoren både i virksomhederne og det offentlige forenes med en ny stor pulje af varige jobs. Her skal vi have udført alt det arbejde, der ikke er penge og arbejdskraft til i vore nuværende forældede "kassesystemer".

Socialdemokratiet ønsker at nydefinere arbejdsbegrebet.

Et nyt arbejdsmarked skal grundlægges i grænseområdet mellem den offentlige og private sektor. Der skal opbygges et meget stort antal varige arbejdspladser med samfundsnyttigt arbejde til gavn for alle og med mulighed for de mange, der ellers udstødes. Et utal af arbejdsopgaver kan igangsættes: nystartede virksomheder på utraditionelle erhvervsområder, foreningsbekæmpelse og bedre miljø, kultur, idræt, utraditionelt socialarbejde.

Derfor bør de eksisterende muligheder for at iværksætte nye tilbud til ledige udbygges og suppleres med støtteordninger til konkrete projekter.

Den nødvendige finansiering kan tilvejebringes ved aktivering af passive penge, blandt andet ved at staten overfører arbejdsløshedsunderstøttelsen til kommunerne mod at disse opretter arbejdspladser, især indenfor social- og sundhedssektoren og den kulturelle sektor, samt gennem nye reformer for arbejds- og uddannelsesstilbud. Det er afgørende for Socialdemokratiet, at "det tredje arbejdsmarked" iværksættes uden at undergrave de eksisterende overenskomster og aftaler på arbejdsmarkedet. Gælder også offentligt ansattes løn- og arbejdsvilkår.

Det er derfor afgørende, at det tredje arbejdsmarked sikrer en nettoudvidelse af beskæftigelsen indenfor de enkelte projekter. Samtidig bør aktiviteter, som har et almennyttigt folkeligt socialt eller kulturelt

formål, have støtte. Fx indenfor: idræt, folkeoplysning, teater, miljøaktiviteter, idébetonet foreningsarbejde og utraditionelt socialarbejde i boligforeninger og lokalsamfund m.v.

De nye jobmuligheder kan - i forening med et dynamisk erhvervsliv, en fornyet offentlig sektor og en omfattende voksenuddannelsesreform - sikre troværdige rammer for at "Alle i gang samfundet" vil blive en realitet. Det er for Socialdemokratiet vigtigt, at den tredje sektor ikke bliver et alternativt arbejdsmarked, der alene bygger på beskæftigelse til nuværende ledige, men at det bliver et nyt arbejdsmarked med reelle jobs og uddannelsesmuligheder.

Alle har medansvar

I de kommende år opbygges en kollektiv lønmodtageropsparing, som led i pensionsreformen og videreudvikling af de allerede eksisterende pensionskasser m.fl. - herunder Lønmodtagernes Dyrtidsfond. På en række områder kan den aktive lønmodtageropsparing bidrage til løsningen af udviklings- og investeringsproblemerne for dansk erhvervsliv. Lønmodtagerne skal sikres en virkelig reel indflydelse på anvendelsen af disse midler.

På såvel miljø- og energiområdet som i det nye samarbejde mellem den offentlige og private sektors erhvervsudvikling kan og bør pensionsfonde løfte en række betydelige investeringsopgaver - netop i kraft af evnen til at vurdere de økonomiske investeringer over en længere periode.

Det afgørende nye løft i danske erhvervs- virksomheder forudsætter en egentlig "langtidskontrakt" mellem alle parter: staten, amter, kommunerne, virksomhederne, fagbevægelsen, uddannelsesinstitutionerne og arbejdsmarkedsnævne.

Alle må medvirke i en fælles indsats. Virksomhederne må indtage en ny holdning, så "investeringspligt" indbygges i deres planlægning. Det vil være afgørende for lønmodtagernes forståelse for en videreførelse af den moderate overenskomstlinie, der har kendetegnet det danske arbejdsmarked gennem de senere år.

UDVIDET DEMOKRATI

Socialdemokratiet vil arbejde for udvidelse af demokratiet til alle dele af samfundslivet. Der er brug for reformer, som både styrker det politiske og det sociale demokrati samt indleder den næste naturlige udvidelse af demokratiet: Det økonomiske demokrati. Vi er overbevist om, at denne vej for samfundsudviklingen vil frigøre menneskelige ressourcer, skabe et nyt grundlag for større frihed og initiativkraft, forbedre samfundets hele funktion og det enkelte menneskes ansvarlighed og selvrespekt.

Det politiske demokrati

Det politiske demokrati fungerer godt i Danmark, men det er stadig nødvendigt med forandringer.

Det er hovedsageligt personer med bedre uddannelse og fra de økonomisk bedrestillede dele af befolkningen, som bliver valgt til indflydelsesrige poster. Der skal skabes bedre vilkår for, at almindelige lønmodtagere får større reelle muligheder for at indtræde i styrende politiske organer. Der skal lovmæssigt sikres den enkelte frihed til at varetage borgerligt ombud. Der skal ydes økonomisk dækning for tabt arbejdsfortjeneste i.h.t. gældende regler.

Det sociale demokrati

Det er en fælles grundholdning i de nordiske velfærdsdemokratier, at et velfungerende demokrati forudsætter social tryghed.

Forudsætningen for at bevare et reelt politisk demokrati i Danmark er, at vi ikke fortsætter nedbrydningen af vort sociale system. Derfor skal vi have en "tryghedsreform" der sikrer uddannelse, arbejde og tryghed i ansættelsen.

Det økonomiske demokrati

Det økonomiske demokrati er det næste

logiske og afgørende nødvendige skridt i udbygningen af vort politiske demokrati. Gennem økonomisk demokrati kan vi skabe en større forbedring af konkurrenceevnen. En deling af indflydelse og ansvar på virksomhederne vil øge kreativiteten og samarbejdet og derved skabe grobund for øget produktivitet.

Udgangspunktet for Socialdemokratiets forslag om økonomisk demokrati er enkelt: Når borgerne har ret til frit at styre de politisk-demokratiske processer i samfundet, har de den samme ret i virksomhederne. Demokratiet skal ikke standse ved fabriksporten. Gennem økonomisk demokrati og en gennemgribende voksenuddannelsesreform - opnår lønmodtagerne den levende og frigørende selvrespekt ved at påtage sig et selvstændigt ansvar for egen arbejdssituation og selve produktionslivet. For Socialdemokratiet er demokratiet den eneste metode, der kan fungere i et moderne, kompliceret samfund, der er i konstant forandring. Socialdemokratiet vil tage fat på en vifte af reformer, som alle sigter på at udvide det danske demokrati og styrke samfundets og den enkeltes virke: • Det økonomiske demokrati i form af løn-

De offentligt ansatte skal inddrages i beslutninger om nødvendige omstruktureringer og fornyelser inden for den offentlige sektor

modtagernes medejendomsret og medbestemmelse udbygges i forskellige former, der er tilpasset den enkelte branches og virksomheds behov. Grundlaget skal være, at lønmodtagermidlerne i virksomhederne forvaltes af de ansatte i fællesskab til fælles gavn for medbestemmelse og fornyelse af arbejdspladsen. Samarbejdsaftaler og uddelegering af ansvar i private virksomheder udbygges. I takt med demokratiseringen af de økonomiske beslutninger i den private sektor skal de offentligt ansatte have en tilsvarende indflydelse på arbejdspladsen. De offentligt ansatte skal inddrages i beslutninger om nødvendige omstruktureringer og fornyelser indenfor den offentlige sektor. Det skal ske gennem en styrkelse af samarbejdsudvalgenes opgaver og aftaler vedrørende teknologi og uddannelse. Samfundsrepræsentationen må sikres og udbygges i de økonomiske centre, hvor der træffes afgørende økonomiske beslutninger af stor rækkevidde for samfundet og den enkelte. Dvs. i pengeinstitutter og forsikringsselskaber og større erhvervsdrivende fonde. Opgaver og forpligtelser for samfundets repræsentanter skal præciseres - herunder repræsentanternes pligt til tilbagemelding til det offentlige. Lønmodtagerrepræsentationen i bestyrelserne for danske arbejdspladser skal udbygges gennem ny lovgivning. Lønmodtagerrepræsentationen skal udstrækkes til andelssektoren, kommanditselskaber m.fl. Der skal sikres ordentlige arbejds- og uddannelsesvilkår for lønmodtagerrepræsentationen i koncernbestyrelserne. Virksomhederne må ikke kunne sætte sig ud over reel medarbejderindflydelse gennem selskabsopbygning. Samarbejdsmulighederne skal forbedres i såvel koncern som datterselskaber og medarbejderrepræsentationen skal styrkes i de private erhvervsdrivende fonde. Information og uddannelsesstilbud skal forbedres. Det sikres, at alle afgørende økonomiske beslutninger om

køb og salg, sammenlægning af virksomheder o.s.v. drøftes og besluttet i bestyrelsen med lønmodtagernes tilstedeværelse - på linie med andre bestyrelsesmedlemmer. Lignende regler skal sikres i hele EE

- Gennem en ny regnskabsreform sikres større åbenhed om virksomhedernes og offentlige institutioners økonomi og udvikling. Det gælder også multinationale selskabers danske filialer.
- Den nye pensionsreform på arbejdsmarkedet udbygges og vil på længere sigt være et aktivt bidrag til en demokratisering af ejendomsforholdene til danske virksomheder. Det er ikke mindst vigtigt i lyset af det åbne Europa med stigende kapitalbevægelser over grænserne. Der skal politisk arbejdes for, at der gennemføres en pensionsordning for de borgere, som ikke nu er omfattet af en arbejdsmarkedspension.
- Dansk lønmodtageropsparing skal investere i danske arbejdspladser og danske virksomheders fornyelse.
- Kombinationen af nye reelle fleksible rammer for økonomisk demokrati, en forstærket udbygning af pensionsreformen og en gennemgribende voksen/efteruddannelsesreform indebærer helt nye perspektiver for det danske "ansvar og samfund". Det er selve nøglen til den konstante fornyelse af samfundsudviklingen, et aktivt arbejdsliv for alle og sikring af solidarisk velfærd og reelle rammer for den enkeltes eget valg af uddannelse, arbejdsliv og fritidsliv. Det er den næste fase i udviklingen af det kulturelle grundlag, der skal bære det danske velfærdssamfund.

Udvidet demokrati

Frikommuneforsøgene skal vurderes samlet. Nødvendige lovændringer skal derefter gøre det muligt at videreføre de bedste forsøgs erfaringer i resten af landets kommuner. Frikommunelovens udløb må ikke forhindre nye kommunale forsøgsinitiativer, der har til formål at mindske bureaukratiet, forbedre og effektivisere den offentlige sek-

Børn og unges oplevelse af den demokratiske proces skal ske både i skolen, i det idébetonede ungdomsarbejde og i idrætsforeninger

tor samt give borgerne større indflydelse.

- Socialdemokratiet vil arbejde for etablering af repræsentative bydels- og lokalråd. Reelt demokrati forudsætter en reel repræsentation af alle samfundsgrupper i de folkevalgte forsamlinger. Derfor vil Socialdemokratiet fortsat arbejde for at sikre alle tryghed i ansættelsen, ikke mindst hvis den ansatte indtræder i en folkevalgt forsamling.
- Børn og unges oplevelse af den demokratiske proces skal ske både i skolen, i det idébetonede ungdomsarbejde og i idrætsforeninger. Der skal også eksperimenteres med nye demokratiformer uden for det eksisterende børne-, ungdoms- og idrætsarbejde. Erfaringerne fra de kommunale ungdomsråd skal udnyttes til at sikre alle unge bedre muligheder for reel indflydelse.
- Gennem en klar decentralisering udbygges demokrati og kompetencer i organisationer og lokale aktiviteter. Offentlige institutioner skal sikres øget demokrati, samt medarbejder- og brugerindflydelse gennem selvforvaltning og decentralisering. Det gælder bl.a., skoler og døgninstitutioner. Det gælder også i ikke offentlige institutioner som børne- og ungdomsorganisationer, græsrodsbevægelser, fagbevægelse, lejer- og boligbevægelser, kulturorganisationer m.v.
- Socialdemokratiet vil arbejde for, at demokratiet udvides i boligområderne. Råderetten over boligen skal tilhøre de lejere, andelshavere og ejere, som bebor lejlighederne. Vi skal arbejde frem imod, at retten til at råde over ejendommen kun kan ske i fællesskab blandt de lejere, der bebor ejendommen, i en ejerform som enten er almennyttig eller spekulationsfri andelsbolig.
- Socialdemokratiet vil fortsat arbejde for at styrke kommunernes selvbestemmelse ved at staten udstikker rammerne, mens kommunerne styrer detailområderne. Det vil fremme hurtigere gennemførelse af politiske beslutninger, fornyelse i den kommunale sektor og et forøget demokratisk engagement fra borgerne.

Socialdemokratiet vil arbejde aktivt for en genskabelse af et effektivt samarbejdsorgan på tværs af kommunerne og amtsgrænser i hovedstadsområdet.

Men borgernes lige ret til den offentlige service og rimeligt ensartede tilbud overalt i samfundet, må ikke forringes ved den øgede decentralisering og selvforvaltning.

ØKONOMISK NYORDNING

Den økonomiske politik i Danmark skal bygge på et grundlag der appellerer til engagement og samarbejdsånd i alle dele af samfundet. Den enkelte borger, den enkelte virksomhed og de store organisationer må inddrages stærkere i et samlet medansvar og gives et engagement i løsningen af de fælles opgaver. Socialdemokratiet fasholder de afgørende hovedopgaver som en helhed:

- arbejdsløsheden skal nedbringes systematisk og afgørende år for år,
- betalingsbalancen skal forbedres år for år,
- opsparringen gennem pensionsreformen skal forøges som grundlag for finansieringen af nye produktive investeringer,
- den offentlige sektor skal fornyes i en afbalanceret samarbejdsproces med alle offentlige ansatte,
- lavere skattetryk skal først og fremmest opnås gennem øget produktion og udvidelse af beskæftigelsen,
- den nye økonomiske politik skal respektere miljøhensynet og skal være et skridt i retning mod en økologisk bæredygtig udvikling.

Det stive kassesystem skal nedbrydes.

Den nye økonomiske politik skal på én gang styrke investeringer, eksport og beskæftigelse, men samtidig bevare og udvikle velfærdssamfundet på et bæredygtigt grundlag og sikre en rimelig byrdefordeling. Det er politik, hvor økonomisk og social ansvarlighed ikke stilles op som modsætninger, men som hinandens forudsætninger.

En rolig omkostningsudvikling

En forhandlet og solidarisk indkomstudvikling må skabe forudsætninger for at fastholde, at omkostningsudviklingen i Danmark fortsat igennem de nærmeste år er svagere end de vigtigste handelspartnere,

Midlet hertil må være et aktivt samarbejde mellem alle parter - staten, kommunerne, fagbevægelsen og arbejdsgiverorgani-

sationerne. Ikke gennem diktat, der undergraver overenskomstsyste-
met. Heller ikke gennem skæv fordeling, men gennem en helhedsorienteret økonomisk indsats, der både sikrer fortsat forbedring af konkurrenceevnen, at lønmodtagernes realløn opret-
holdes, og levevilkårene for de lavestlønne-
de forbedres.

Derfor må en samordnet indkomstudvikling omfatte mere end alene lønfastsættelsen på det organiserede arbejdsmarked. Alle typer af indkomstdannelse i samfundet må være med. Konkurrencerådets ressourcer må styrkes for at sikre den nødvendige indsigt med bl.a. de liberale erhvervs indkomstudvikling og prisdannelsen i alle led. Lavrentepolitikken skal fastholdes.

Flere investeringer

Konsekvenserne af socialdemokraternes mål om bedre beskæftigelse og mindre udlandsgæld er, at der ikke på en og samme tid er plads til nye, kraftige forbrugsstigninger og nye investeringer. Derfor er en konsekvent og solidarisk økonomisk politik ensbetydende med en fremskyndelse af investeringer i nye arbejdspladser og en samtidig begrænsning af det private samlede forbrug i samfundet - retfærdigt fordelt på alle samfundsgrupper. En afdæmpet privat forbrugsudvikling er både nødvendig af hensyn til investeringsbehovet i de nye arbejdspladser, en voksenuddannelsesreform og de langsigtede miljøhensyn.

Derfor må den organiserede solidariske opsparring øges gennem en udbygning af en pensionsreform for lønmodtagere.

Socialdemokratiet vil arbejde for lighed for fondsområdet vedr. ATP og LD's investeringer i erhvervslivet.

Det gennembrud for pensionsreformen, som fagbevægelsen opnåede ved overenskomstforhandlingerne i 1991, skal derfor fastholdes og udbygges gennem 90'erne. Socialdemokratiet vil gennem en opfølgende lovgivning sikre, at alle lønmodtagergrupper kommer med i nyordningen -også de ledige og andre grupper på arbejdsmarkedet.

Skattesystemet skal
hele tiden justeres,
så spekulation
hindres

Netop lønmodtagernes fælles opsparringsindsats kan nu tidssikre beskæftigelsen og fremtidssikre velfærdssamfundet,

I det perspektiv skal lønmodtagerne sikres et fælles hovedansvar for administrationen og investeringen af de fælles pensionsmidler. Samtidig skal pensionsreformen udformes på et klart solidarisk grundlag. De lavestlønnede skal sikres den højeste dækning gennem summen af arbejdsmarkedspensionerne, ATR og Folkepensionen. Lønmodtagergruppers pensionsrettigheder opbygges uafhængigt af kønsforskelle og forskelle i arbejdsmiljø og arbejdsskaderisiko på de enkelte arbejdspladser.

Der skal prioriteres

Den økonomiske politik skal tilrettelægges, så nye stigninger i skattetrykket undgås uden at anfægte den retfærdige indkomspolitik. Det skal være muligt med et uændret skattetryk, at samfundet kan løse nye opgaver på erhvervs-, arbejdsmarkeds- og uddannelsesområdet.

Det forudsætter en målbevidst prioritering, hvor gamle offentlige opgaver hele tiden tages op til vurdering, når nye samfundsopgaver skal løftes. Principielt kan udgiftskrævende nye offentlige opgaver kun finansieres ad tre veje: Enten ved en omprioritering af de offentlige udgifter, ved at finde finansiering inden for den økonomiske vækstmulighed, eller gennem en mere effektiv udnyttelse af offentlige ressourcer.

Offentlige investeringer på nye serviceområder og en stærkere ny uddannelsespolitisk indsats må prioriteres højest. Sundhedsvæsenet må styrkes og moderniseres. Den sociale tryghed skal fastholdes og udbygges.

En retfærdig skattepolitik

Et skattesystem er et nødvendigt grundlag for det velfærdssamfund, som Socialdemokratiet ønsker at forny og forbedre. Skattesystemet skal hele tiden justeres, så spekulation hindres. Skattegrundlaget skal udvides og en skattereform skal med rimelige overgangsordninger sigte på bruttobeskatning. Det er afgørende for, at skattebyrden kan fordeles socialt retfærdigt, og enhver betaler efter evne og ikke efter lyst. Vi har brug for en omlægning af det danske skat-

tesystem. Det er blevet stadig mere aktuelt med, at de økonomiske transaktioner foregår over hele verden. Dette skyldes først og fremmest, at det danske skattesystem er opbygget efter andre principper end de fleste øvrige landes. Ændringerne skal ske både på de områder, hvor den danske beskatning er lavere, og på de områder, hvor beskatningen er højere.

- Trækprocenterne skal reduceres, så de i højere grad kommer i overensstemmelse med vægten af den faktiske beskatning, og at den typiske trækprocent bør svare til niveauet for selskabsskatten.
- En lavere trækprocent forudsætter, at beskatningsgrundlaget udvides. Det kan ske gennem en reduktion af fradrag og inddragelse af skattefri områder til beskatning. En beskatningsform, der svarer til de svenske arbejdsgiverafgifter, hvor en større del af de sociale forpligtelser ligger hos arbejdsgiveren, skal indføres som aflastning af den nuværende personlige indkomstskat.
- Enhver ændring skal finanseres fuldt ud, så de svageste grupper i befolkningen ikke efterfølgende skal betale med sociale nedskæringer.
- Ændringerne skal gennemføres fordelingspolitisk retfærdigt, så den økonomiske balance imellem generationer ikke forrykkes til ugunst for de unge familier.
- Beskatningen af erhvervslivet skal ske i sammenhæng med en aktiv erhvervspolitik til gavn for eksport og beskæftigelse.
- Skattesystemet skal være forståeligt for den almindelige skatteyder. Reglerne skal forenkles, og servicen over for den enkelte forbedres.
- Nye tilskudsordninger skal ikke gemmes væk i skattesystemet for at tilgodese særlige formål, der er uvedkommende for skatte- og fordelingspolitikken. Ordningerne gøres gennemskuelige for borgerne.
- Administrationen af skattesystemet skal ske på baggrund af klare beslutninger og gennemprøvede afgørelser.
- Retssikkerheden skal øges ved, at enhver

behandles efter de samme regler og på ensartet måde, og den enkelte skatteyder bliver gjort bekendt med reglerne bag en afgørelse og med klagemuligheder.

- Den demokratiske indsigt og medvirken i ligningsarbejdet skal genetableres. Lignings- og kontrolindsatsen over hele landet forbedres og effektiviseres, og den mere krævende ligning og kontrol af virksomheder og selskaber prioriteres meget højt.
- En forbedret og effektiv ligningsindsats og en styrket moms- og afgiftskontrol er forudsætningen for, at enhver kommer til at betale den korrekte skat, moms og afgift - hverken mere eller mindre, og for at den ærlige skatteyder kun kommer til at betale for sig selv og ikke tillige for den uærlige.
- Spekulationen i det danske skattesystem samt mellem det danske og de udenlandske skattesystemer skal hindres.
- Alle former for kapitalgevinster skal beskattes på niveau med selskabsbeskatningen.
- Fortjenester ved salg af udlejningsejendomme skal beskattes uanset ejertidens længde.
- Den løbende beskatning af fast ejendom skal indrettes, så værdistigninger så vidt muligt undgås.
- Den mulige spekulation mellem beskatningen af andelsselskaber og beskatningen af øvrige selskaber skal bringes til ophør.
- Der skal indføres en generel klausul, som gør det muligt for den centrale ligningsmyndighed at tilsidesætte særlige skattearrangementer, der åbenbart har til formål at undvige en beskatning.
- Danmark skal engagere sig kraftigt i at få gennemført en konsekvent behandling af skat, der vedrører flere lande (dobbeltskamingsoverenskomster) såvel inden for EF som mellem EF-landene og andre lande.
- Skatte- og afgiftskontrollen over grænserne i EF skal øges gennem samarbejde mellem de nationale skattemyndigheder.

Trafik og transport i nyt perspektiv

Den danske trafikpolitik skal understøtte den samfundsmæssige udvikling og yde den nødvendige service i form af transportmuligheder på en miljømæssig forsvarlig måde. En moderne trafikpolitik er også en vigtig forudsætning for en styrkelse af danske erhvervsvirksomheders produktions- og eksportudvikling.

En udbygning af den kollektive trafik rummer store samfundsmæssige fordele, og harmonerer med en økologisk orienteret vækstpolitik.

Den kollektive trafik styrkes gennem bl.a. takstpolitikken. Der skal tilrettelægges en udvikling, som på længere sigt kan sikre et fælles takstsystem for hele landet. For børn, unge, studerende, efterlønsmodtagere og ældre, skal der indføres fælles faste rabatorordninger.

Etablering af de regionale trafikselskaber har forbedret den kollektive trafikservice.

Det er vigtigt at fastholde et højt trafikniveau.

En landsdækkende koordinering er

nødvendig. En velfungerende kollektiv

trafik med øget brugerindflydelse, kan

medvirke til, at flere får mulighed for at

deltage i sociale, kulturelle og

politiske aktiviteter.

- I transporten af gods skal jernbanernes kapacitet udbygges og udnyttes bedst muligt. Det gælder ikke mindst transittrafikken mellem Skandinavien og Kontinentet og transport af farligt gods. DSB garanteres tilstrækkelig kapacitet til at kunne klare transporten af farligt gods. Godstransport på jernbane og med skib bør favoriseres i forhold til lastbiltrafik.

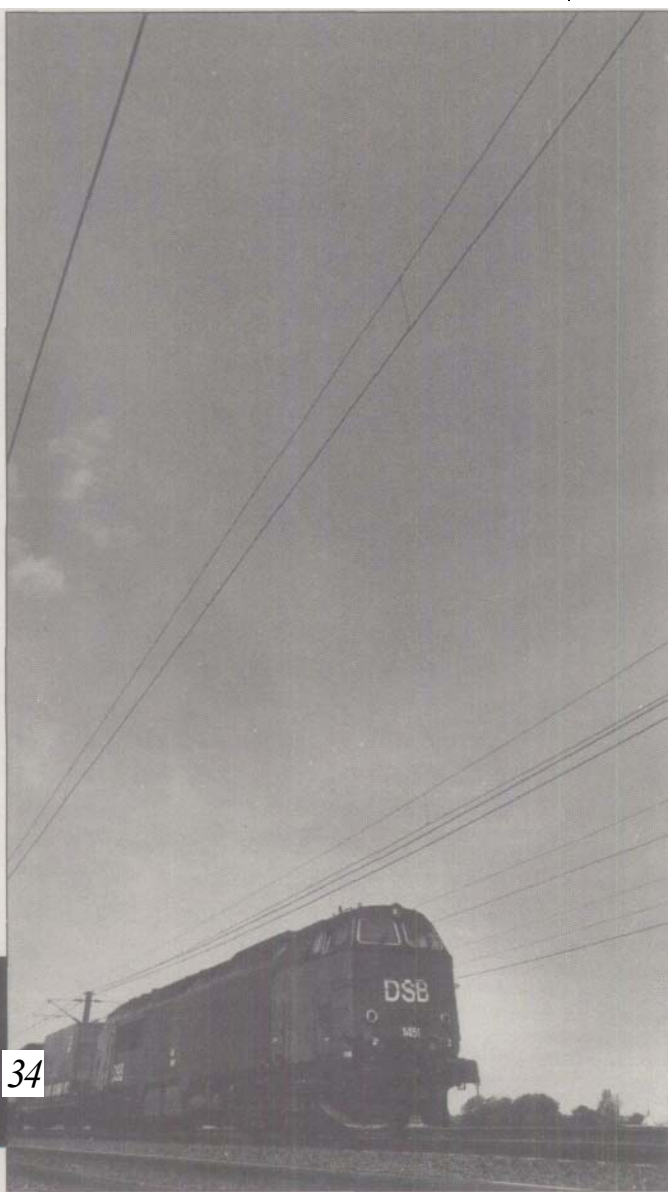
- På alle områder af den kollektive trafik vil socialdemokraterne forbedre og effektivisere organisationen med henblik på at sikre den bedst mulige service.

- Trafiksikkerheden skal opprioriteres gennem en øget oplysning og færdselsundervisning for alle trafikanter.

- Vilkårene for fodgænger- og cykeltrafikken skal fortsat lettes overalt. Det sker ved velgennemtænkte trafikløsninger og linieføringer, men også ved nøje gennemgang og på længere sigt ændringer af eksisterende vejforhold.

- De handicappedes adgang til de kollektive trafiksystemer skal lettes.

Godstransport på jernbane og med skib bør favoriseres i forhold til lastbiltrafik

- I luftfarten bør strukturen i det nuværende indenrigs-net med København som centrum bevares. I den internationale trafik skal Københavns Lufthavns rolle som et skandinavisk og nordeuropæisk centrum udbygges. Der skal dog åbnes mulighed for udbygning af de regionale lufthavnes trafikmuligheder til udlandet.

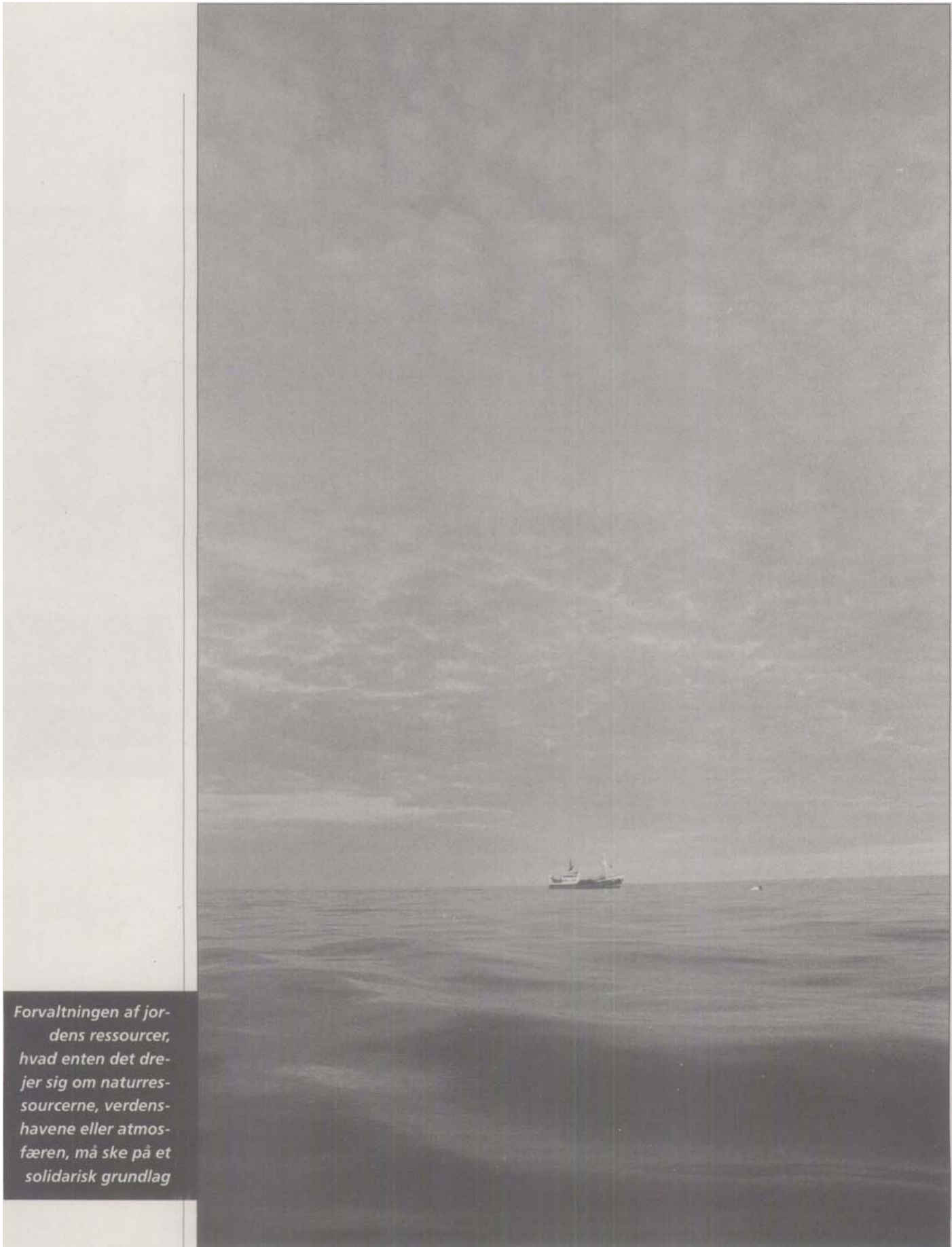
- Trafikproblemerne i hovedstadsregionen nødvendiggør en udbygning af den kollektive trafik - herunder med letbane, trolleybus og/eller sporvogne - for at nedbringe personbiltrafikken, skabe renere miljø og forbedre servicen for borgerne. I den forbindelse skal forholdene for de svage og bløde trafikanter prioriteres forud for bilerne. Samtidig må staten være økonomisk behjælpelig med at løse opgaverne inden for det kollektive område.
- Med beslutningen om den dansk-svenske faste Øresundsforbindelse er taget et vigtigt skridt for sikringen af hovedstadsområdets fremtidige udvikling og placering i Østersøregionen. Som led i udbygningen af de tilknyttede landanlæg vil Socialdemokratiet samtidig arbejde for den kollektive trafikbetjening til Amager.
- Forudsætningen for en fast forbindelse til Femern er, at der er et trafikmæssigt, miljømæssigt og økonomisk grundlag for etableringen.

Udbygningen af infrastrukturen i den øvrige del af landet, herunder udbygningen af det overordnede vejnet, skal fremrykkes. Elektrificeringen af det danske jernbanelinje skal fremskyndes. Kun ved en konsekvent plan for gennemførelse af elektrificeringen af jernbanelinjen i Danmark, kan DSB's langsigtede investeringer i materiel blive fremadrettede og

fornuftige. Både af miljømæssige og økonomiske årsager skal elektrificeringen af jernbanerne først gennemføres på de mest trafikintensive strækninger. • Der bør i fremtiden sættes på en øget forskning i trafikforhold. Trafikforskning skal både koncentreres i forhold til internationale/europæiske forhold og omkring de miljømæssige konsekvenser. På alle trafikområder er det afgørende, at miljøhensynet inddrages aktivt i planlægningen. Den viden, der opbygges gennem den aktive miljøpolitik i tilknytning til trafikforbindelserne, kan danne grundlag for en selvstændig erhvervsaktivitet og systemeksport.

Der bør i fremtiden forskes kraftigt i renere drivmidler til erstatning af benzin, ligesom el-drift af biler m.v. skal fremmes gennem lavere registreringsafgifter m.v. En dansk deltagelse i forskning og produktion skal fremmes gennem en vifte af offentlige støttetilbud, samt offentlig deltagelse i produktion.

På alle trafikområder er det afgørende, at miljøhensynet inddrages aktivt i planlægningen

A large, dark, atmospheric photograph of a ship on the horizon under a cloudy sky. The ship is a small, white vessel with a dark hull, positioned in the center of the horizon line. The sky is filled with soft, grey clouds, and the water is dark and calm. The overall mood is somber and contemplative.

Forvaltningen af jordens ressourcer, hvad enten det drejer sig om naturressourcerne, verdenshavene eller atmosfæren, må ske på et solidarisk grundlag

MILJØ OG ENERGI FOR NATUR, OG FOR MENNESKER OG SAMFUND

Livet er længere end ens eget

Forurening er samfundsudviklingens, produktionens, husholdningernes og dermed menneskers værk. Derfor er det også menneskers opgave at genskabe den økologiske balance. Det vil koste ressourcer og forudsætte afdæmpet vækst i materielle levevilkår for de rige vestlige industrisamfund.

Miljøholdninger er en grundindstilling, der afspejler sig i konsekvente handlinger i politik, hverdags- og arbejdsliv. Miljøpolitik er global tænkning og solidaritet med fremtidige generationer. Socialdemokratiet tager konsekvensen af, at "Livet er længere end ens eget".

Miljø og energi for natur, mennesker og samfund. For at skabe en grundlæggende forståelse for miljøsynspunkter, skal det være obligatorisk at kendskab til miljøbeskyttelse indgår som et integreret fag i folkeskolen og i ungdomsuddannelserne.

Det er Socialdemokratiets målsætning at opbygge et forpligtende internationalt samarbejde om en reel prioritering af en økologisk bæredygtig udvikling i hele verdenssamfundet.

Herunder specielt bistå udviklingslandene til at gennemgå en sådan udvikling.

Miljøforureningen standser ikke ved landegrænserne. Derfor skal indsatsen mod forureningen og genskabelsen af en bæredygtig udvikling gennemføres på alle niveauer - både internationalt, nationalt og lokalt.

Det er nødvendigt at slå fast, at denne jords ressourcer tilhører alle og at det ikke kan accepteres, at ressourcerne forbeholdes, hverken rige landegrupper eller velstående enkeltpersoner. Derfor skal der sættes på en kvalitativ vækst og ikke alene en materiel vækst.

Forvaltningen af jordens ressourcer, hvad enten det drejer sig om naturressourcerne, verdenshavene eller atmosfæren, må ske på et solidarisk grundlag.

Dette forudsætter igen, at ingen kan hævde speciel ret til at anvende naturgrundlaget uden solidarisk hensyntagen til andre.

Ingen lande må bruge energi uden hensyn til drivhuseffekten, eller dumpe industriaffald i verdenshavene. Den enkelte person kan ikke tillade sig at producere på en sådan måde, at naturgrundlaget ødelægges fx gennem overgødskning.

Som led i det europæiske samarbejde om begrænsning af miljøforureningen har EF helt særlige forpligtelser. Her skal omfattende fælles initiativer gennemføres, således at det ikke længere er muligt, lovligt at udlede miljøskadelige stoffer i havene eller på landjorden. Det samme gælder indsatsen for den omfattende luftforurening. EF's miljøtiltag må ikke være en hindring for danske miljøinitiativer.

Her skal alene fremhæves, at der i alle led af en produktion eller af et produkt bør ske en vurdering af produktets miljømæssige betydning fra fremskaffelsen af de råstoffer, der medgår til produktet, til produktets slutelige bortskaffelse.

Kun begrænsede miljømæssige problemer kan løses i det enkelte land. International handling og solidaritet er nødvendig. For at opnå dette er det imidlertid helt afgørende, at det enkelte land selv "fejer for egen dør" og ikke skyder sig ind under, at spørgsmålet må løses internationalt.

Helhedstænkning for miljøet

Markedsøkonomien er grundlaget for virksomheders samfundsproduktion og samhandel. Men markedsøkonomien har sine begrænsninger når vi ønsker at sikre beskæftigelsen og miljøet. Derfor skal også miljøhensynet stå over markedsøkonomien. Det må generelt ikke kunne betale sig at forurene miljøet for at spare penge. Hvis man af den grund bevidst forurener miljøet, skal bødestrafen mindst svare til det sparede beløb. I grove tilfælde skal der kunne idømmes frihedsstraf.

Socialdemokratiet vil tilrettelægge en samlet ramme for miljøpolitiske indgreb, der skal sikre, at markedsøkonomien fungerer på et bæredygtigt grundlag. Gennem nye afgiftssystemer, klarere normkrav og retningslinier skal naturmiljøet beskyttes og forbedres på alle områder. De instrumenter, der kan sikre forenelighed med miljøet, vil bl.a. være:

- Et helt nyt system af afgifter i markedsøkonomien, der kan påvirke adfærden hos såvel virksomhederne som menneskene, skabe grundlag for genbrugsindustrier og økologisk helhedssyn i virksomhedernes udviklingsproces.
- Helhedstænkningen "fra vugge til grav" skal gradvist indbygges i virksomhedernes produktion gennem en vurdering af produkternes miljømæssige betydning - fra fremskaffelsen af de råstoffer der medgår til produktet og til produktets endelige genbrug/bortskaffelse.
- Selvom de miljømæssige problemer først finder deres endelige holdbare løsning gennem international solidaritet, må den kendsgerning aldrig udvikle sig til en "dårlig undskyldning" for det enkelte lands egen indsats. En veltilrettelagt konsekvent langsigtet miljøpolitik vil ikke skade virksomhedernes konkurrenceevne, men kan tværtimod skabe grundlag for nye konkurrencefordele ved, at eksempelvis dansk industri er placeret i forreste række i arbejdet med renere teknologi og miljømæssige helhedssyn.

Genbrug og genanvendelse

Affaldsproblemet skal løses. Derfor skal der for alvor brydes med "brug og smid væk politiken" og ressourcspildet.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at der tilrettelægges en udvikling, som på længere sigt indebærer, at behovet for affaldspladser og forbrændingsanlæg formindskes mest muligt.

På konkrete områder vil Socialdemokratiet arbejde for:

- Indgreb mod affaldsdannelsen i produktions- og forbrugerleddet for at reducere

mængden og giftigheden af alle affaldstyper. Indgrebene kan være forbud, afgifter, panteordninger og mærkninger.

- Indførelse af renere teknologier. Øgede midler til forskning og udvikling samt midler til markedsføring inden for genvindingsindustrien.
- Genanvendelsen skal øges betydeligt gennem nye former for direkte recirkulation eller ved indsamling/aflevering fra forbruger/producent direkte til videre forarbejdning. I miljø- og erhvervspolitikken skabes bedre muligheder for etablering af genbrugsindustrier og genanvendelsescentre.
- Der skal tages initiativ til en mere systematisk indsamling af miljøfarligt affald fra den enkelte husstand.
- Det skal være et hovedsigte for miljømæssig helhedstænkning i virksomhederne, at nye produkter skal ikke kunne sættes i produktion, før virksomheden kan dokumentere, at materialet efter endt brug kan genanvendes eller komposteres. Indtil dette er opnået, skal der indføres afgifter på ikke-genanvendelige produkter.
- Virksomheder, hvis produkter indeholder giftige/farlige stoffer, eller hvor der anvendes sådanne stoffer i materialer og produktion, skal indrettes så der hverken under produktionen, ved håndtering af affaldsstoffer eller ved anvendelse af produkterne opstår fare for natur eller mennesker. Der etableres det tilstrækkelige tilsyn i forbindelse med produktionen m.v.
- Affaldsmængderne til deponering og fra forbrændingsanlæg/kraftværker reduceres markant i de kommende år gennem målrettede miljøafgifter. Al affaldsdeponering skal sikres mod udsivning. Omkostningerne ved affaldshåndteringen skal synliggøres for den enkelte borger. Affaldsbehandlingen skal ske uden at dette giver miljøproblemer for renovationspersonalet.
- Lovgivningen om indsamling af papir, glas m.m. skal udvides til at omfatte alle genanvendelige produkter og kildesortering fremmes. Der etableres genanven-

delsescentre og industrier, som drives som offentligt ejede produktionsenheder eller gennem et samarbejde mellem kommunerne og det private erhvervsliv.

- Pantordninger udstrækkes til nye områder.
- Der indføres en miljømærkning på produkterne. Pligt for producenterne til at tage emballage tilbage udstrækkes til nye områder.

Naturbeskyttelsen

Naturbeskyttelse er en fælles mangesidet opgave, som Socialdemokratiet vil styrke gennem en konsekvent samlet politisk indsats:

- Landbruget har en særlig opgave og pligt i arbejdet for stærkere miljøbeskyttelse - i egen og i vor fælles interesse. Derfor er det en fælles interesse at fastholde landbrugets egne tilsagn om formindsket udledning af gødningsstoffer og et reduceret forbrug af giftstoffer. Produktionsvilkår og produktionsmetoder skal tilpasses, så det er muligt at få en økologisk bæredygtig og sammenhængende landbrugsproduktion.
- EF's fuglebeskyttelsesområder i Danmark har international betydning for dyrelivet. Vi ønsker en overordnet plan for færdsel og jagt i disse områder. De landområder i Danmark, der har størst betydning rent naturmæssigt bør beskyttes yderligere i vor egen lovgivning.
- På de offentligt ejede arealer skal det offentlige gå foran i en videregående naturbeskyttelse ved brug af den nye skovlov; og tilsvarende initiativer iværksættes for de privatejede arealer. Der skal skabes livsbetingelser, så truede dyre- og plantearter ikke udryddes fra vor natur og der skal gives livsbetingelser så forsvundne arter, som naturligt hører hjemme i Danmark, kan vende tilbage.
- Skovdriften i offentlige skove skal ændres,

så der reelt sikres et rigt og varieret plante- og dyreliv, at kulturværdierne bevares, og der sikres mulighed for friluftsanser. Jagten på statens arealer skal drives på en sådan måde, at deres karakter af reservater får et reelt indhold. Skovens gæster skal sikres bedre mulighed for at se "skovens dyr". Jagttiden skal reduceres og skal udgøre en sammenhængende periode. Mulighederne for friluftsliv på statsarealer og offentligt ejede naturarealer skal øges.

Der skal tages initiativ til en mere systematisk indsamling af miljøfarligt affald fra den enkelte husstand

Der skal satses på uddannelse og oplysning om naturen og friluftslivet. Især aktiviteter i folkeskolen, så børn og unge får indsigt i og mulighed for at opleve naturen

Friluftliv

I fremtidens fritidssamfund vil det være en vigtig opgave for socialdemokraterne at sikre alle adgang til at dyrke friluftsliv, uanset indtægt og social position. Socialdemokraterne vil konkret arbejde for:

- Befolkningens adgang til umotoriseret færdsel i naturen skal sikres. På de statsejede arealer skal friluftslivet prioriteres højt.
- De nærkreative muligheder i byområder skal sikres.
- Der skal satses bevidst på at udvikle ferie- og fritidsmuligheder, der er tilpasset et samfund med stærkt øget fritid. Interessen for at holde ferie i Danmark skal styrkes yderligere.

Region- og kommuneplaner skal ud-

lægge tilstrækkelige arealer og faciliteter til befolkningens friluftsliv. Friluftspolitikken skal samordnes mellem myndigheder og organisationer, såvel på centralt som regionalt og lokalt niveau, Amter og kommuner skal gennem planlægningslovgivningen pålægges at udlægge tilstrækkelige arealer og faciliteter til befolkningens friluftsliv. Der skal satses på uddannelse og oplysning om naturen og friluftslivet. Især aktiviteter i folkeskolen, så børn og unge får indsigt i og mulighed for at opleve naturen. Naturskolerne skal udbygges, og der skal indføres en permanent naturvejlederordning. Socialdemokraterne vil inddrage befolkningen mere aktivt i planlægningen af det åbne land på kommunalt plan. Forskningen omkring friluftslivet skal fremmes.

Vandmiljø - bysamfund

På trods af en øget indsats igennem de senere år for at forbedre tilstanden i vandmiljøet, mangler der fortsat en betydelig indsats, før der er opnået en tilfredsstillende vandkvalitet i søer, vandløb og have. Socialdemokratiet vil derfor arbejde for gennemførelse af følgende foranstaltninger:

- Forskning i genanvendelse af spildevand til industri og husholdning.
- Mængden af spildevand skal begrænses gennem vandsparekampanjer samt separering. Virksomhederne skal gennem miljøafgifter tilskyndes til at indføre renere teknologier samt at genbruge spildevandet.
- Det eksisterende kloaknet er mange steder forældet. Derfor er der på landsplan behov for en omfattende udbedring af ledningsnettet, og der er behov for etablering af regnvands- og udligningsbassiner (forsinkelsesbassiner).
- Indsatsen for at fjerne eller på anden måde sikre affalds- og kemikaliedepoter skal fremskyndes for at undgå, at uerstattelige grundvandsressourcer ødelægges. Der bør oprettes en fond til at betale for oprensning af kemikaliegrund, hvor ansvar for oprensning ikke kan placeres, og der bør være forsikringspligt for forurening, således at miljøgodkendelse er betinget af en forureningsforsikring.

Vandmiljø - landbrug

Der er behov for en betydelig reduktion af landbrugets store udledning af næringssalte til vandmiljøet. Den totale gødningsmængde skal nedbringes.

Men landbruget er samtidig et erhverv, der i høj grad har brug for klare retningslinier, som fastholdes over en årrække. Det ønsker Socialdemokratiet at bidrage til gennem en ny samlet og økonomisk bæredygtig miljøordning for landbruget.

Vandmiljøplanens krav til landbruget er ikke i tilstrækkelig grad efterlevet. Derfor skal erhvervet motiveres til en mere effektiv udnyttelse af husdyrgødningen ved at indføre en kunstgødningsafgift. En forstærket

indsats for vandmiljøet indebærer også en yderligere reduktion af den mængde næringssalte, der når ud til fjorde og havområder. Derfor er det nødvendigt med en yderligere systematisk genetablering af miljøfølsomme naturområder i landskaber, der tidligere er blevet inddraget i landbrugsproduktioner.

Samlet ønsker Socialdemokratiet tilrettelagt en både økonomisk og en økologisk bæredygtig indsats i landbruget på grundlag af en række nye initiativer: En ny indsats, der kan fremme et bæredygtigt landbrug igennem brug af afgifter på kunstgødning, vil indebære ændret adfærd og forøget brug af husdyrgødning.

- Samtidig skal der stilles krav om forårsudbringning af husdyrgødning og bedre teknik, som vil være økonomisk rentabel efter indførelsen af nye afgifter. Samtidig bør promilleafgifterne, der flytter penge fra planteavlere til husdyrbrug, afskaffes, for ikke at stille planteavlerne dårligere. Socialdemokratiet vil undgå bureaukrati og kontrol. Den nye kombinerede indsats opfylder disse formål.

Socialdemokratiet ser en udbygning af skovområderne i Danmark som et konsekvent forstærket led i miljøpolitikken. Udvaskningen af næringssalte fra skovområder er langt mindre end tilfældet er for dyrkede arealer. Samtidig tjener skovområder til beskyttelse af vigtige grundvandsreservoirer:

- Der skal iværksættes en storstilet skovrejsning fortrinsvis i bynære områder og til beskyttelse af grundvandet, fortrinsvis af løvskov.
- Der skal sikres en øget økonomisk tilskyndelse til etablering af læhegn og småplantninger.
- Landbrugets og andres kemikalieforbrug, hvad angår sprøjtemidler, skal nedsættes betydeligt. Både for at sikre, at grundvand og overfladevand ikke forurenes med sprøjtemidler, og for at fremme produktionen af sprøjtefrie levnedsmidler.

Luftforurening

Luftforureningen er ikke mindsket gennem de seneste år - tværtimod. Det skyldes især stigende energiforbrug, stærkt tiltagende bilisme og udledninger fra industrien.

Socialdemokratiet vil fortsat arbejde for en nedsættelse af udledninger og luftforurening:

- Kravene til industriens udledning skal skærpes, og motivation og forskning i renere teknologi intensiveres.
- Træbeplantningen skal øges som led i en systematisk nedbringelse af forureningen.
- Luftforureningen fra den tiltagende bilisme skal modvirkes gennem nye overvejelser om afgifter på udstødningssystemer og skærpede regler for indretning af bil-motorer. Anvendelse af gas og blyfri benzin fremmes gennem fastholdelse af differenterede afgifter på benzin og dieselolie. Kollektiv trafik, især i byerne skal fremmes. Forureningsfri alternativ til benzin fremmes fx gennem nedsættelse af produktions- og registreringsafgifter for el-biler.
- Der skal tilrettelægges en sammenhængende indsats for en hurtig reduktion af de ozonnedbrydende stoffer. Målet er et effektivt forbud mod anvendelsen af disse stoffer.

Levnedsmidler

Som landbrugseksportland har Danmark traditionelt haft en høj levnedsmiddelstandard. Den stærkt forøgede forarbejdning af landbrugsvarer og anvendelse af ny produktionsteknologi og nye stoffer i landbruget stiller krav om fortsat effektiv kontrol og hygiejne. Socialdemokratiet vil arbejde for:

- At levnedsmiddelfremstilling foregår på en etisk forsvarlig måde for produktionsdyrene, således at de får værdige livsbetingelser.
- Tilsætningsstoffer må kun anvendes i det omfang, de har betydning for levnedsmidlets næring og holdbarhed.
- Giftige bekæmpelsesmidler skal be-

grænses mest muligt, og på længere sigt ikke anvendes ved dyrkning af landbrugsprodukter til fødevareformål.

- Forbrug af hormoner og antibiotika i landbrugsproduktionen som væksthæmmende midler skal afskaffes.
- Bestråling af fødevarer skal ikke tillades.
- Hele lovgivningen for levnedsmiddelområdet skal effektiviseres og forenkles, sundheds- og hygiejnekontrol bør samles i færre enheder. Importerede fødevarer bør leve op til samme sundhedsstandard som dansk producerede fødevarer.
- Ernæringslære og forskning i ernæringsrigtig kost skal intensiveres. Undervisning i sunde kostvaner skal opprioriteres i skoler og andre institutioner.

Energipolitik - et fælles ansvar

Dansk energipolitik har udviklet sig fra at være defensiv krisepolitik til at være offensiv bæredygtig vækstpolitik. 10 år efter nyordningen på undergrundsområdet er Danmark blevet selvforsynende med olie og naturgas. Takket være en konsekvent varmeplanlægning har store investeringer i fjernvarmenet og kraftvarmeudbygning såvel centralt som decentralt muliggjort brændselsbesparelser, der er internationalt enestående. En bevidst teknologiudvikling med særlig satsning på vedvarende energi har gjort Danmark til verdens førende nation på vindkraftområdet.

Koblingen mellem energi og miljø er gjort til krumtappen i en langsigtet politik, hvor energibesparelser og begrænsninger af luftforureningen ved energiproduktion er det centrale element. Danmarks energipolitik er Socialdemokratiets energipolitik. Behovet for en fast markering af fællesskabets interesser bliver ikke mindre på baggrund af, hvad økologiske hensyn fremover vil kræve af os end på baggrund af, hvad forsyningsproblemer og prisstigninger på energi tidligere krævede af os. Det skal være en central del af dansk energipolitik at reducere CO₂-udslippet til atmosfæren, især ved energibesparelser og anvendelse af vedvarende energi.

Kollektiv trafik, især i byerne skal fremmes

Energibesparelser

Den vigtigste ressource og nøglen til en bæredygtig udvikling ligger i gennemførelsen af energibesparelser. Med "Energi 2000" har vi i Danmark formuleret en ambitiøs målsætning for udviklingen frem til 2005. Socialdemokratiet har bidraget med konkretiseringen af de tiltag, der skal sikre planens realisering. Med lovkomplekset omkring CO₂-afgiften er arbejdet med yderligere energibesparelser sat i værk.

De næste skridt i en udbygget energibesparelspolitik er en række nye socialdemokratiske initiativer:

- Der skal indføres en generel obligatorisk energisynsordning i erhvervslivet.
- For forbrugerne skal der indføres mærkning af energiforbruget overalt. I EF-sammenhæng skal opstilles egentlige krav til apparaters energiforbrug.
- På boligområdet skal ressourcerne til isolering m.v især sættes ind i de områder, der ligger uden for de store kraftvarmebyer, hvor der er rigelig forsyning af overskudsvarme.
- Den decentrale kraftvarmeudbygning skal fastholdes som den højest prioriterede del af udbygningen i el-sektoren. Færdiggørelsen af de planlagte fjernvarmenet og

konverteringen af ældre huse til fjernvarme skal gennemføres hurtigt for at opnå energibesparelser og miljøforbedringer.

Undergrunden

Udviklingen har levet op til de mål, vi satte os i forbindelse med nyordningen i 1981. Nye selskaber har engageret sig i efterforskning på dansk område, nye fund er gjort, og DUC's aktiviteter har fået det omfang og tempo, som ville følge af mere tidssvarende regler. Udviklingen frem mod år 2012, hvor A.P. Møller's koncession definitivt ophører, kræver en fast og fremsynet varetagelse af samfundets interesser i alle enkeltsager.

- Transportsystemer til olie og gas skal være en del af den offentlige infrastruktur, så forskellige producenter kan benytte dem på lige vilkår. Staten skal efterleve sin forpligtelse til at sikre en effektiv samordning og koordinering af produktionen fra felter, hvor dette er teknisk, miljømæssigt og økonomisk fordelagtigt.
- For Grønland og Færøerne skal der fra dansk side tilbydes et teknisk og forretningsmæssigt troværdigt partnerskab, således at udviklingen i de to områder kan få det tempo og indhold, der er ønske om.

- DONG-koncernen skal have frie, kommercielle arbejdsvilkår, men samtidig bevares som et dansk statsejet selskab. Med et mere konkurrencepræget energimarked i fremtidens Europa er det indlysende, at den danske stats energiselskab skal kunne handle frit for at kunne udnytte de muligheder, der er skabt af landets energipolitik, Socialdemokratiet fastholder - trods borgerlige regeringers politiske blokeringsforsøg - at DONG skal kunne engagere sig i raffinaderidrift, salg af produkter direkte til forbrugerne, eller fx investeringer i olie/gas-industrien internationalt. DONG skal fortsat være centralt placeret i licenstildelingen på undergrundsområdet, og DANOP skal fortsat udvikles som operatørselskab på dette område.

El-sektoren

Udviklingen skal baseres lige så meget på bestræbelsen på at reducere el-forbruget som på at udvide kapaciteten. Ved nye anlæg skal kraftvarmekombinationen og udnyttelsen af CO₂-rigtige brændsler gives 1. prioritet. Vindkraftudbygningen i elværksregi fortsættes i samme tempo som hidtil. Udskiftningen af eksisterende kraftværker skal ske på en sådan måde, at miljøbelastningen og kulforbruget reduceres væsentligt. Udviklingsprojekter baseret på kulforgasning og brændselsceller skal fremmes, og dansk industri skal involveres direkte.

Sjælland og det jysk-fynske område skal forbindes elektrisk, og samarbejdet med de omkringliggende lande skal udbygges for at udnytte de muligheder, der kommercielt tegner sig på dette område. Samtidig skal et nærmere samarbejde om el-produktion muliggøre en reduktion af miljøbelastningen i regionen.

Strukturelt er der behov for en forenkling og for en stærkere repræsentation af kommunale interesser i el-sektoren - ikke mindst på grund af den tættere sammenhæng mellem produktionen af el og varme fremover. Den danske politik i EF-samarbej-

det skal derfor fastholde muligheden af at prioritere hensynet til kraftvarmekombinationen.

Gassektoren

Med de regionale gasselskaber blev der ikke blot etableret forsyningsselskaber i traditionel forstand, men skabt egentlige virksomheder, der på et kommercielt grundlag skal sælge energi i konkurrence med ikke mindst de etablerede olieselskaber.

Gasselskaberne skal derfor have handlefrihed til at gå ind i forretningsmæssigt velbegrundede engagementer f.eks. i forbindelse med decentral kraftvarmeproduktion i samarbejde med fjernvarmeverker, kommuner og el-værker.

Vedvarende energi

Ambitionsniveauet for udviklingen og udbygningen af vedvarende energi skal fastholdes. Om nødvendigt skal spørgsmålet om placering af vindmølleparker løses gennem landsplandirektiver. De økonomiske incitamenter for private til investering i vedvarende energianlæg skal fastholdes. Biogas skal spille en væsentlig rolle både i løsningen af miljøproblemerne og i energiforsyningen. Halm, flis m.v. skal ind i forsyningsmønstret. Der skal særligt sættes på en teknologiudvikling med henblik på at skabe en økonomisk el-produktion baseret på halm og flis. Kommunerne skal medvirke til fremme af den samlede energipolitik,

Energiforskning

Den tætte sammenhæng mellem energipolitikken, forskningen og dansk industri skal intensiveres yderligere. Udviklingen af dansk vindmølleindustri er et forbillede for, hvad der skal skabes på andre områder som biogas, solvarme, forbrændingsteknologi for biobrændsler, kulforgasning, brændselsceller o.s.v. På en række områder er der gode muligheder for at skabe danske industrielle gennembrud baseret på et samspil mellem risikovillige offentlige forskningsmidler og dansk industri.

DET UDVIKLENDE ARBEJDSLIV

Arbejde er det modsatte af isolation og afmagt. Arbejde er lighed i muligheder og valg - og grundlæggende menneskeret til at bevare og udvikle sin arbejdsevne, sin kunnen og sin viden.

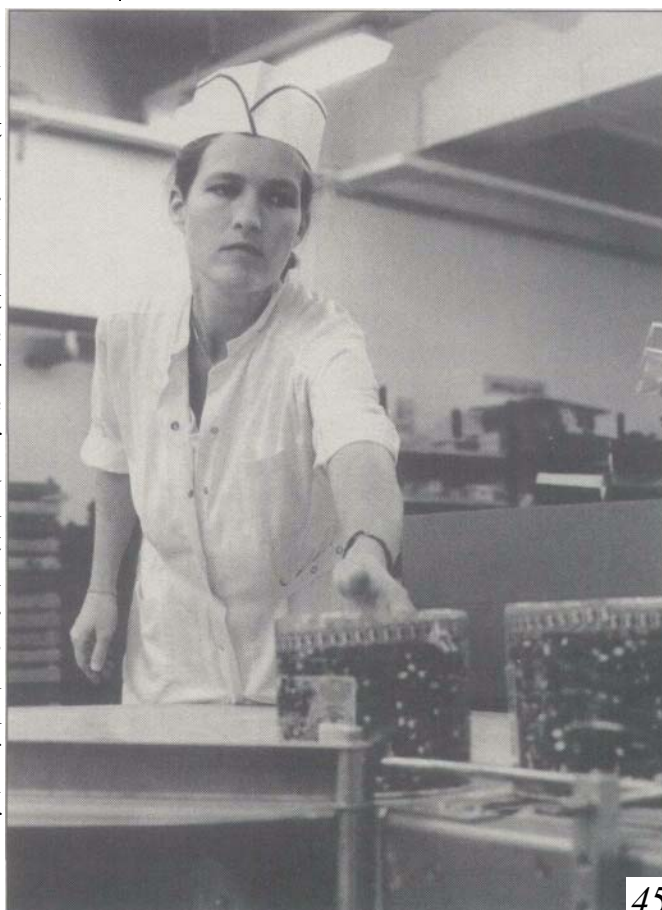
Vi har brug for et nyt og et endnu mere omfattende arbejdsbegreb, med anerkendelse af at det enkelte menneskes behov og krav om et meningsfyldt arbejdsliv tilgodeses. Mange ledige kan indgå i sociale og kulturelle aktiviteter i lokalsamfundene uden nedlæggelse af, men med respekt for eksisterende jobs. Det er summen af det arbejde - som vi hver især udfører - og som tager mange forskellige former, der til sammen giver et godt samfund.

Reelle muligheder for et godt arbejdsliv for alle arbejdssøgende i Danmark er en fundamental målsætning for Socialdemokratiet. Det er en del af velfærdssamfundets grundlag. Det hører med til et egentligt velfungerende politisk demokrati med reel frihed og bevægelsesmulighed for den enkelte.

Den største udfordring og opgave i "Det socialdemokratiske Projekt" for 90'erne er derfor at forene det højeffektive danske samfund - i hård international konkurrence - med reelle jobmuligheder for alle. I alle vestlige industrisamfund kan det konstateres, at arbejdsløshedsprocenten blandt de ikke-faglærte og de uuddannede er dobbelt så stor som blandt de faglærte og veluddannede. Kvinder har generelt en højere arbejdsløshed end mænd. Det understreger den grundholdning, der altid har været udgangspunktet for den socialdemokratiske beskæftigelsespolitik, nemlig fuld beskæftigelse. Jobmuligheder for alle og en smidig arbejdsmarkedspolitik uden tendens til flaskehalse, forudsætter en massiv fleksibel uddannelsespolitik - såvel overfor efteruddannelse af de i forve-

jen beskæftigede som i uddannelsesindsatsen for de ledige. Derfor må tilvejebringes et helhedssyn og en sammenhæng, der fastholdes over en årrække i dansk arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitik. Vi vil:

- En samlet indsats, der skaber plads til alle/brug for alle. Det forudsætter en målrettet erhvervs-, uddannelses- og investeringspolitik for oprettelse af nye arbejdspladser i konkurrencesektoren.
- Det forudsætter en helt ny reformindsats i den "tredje sektor" i grænseområdet mellem den offentlige- og private sektor med hurtigere omstillingsmuligheder og udbygning af grundidéen i decentralisering.
- Den konstante fornyelse og demokratisering af danske arbejdspladser - det udviklende arbejde - er en afgørende konkurrenceforudsætning for dansk erhvervsliv.

*Reelle muligheder
for et godt arbejds-
liv for alle arbejds-
søgende i Danmark
er en fundamental
målsætning for
Socialdemokratiet*

Forskning, udvikling og strategisk planlægning i en vedvarende kvalitetsfornyende proces skal indbygges i alle brancheområder.

Arbejdspladsens årti

Den nødvendige fornyelse skal skabes gennem samarbejde, uddelegering af ansvar og inddragelse af samtlige medarbejdere i en informationsrig proces.

Det bliver arbejdspladsens kulturårti.

Informationen til alle bliver vigtigere end traditionel ledelse. Den enkelte medarbejder må sikres overblik og helhed i virksomheden, som den ansatte kan arbejde selvstændigt inden for. Gennem en løbende dialog mellem ledelse og medarbejdere må opbygges fælles værdigrundlag og bevidsthed om arbejdspladsens helhed og demokrati. Det skaber det rette grundlag for at give medarbejderne ansvaret og selv lade dem træffe beslutninger - i ny dynamik og engagement.

Det udviklende arbejde har mange konsekvenser:

- Det betyder i praksis, at vi nu igangsætter en proces, hvor danske virksomheder får skabt nye rammer for, at arbejdslivet hverken er fysisk eller psykisk nedbrydende. Arbejdet må tilrettelægges, så det giver muligheder for at anvende og udvikle evner og viden - og mulighed for stadig efteruddannelse og videreuddannelse.
- Der skal være sammenhæng og overblik for den enkelte, så man kan se en mening i det, man producerer.
- De gentagne arbejdsprocesser skal gradvis afskaffes - det gælder passivt overvågningsarbejde, højt arbejdstempo, som den enkelte ikke selv har indflydelse på, tunge løft og farlige kemikalier, alenearbejde, akkord, der skruer tempoet i vejret, og gammeldags ledelsesstrukturer.
- De nye udviklende arbejdsopgaver er først og fremmest forskelligartede: det er arbejdsopgaver, der kræver selvstændig problemløsning. Den enkelte må selv eller i fællesskab med andre have ansvaret for produktionen og produktet,

Man vælger selv

Arbejdslivet - det udviklende arbejde - bygger da på den grundholdning, at det er noget, man selv vælger, og ikke noget der bestemmes af "traditioner" eller "fra oven". Uddannelsesprocessen skaber grundlag for nye muligheder og personlige udviklingsmuligheder.

Hovedprincipperne i Socialdemokratiets arbejde for - i samarbejde med fagbevægelsen - at skabe bedre rammer for "det udviklende arbejde" er:

- En vifte af lovgivningsinitiativer, nye overenskomstaftaler og lokalaftaler. Der er ingen enkle opskrifter, men mange udviklingsveje og mange instrumenter i forskellige kombinationer.

Det offentlige skal støtte denne udvikling gennem forsøgsprojekter i erhvervs-, arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitikken:

- Udgangspunktet skal være, at de ansattes rolle vil forandre sig, og nye motiverende ledelsesformer udvikles.
- Der afsættes ressourcer til forsøgsprojekter, der i kombination med arbejdsmarkedets aftale og overenskomstforhandlinger kan fremme samarbejdsaftalesystemet. De nye opgaver klares ikke alene gennem lovgivning, der styrker den formelle demokratiske indflydelse, f.eks. ved flere repræsentanter i aktieselskabsbestyrelserne. Vi skal se den stærkere deltagelse fra medarbejderne i de daglige beslutninger, som en ny vej til at de nuværende indflydelsesmuligheder kan udnyttes langt bedre af den enkelte og arbejdspladsen i fællesskab.
- I undervisningssystemerne skal indbygges en omstillingsproces, der bevidst styrker dynamikken i virksomhedernes planlægning og beslutninger, opbygning af viden og ideer om den fremtidige udvikling. Med kompetence til selvstyre og lokal planlægning, kvalitetsstyring og ledelse.

Aktiv arbejdsmarkedspolitik

Det udviklende arbejdslivs projekt må føl-

ges op af en aktiv uddannelses- og arbejdsmarkedspolitik.

- Alle unge skal garanteres uddannelse eller arbejde. Lære- og praktikpladsgarantien skal videreføres og fastholdes i de kommende år. Et tilstrækkeligt antal nye ordinære studiepladser skal oprettes på de videregående uddannelser. Alle unge under 25 år skal have en garanti for uddannelse eller arbejde i stedet for bistandshjælp eller dagpenge. Der bør ydes særlig opmærksomhed overfor den gruppe ledige, der falder for sidste arbejdstilbud, og som p.g.a. ægteskabelige forhold ikke kan oppebære bistandshjælp. • Der skal igangsættes en sammenhængende forøget efteruddannelse - både til beskæftigede og ledige, Gennem en målrettet indsats skal tilrettelægges en forøget efteruddannelse, der tilsigter, at danske virksomheder løbende har minimum fem procent af medarbejderne på

efteruddannelse i anden halvdel af 90'erne. Det vil skabe grundlaget for jobrotation og kombineret ny beskæftigelse af ledige.

- Der skal ske en betydelig fremrykning af uddannelse, så de ledige får jobtilbud på et langt tidligere tidspunkt.
- Virksomhederne skal motiveres til at planlægge personalepolitik og uddannelse bedre. Aftaler om uddannelsespuljer skal sikre, at virksomhedernes uddannelsesindsats øges samtidig med at den offentlige uddannelsesindsats forstærkes. Samtidig skal det sikres, at uddannelsesstilbud-dene omfatter alle medarbejdergrupper på virksomhederne, og ikke mindst ufaglærte samt ældre medarbejdere. Den enkelte lønmodtager må sikres ret til orlov, til selvvalgt uddannelse og til uddannelsesdagpenge fra A-kassen. Arbejdsgiverne skal tilskyndes til at ansætte en ledig i orlovsperioden.

*Alle unge skal
garanteres uddan-
nelse eller arbejde*

- En aktiv arbejdsmarkeds- og uddannelsesindsats vil bane vejen for en tryghedsreform med et enklere og mere kundevenligt arbejdsløshedsforsikringssystem.

Solidaritetslinien

Solidaritetslinien med hensyn til dagpengeberegning og finansiering skal fastholdes. Samfundet skal fortsat have et afgørende medansvar for bekæmpelse af arbejdsløsheden. Arbejdsløshedsforsikringen skal sikre en rimelig økonomisk dækning ved ledighed. Indsatsen mod arbejdsløsheden må samtidig gøres mere aktiv ved at sikre hurtigere, relevante og reelle uddannelses- og jobtilbud til de ledige.

- I tider med høj arbejdsløshed må man principielt deles om det forhåndenværende arbejde. Her må faglig solidaritet komme i første række. Dobbeltbeskæftigelse, sort arbejde, overdrevent/unødvendigt overarbejde skal begrænses mest muligt, idet det er umoralsk og usolidarisk overfor de arbejdsløse.
- Den teknologiske udvikling vil fortsat skabe baggrund for nedsættelse af arbejdstiden. Den nedsatte arbejdstid vil - rigtigt tilrettelagt - give grundlag for en bedre fordeling af arbejdet.

Til det samlede arbejdstidsbegreb hører også ferie, barselsorlov, arbejdstidens daglige og ugentlige tilrettelæggelse o.s.v.

Nye dimensioner i arbejdstidspolitikken bør omfatte en udbygning af omsorgsdage og ret til frihed ved børns sygdom, nye muligheder for at tilgodese børnefamiliers kortere arbejdstidsbehov, mulighed for sabbatar m.v.

Et godt arbejdsmiljø

Arbejdsmiljøet skal tages lige så alvorligt som samfundsopgave - som hensynet til det ydre miljø. Dårligt arbejdsmiljø er udtryk for dårlig planlægning i virksomhederne, store samfundsomkostninger, forkert ressourceudnyttelse og menneskelig ned-

slidning. Et godt arbejdsmiljø er en fundamental del af det gode, nære udviklende arbejdsliv, som må have højeste prioritet i de nye rammer for arbejdsmarkedet i 90'erne.

- For at imødegå arbejdsbetingede skader forårsaget af ensformige gentagne bevægelser, skal der iværksættes initiativer til at ændre arbejdets tilrettelæggelse.

- Den interne sikkerhedsorganisations kompetence skal styrkes. Der skal ske en væsentlig udvidelse af Bedriftssundhedstjenesten.
- Alle virksomheder må omfattes af pligt til sikkerhedsorganisation og Bedriftssundhedstjeneste. Desuden skal BST have pligt og ret til at lave opsøgende arbejde overfor tilsluttede virksomheder, der ikke benytter sig af BST's ydelser.
- Minimumsgrænsen for pligt til at oprette sikkerhedsorganisation skal nedsættes. Virksomheder uden sikkerhedsorganisation skal dækkes via branchesikkerhedsrepræsentationer, bl. a. gennem regionale sikkerhedsrepræsentanter.
- De ansatte skal have ret til at afvise arbejde, der ikke opfylder Arbejdsmiljølovens regler.
- Arbejdstilsynets ressourcer må styrkes både lokalt og centralt. Sanktionerne for overtrædelse af Arbejdsmiljøloven skal skærpes væsentligt.
- Kemikalielovgivningen skal styrkes, så anmeldelsen af nye stoffer udvides til at omfatte langt flere nye stoffer end i dag.
- Det centrale produktregister for kemikalier o.l. fastholdes, og servicefunktioner i tilknytning til udsendelse af oplysninger til bl.a. sikkerhedsrepræsentanter m.fl. forbedres.
- Der skal arbejdes for, at langt flere af de sygdomme, der rent faktisk skyldes arbejdsforholdene, anerkendes som erstatningsberettigede arbejdsskader.
- Arbejdsgiverne pålægges at yde fuld løn ved arbejdsskader samt forpligtelser i forhold til den arbejdsskadedes muligheder for at bevare en kontakt til arbejdsmarkedet.

For at imødegå
arbejdsbetingede
skader forårsaget af
ensformige gentag-
ne bevægelser, skal
der iværksættes ini-
tiativer til at ændre
arbejdets tilrette-
læggelse

- Det retslige system bør effektiviseres og strafferammen forhøjes omkring arbejds-skader.
- Der skal opbygges arbejdsmedicinske klinikker i sygehussektoren i alle amter. Arbejdsmedicin skal sikres større vægt i lægestudiet. Specielt skal pligten til anmeldelse af arbejdsskader indskærpes.
- Forskningen i arbejdsmiljøproblemer skal intensiveres og der skal ansættes de nødvendige økonomiske ressourcer.

Sikringen af en mere dynamisk arbejdsmiljøpolitik er nødvendig både af hensyn til det enkelte menneske og samfundet. Det er dokumenteret, at dårligt arbejdsmiljø koster samfundet milliardbeløb i form af arbejds-skader m.m. Socialdemokraterne ser derfor også en aktiv arbejdsmiljøpolitik som et naturligt led i styrkelsen af "det forebyggende samfund".

Dårligt arbejdsmiljø skal ikke kunne "betale sig" for virksomhederne. Bøderne

for overtrædelse af miljøbestemmelserne skal forhøjes væsentligt, samt at der i grove tilfælde kan idømmes hæftestraf. De direkte ansvarlige skal kunne gøres økonomisk ansvarlige sammen med bestyrelser og direktion. Virksomhedsejerne skal solidarisk hæfte for, at de forvoldte miljøskader genoprettes snarest.

Vi vil forstærke indsatsen for et bedre arbejdsmiljø gennem stærkere regelsæt, bedre interne sikkerhedsordninger, en styrkelse af arbejdstilsynet og forstærket informations- og forskningsindsats, der i højere grad end hidtil beskæftiger sig med løsninger af problemerne og er integreret i produkt - og produktionsudviklingsarbejde.

Vi vil arbejde for en miljøpolitik, der omfatter alle sider af samfundet. Arbejdsmiljøet skal tages ligeså alvorligt som samfundsopgave som hensynet til det ydre miljø. Socialdemokratiet vil arbejde for en øget information om, hvad den enkelte kan gøre for at nedbringe skader på natur og miljø.

UDDANNELSE GENNEM HELE LIVET

Det samlede mål for Socialdemokratiets uddannelsespolitik kan sammenfattes således:

Sikring og udbygning af velfærdssamfundet, reelle vilkår for, at alle kan opnå valgmuligheder til at sammesætte et aktivt selvstændiggørende arbejds- og fritidsliv, uddelegering af ansvar og medbestemmelse i det nye "ansvars-samfund" med reelle sammenhænge i "pligter og rettigheder" - alt dette forudsætter, at nye gennemgribende uddannelsesreformer iværksættes i 90'erne.

Uddannelse giver selvværd, udsyn, helhedssyn og ansvarlighed.

I det høj effektive, internationaliserede danske samfund må netop internationaliseringen indbygges i alle uddannelsesforløb med en tilskyndelse til studieophold i udlandet.

Kun gennem højt kvalificerende grunduddannelser, videregående uddannelser og efteruddannelses tilbud er vi i stand til at klare os i den internationale konkurrence og udvikle en global forståelse, som grundlag for international og national forståelse.

Det er en kendsgerning, at både mulighederne for at få lønnet arbejde og løn- og arbejdsvilkår har nær sammenhæng med den enkeltes uddannelsesmæssige forudsætninger. Derfor skal alle samfundsgrupper - og ikke mindst de svageste - sikres reelle uddannelsesmuligheder.

En gennemgribende uddannelsespolitisk indsats er også forudsætningen for en styrkelse af ligestillingen mellem kønnene i job- og uddannelsesmuligheder.

Sammenhæng og fleksibilitet

Socialdemokratiet prioriterer en uddannelsespolitik, som skaber plads, fleksibilitet og sammenhæng i alle uddannelses tilbud.

Den overordnede planlægning af uddannelserne fastlægger mål, geografisk fordeling og mindstekrav til sikring af veldefineret kompetence for alle uddannelser. Lovgivning og styring af aktiviteter indenfor hvert uddannelsesområde bør samles i et ministerium.

De andre opgaver indenfor uddannelsesplanlægningen decentraliseres, så de enkelte uddannelsesinstitutioner har ansvaret for at gennemføre undervisningen. Erhvervsuddannelserne udbydes i et snævert samarbejde med arbejdsmarkedets parter - centralt og lokalt med myndighederne og uddannelsesinstitutionerne.

Helhedsskolen - folkets skole

Det fælles erfaringsgrundlag, som folkeskolen giver alle børn mulighed for, er af afgørende betydning for deres oplevelser af vort kulturelle fællesskab og vor kulturelle mangfoldighed. Folkeskolens fornemme særkende er, at den modtager alle elever og giver den enkelte elev en bred og målrettet uddannelse. Socialdemokratiet vil udvikle og styrke folkeskolen med helhed og sammenhæng. Skolens arbejde må sikres kvalitet, så børnene udvikles til livsduelige og handlekraftige mennesker, der er bevidste om egne og andres muligheder for at påvirke samfundsudviklingen.

Viden og færdigheder tilegnes bedst i meningsfulde sammenhænge, hvor der også lægges vægt på kunst, kultur og fantasi. De praktiske og kreative fag skal have samme vægt og kompetence som boglige og tekniske fag i folkeskolen. Det nukendte prøve- og karaktersystem bør afløses af andre former for evaluering, hvor elev, forældre og lærer sammen vurderer elevens standpunkt og udviklingsforløb.

Der skal arbejdes for en helhedsskole med sammenhænge mellem undervisning og fritid. Der skal gennemføres undervisningsaktiviteter både i og udenfor skolens rammer.

Arbejdet skal foregå i emne- og begrebsmæssige helheder, som lægger op til elevernes aktive deltagelse. De mange nye videnområder og tilbud, den teknologiske udvikling muliggør, skal folkeskolen tage op og fremover indpasse i fagområderne.

Folkeskolen skal være åben i forhold til lokalsamfundet. Det betyder, at skolen så vidt muligt skal inddrage lokalsamfundet i den daglige undervisning f.eks. gennem

*Vi ønsker en skole
uden sortering efter
kundskaber og
ambitioner, men
med vægten lagt på
udviklingsprocessen*

virksomhedsbesøg, gennem arbejde med lokale miljøforhold eller gennem samarbejde med lokale organisationer. Samtidig skal skolen være til rådighed for lokale arrangementer, der videreudvikler ideen om skolen som lokalt kulturcenter. Forældrene skal inddrages i skolens undervisning og daglige liv.

Folkeskolens formål skal virkeliggøres. Den enkeltes alsidige udvikling og opdragelse til deltagelse i et demokratisk samfund skal udvikles til selvstændighed i et fællesskab, der påtager sig ansvar for både lokale, nationale og globale levevilkår. En øget vægt på undervisning i fremmede sprog samt et bredere kulturkendskab, er en nødvendig forudsætning for en aktiv forståelse for og deltagelse i det internationale samfund. Skolebestyrelsernes arbejde skal styrkes, bl.a. ved at bestyrelsesmedlemmerne får bedre vilkår i arbejdet gennem øget information og bedre uddannelse. Men også gennem sikring af elev- og medarbejderrepræsentanters stemmeret på lige fod med forældrene.

En fleksibel ungdomsuddannelse

Socialdemokratiet ønsker et helt skoleforløb for alle, der både omfatter folkeskolen og en ungdomsuddannelse. Alle unge skal sikres reel mulighed for en kompetencegivende erhvervsuddannelse. Der skal afsættes de nødvendige økonomiske ressourcer, så erhvervsuddannelserne kan være på højde med den teknologiske udvikling. "Vekseldannelsesprincippet" - d.v.s. vekselvirkning mellem praktik og uddannelse, evt. fordelt på flere arbejdspladser - skal være det bærende grundlag i erhvervsuddannelserne. Værkstedsskoleundervisningen, som også kan indgå i "vekseldannelsesprincippet", skal udvikles til et moderne fremadrettet fagligt uddannelsesstilbud, så praktikpladsgarantien bliver en realitet.

Alle elever sikres ret til en praktikplads, og planlægningen skal udformes lokalt i tæt samarbejde mellem arbejdsmarkedets parter. Såvel indenfor det private erhvervsliv som indenfor den offentlige sektor skal alle muligheder for at etablere uddannelsesafta-

ler udnyttes. Det private erhvervsliv og den offentlige sektor skal forpligte sig til at tilbyde uddannelsesaftaler til de unge, der ønsker en erhvervsuddannelse. Kombinati-onsaftaler af mange forskellige slags skal også afprøves.

I gymnasiet skal der gøres erfaringer med en åben tværfaglig eksperimenterende uddannelse, herunder et samarbejde med erhvervs- og handelsskoler. Gymnasiets fagkreds og indhold skal revideres, så de praktiske og kreative fag samt praktikperioder indbygges i uddannelsen. Der stilles fælles adgangskrav ved optagelse i ungdomsuddannelserne.

Højere forberedelseseksamen (HF) skal styrkes, så der gives mulighed for, at HF bliver den eksperimenterende, alternative ungdoms- og voksenuddannelse, som giver kompetence til videregående uddannelse. Den særlige HF-profil skal videreudvikles.

De boglige overbygninger på EFG-basisuddannelserne, Højere Handelseksamen (HH) og Højere Teknisk Eksamen (HTX) er et godt alternativ til gymnasiet og HF for de unge der ønsker en mere erhvervsrettet uddannelse.

Den kommunale ungdomsskole, hvor unge på tværs af alle skel kan mødes omkring en udvikling af deres faglige og kreative interesser og evner, skal fortsat styrkes og udvikles.

Efterskoletilbuddet til folkeskolens ældste klasser hører til som en naturlig del af uddannelsestilbuddet i forbindelse med udslusningen fra folkeskolen - eller endnu bedre - i afslutningsfasen af folkeskolen, og skal gøres økonomisk overkommelig for lavtlønnede enlige forsørgere og børnerige familier.

Vi ønsker en skole uden sortering efter kundskaber og ambitioner, men med vægten lagt på udviklingsprocessen.

Eleverne skal sikres større indflydelse på og ansvar for det daglige arbejde og derved lære respekt for fællesskab og demokrati. Elevrådsarbejdet skal styrkes, og der skal stilles økonomi til rådighed for uddannelse i elevrådsarbejdet.

De videregående uddannelser

Socialdemokratiet vil arbejde for, at alle videregående studier og erhvervsuddannelser i et skifte mellem teori og praksis giver mulighed for personlig udvikling og faglig dygtiggørelse i en livslang proces.

Socialdemokratiet vil arbejde for fri adgang til alle videregående studier og erhvervsuddannelser.

Beslutninger om de enkelte uddannelsers struktur bør i høj grad være overladt institutionerne. På de enkelte områder skal der være mulighed for afsluttende uddannelse af forskellig længde gennem selvstændige, mellemlange uddannelser eller bacheloruddannelser.

Etableringen af sådanne uddannelsesforløb må dog ikke få som konsekvens, at der indføres adgangsbegrænsning til de længevarende videregående uddannelser.

Studie- og erhvervsvejledning skal styrkes gennem en forenkling og koordination.

Der skal etableres en effektiv faglig og pædagogisk vejledning af de studerende, særlig i de første studieår, så der sikres en højere gennemførselsprocent. Universiteternes og de højere læreanstalters pædagogiske og faglige niveau skal højnes og forskningen skal styrkes.

Fuld fart på en voksen/efteruddannelsesreform

En ny voksen- og efteruddannelsesreform er den helt afgørende uddannelsesreform i 90'erne.

Denne indsats vil give ny kompetence og åbne for nye livs- og arbejdsmuligheder.

Ret til uddannelsesorlov for lønmodtagere på et reelt økonomisk grundlag skal prioriteres i forhold til de, der i deres ungdomsår fik mindst uddannelse. Retten til uddannelsesorlov skal også omfatte arbejdsledige. Gennem en fælles finansieret uddannelsesfond kan der udbetales løngodtgørelse til lønmodtagere, der benytter frihedsretten. Midlerne i løngodtgørelsespuljen prioriteres, så de først og fremmest kommer de grupper til gode, som har trukket mindst på samfundets uddannelsestilbud.

Den enkelte skal have mulighed for at sammenstykke en voksen- og efteruddannelse, som passer til den enkeltes behov

A.U.D.- uddannelsesfondens midler skal tilgodese uddannelsesforløb, for såvel offentligt som privatansatte lønmodtagere.

Lønmodtagere skal sikres ret til at vende tilbage til samme arbejde efter en uddannelsesperiode.

Der skal i voksenuddannelserne være frit valg mellem aktiviteter af almen og kompetencegivende art samt efter- og videreuddannelse. Tilbud som daghøjskoler, studier ved grundlæggende eller videregående uddannelser, arbejde eller studier i udlandet, uddannelse på arbejdsstedet og aktiviteter arrangeret af oplysningsforbund og de faglige organisationer, vil alle kunne bidrage til dette voksenuddannelsesløb.

En samlet voksenuddannelsesreform, som omfatter ret til uddannelsesorlov fra virksomheden, en massiv efteruddannelsesindsats og større sammenhæng i uddannelsesmidlerne, er hjørnestenene i en ny 'Voksenuddannelses-grundlov'.

Hovedsigtet skal være at gøre voksenuddannelsessystemet mere gennemskueligt for den enkelte bruger med klare normer og rettigheder.

Oplysningsforbundene og folkeskoler udbyder et varieret udbud af undervisning. Uddannelsesinstitutionerne skal medvirke ved udvikling af nye og flere tilbud for voksne som led i en voksenuddannelsesreform. Den enkelte skal have mulighed for at sammenstykke en voksen- og efteruddannelse, som passer til den enkeltes behov.

Uddannelsesstøtte - studieløn

Socialdemokratiet satser på, at SU-reformen forenkles og forbedres, at der skabes bedre mulighed for at tage SU med til udlandet til anerkendte uddannelsesforløb samt at der kan modtages SU, fra det fyldte 18. år, uafhængig af forældreindtægt.

KULTUR OG FRITIDSLIV FOR HELE FOLKET

Åbenhed, tolerance og bredde er vigtige begreber i socialdemokraternes kulturpolitik både når det gælder den folkelige og den professionelle kultur.

Et alsidigt kulturliv

I de seneste år er den kulturelle frodighed vokset. Socialdemokraterne vil støtte de mange nye kulturformer, der giver mulighed for et fællesskab, som kan danne en naturlig modvægt mod kommercialisering.

I alle lokalsamfund bør der være kulturcentre, hvor mennesker har mulighed for at udvikle sig på egne præmisser fremfor alene på massemediernes betingelser.

Kulturpolitikken skal være med til at sikre overblik og sammenhæng og samtidig modvirke tendenser til ensretning.

I de kommende fire år skal kulturbudgettet forøges med 50%. Derved kan vi standse de nedskæringer og den stagnation, der i mange år har præget kulturpolitikken, og vi kan begynde at forny og forbedre. Kvaliteten vil kunne øges.

Kommunerne skal stimuleres til samme aktive indsats. Decentralisering og selvforvaltning skal styrkes. I det omfang opgaver flyttes ud, skal de økonomiske ressourcer følge med.

Befolkningens aktive engagement omkring de kulturelle aktiviteter skal styrkes. Der bør arbejdes på at etablere faciliteter til kulturelle aktiviteter i alle kommuner.

Socialdemokratiet vil sikre, at den professionelle kunst - teatrene, museerne, musikken, filmen, litteraturen, billedkunsten o.s.v. - får gode vækstbetingelser. Der skal være plads til fornyelse og eksperimenter. Socialdemokratiet vil sikre bredden i kulturlivet.

De skabende kunstnere er sjældent arbejdsløse - men ofte indtægtsløse. Derfor skal de skabende kunstnere sikres rimelige økonomiske vilkår gennem ordninger, der tager hensyn til deres særlige arbejdssituation.

Ingen skal af økonomiske eller geografiske grunde hindres i kunst- og kulturoplevelser. Derfor skal adgangsvejene til kunst og kulturlivet være brede og lette at betræ-

de. Derfor skal bl.a. entre på statens museer ophæves. Det må gerne være besværligt at se teater og høre musik, men det skal være nemt at komme i teatret og til koncert. Vi skal starte tidligt. Musik og drama bør være obligatoriske fag i skolen.

Teatre og billedkunst

Støtten til teatrene skal sikre, at man overalt i landet - på faste scener og ved teaterturnevirksomhed kan opleve teater. Den danske og nye dramatik skal - ligesom musikteater, opera og ballet - have plads i det samlede teaterudbud, der skal være stort og varieret. Der skal være særlige teaterinitiativer for børn og unge.

Den opsøgende kulturformidling til skolerne skal blandt andet bestå i en skolescene, der bringer kultur ud til alle landets skoler dels som teaterforestillinger, men også som deltagelse i teater, så der skabes kultur- og teaterforståelse i skolerne.

En veludbygget teaterabonnementsordning skal sikre teatrene et stort og bredt sammensat publikum.

Formålene i den vedtagne musiklov skal følges op af en konkret prioritering, som kan forbedre forholdene for såvel professionelle som amatører.

Billedkunsten bør være et mere fremtrædende element i hverdagen.

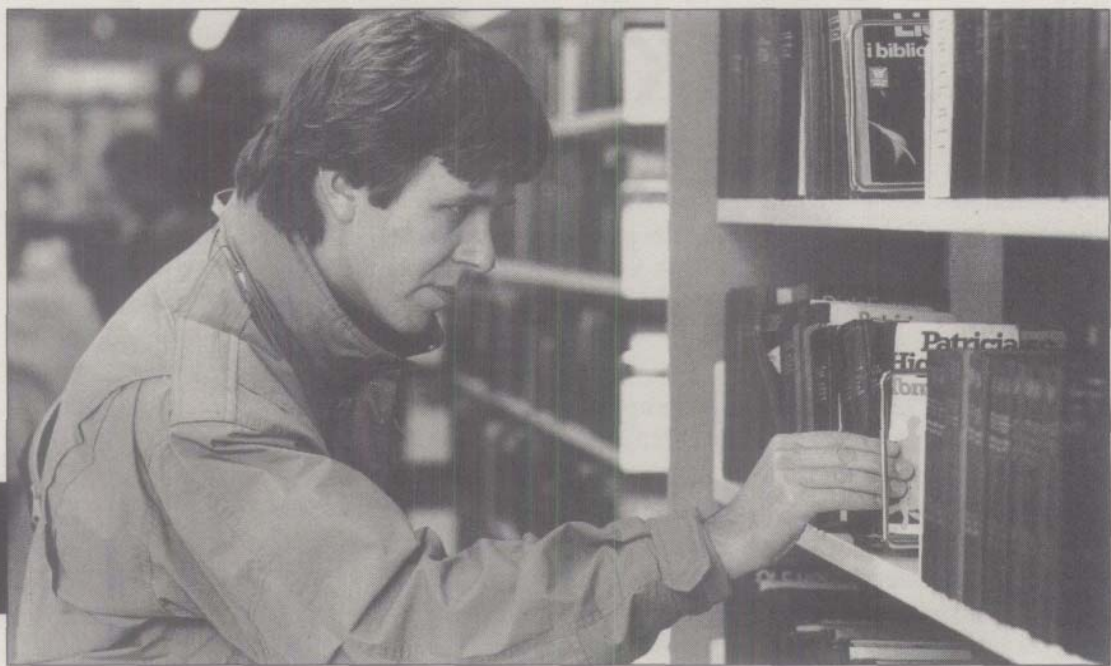
Billedkunst skal være en naturlig del af det offentlige og det private byggeri. Kunstnerne skal inddrages så tidligt i nybyggeri og byfornyelse, så udsmykningen bliver en del af byggeriet.

Socialdemokraterne vil arbejde for et nyt museum for moderne kunst. Udstillingsvirksomheden på skoler og arbejdspladser og offentlige kontorer/institutioner skal styrkes.

Museer, biblioteker og dansk film

Museerne skal støttes af det offentlige, så den danske kulturarv sikres og bliver gratis tilgængelig. Museernes evne til at formidle og skabe kontakt til nye grupper er godt i gang og skal fortsættes. Der skal være fri adgang til offentlige museer.

Bøger, musik og AV-
materiale skal kunne
lånes uden afgift

Folkebibliotekerne skal være en integreret og vederlagsfri del af det lokale kulturliv.

Formidlingen af bibliotekernes samlinger er vigtig, men det er samtidig afgørende at sikre, at der findes et tilstrækkeligt udbud af bøger - også af de nyeste. Et stigende indkøb af bøger til bibliotekerne vil kunne ændre den negative udvikling for forfattere og for den danske bogbranche. Der etableres en bogfond, som kan sikre litteratur for børn og voksne.

Forskningsbibliotekerne er en vigtig forudsætning for forskningen og bør styrkes.

Bøger, musik og AV-materiale skal kunne lånes uden afgift. Skolebibliotekerne er et vigtigt supplement til folkebibliotekerne. Der skal gennemføres forsøg med etablering af arbejdspladsbiblioteker.

Bibliotekerne skal også tage del i udviklingen på det kommunikations- og informationsmæssige område, som et naturligt led i den videre udvikling af informationssamfundet.

Bibliotekerne skal udvikles som lokale kultursteder og åbningstider skal tilpasses brugernes behov. Derfor skal bibliotekerne have en del af åbningstiden placeret om aftenen og om søndagen. Biblioteksbrugerne inddrages i bibliotekernes virke.

Dansk Filminstitut bør have midler til at garantere produktion af flere danske spillefilm. Danske børnefilm og kortfilm bør udgøre en passende del af den samlede filmproduktion. Den store skat af gamle

værdifulde danske spillefilm og kortfilm skal beskyttes og bevares.

Kommuner og amter bør fremme brugen af audiovisuelle medier. Der bør i kommunalt regi oprettes filmværksteder, samt oprettes og drives et rimeligt antal biografer.

Mediepolitikken

En aktiv socialdemokratisk mediepolitik skal ikke alene sikre ytringsfriheden, men også ytringsmulighederne. Derfor skal der til stadighed sættes på at øge og forbedre den danske produktion af radio- og fjernsynsprogrammer.

Først og fremmest er det vigtigt fortsat at styrke Danmarks Radios rolle som kulturformidler i samfundet. Derfor skal licensmidlerne i tilstrækkeligt omfang gå til Danmarks Radio, og Socialdemokratiet vil forhindre, at der indføres reklamer i Danmarks Radios programmer. Kun derved kan vi for fremtiden sikre et troværdigt dansk medieudbud helt uafhængigt af kommercielle interesser.

TV-2 skal fungere som et samarbejdende alternativ til DR, med hovedvægten lagt på dansk produktion. Det folkelige element skal styrkes ved valget,

Det landsdækkende TV-2 skal udgøre et dansk alternativ til de mange udenlandske kommercielle interesser i fjernsynsvirksomhed og det store udbud af TV-programmer og produktioner. Derfor skal TV-2's økonomiske muligheder anvendes til i et stadigt

øget omfang at sikre danske TV-produktioner, både i TV-2's egenproduktion og i alternative danske produktionsmiljøer.

Lokalradio og fjernsyn skal være selvstændige og være stærkt forankret i lokalmiljøet. Derfor modsætter Socialdemokratiet sig et teknisk netværk imellem lokalradio og fjernsyn. Kun igennem en lokal tilknytning og en kommunal mediepolitik kan der skabes et bæredygtigt grundlag for de lokale elektroniske medier. Økonomisk støtte til de lokale elektroniske medier er først og fremmest en lokal og kommunal opgave.

Lokalmedierne er både social- og kulturpolitisk værdifulde, idet de, i modsætning til nationale og internationale medier, giver borgerne mulighed for direkte engagement i medierne og modvirker fremmedgørelsen. Igennem åbne båndværksteder kan det sikres, at borgerne får en reel adgang til medierne og til at fremstille deres egne programmer. Staten bør, i fællesskab med kommunerne, støtte oprettelsen af sådanne åbne båndværksteder.

Selv en væsentlig forøgelse af den offentlige økonomiske indsats kan ikke dække behovet for midler til kulturlivet. Derfor skal der i et samarbejde med private kredse - herunder erhvervslivet - sikres yderligere midler til kunst- og kulturlivet. Private midler kan først og fremmest være med til at finansiere enkeltprojekter. Men private bidrag må ikke påvirke programlægningen eller begrænse den journalistiske og den kunstneriske frihed. Det er derimod samfundets ansvar at sikre den egentlige drift af danske kulturinstitutioner.

Etableringen af en sponseret kultur- og kunstfond, hvori også kan indgå offentlige midler vil kunne bidrage til at øge mulighederne for dansk kunst og kultur.

Den internationale kommercielle kulturindustri vil bl.a., via de grænseoverskridende massemedier give dansk sprog, kunst og kultur en håndfast konkurrence.

Derfor er det vigtigt med en aktiv dansk kulturpolitik, som kan styrke vores sprog, kunst og kultur, den egenart som er vores.

Dermed kan vi sikre os en plads i det samlede kulturbillede.

Det er ikke kun danske industriprodukter, kunsthåndværk og landbrugsvarer, der kan eksporteres, det kan også dansk kunst og kultur. Eksporten af dansk litteratur, musik, dramatik og billedkunst o.s.v. skal støttes ved en bevidst indsats fra samfundet.

Socialdemokratiet vil styrke det internationale kultursamarbejde generelt.

EF's kulturpolitik må tage udgangspunkt i de enkelte lande og regioners kulturelle egenart og forskellighed.

EF's kulturpolitik må sikre et veludbygget kultursamarbejde mellem medlemslandene indbyrdes og med Europas øvrige lande, herunder Norden.

EF må medvirke til at bevare Europas centrale kulturværdier.

Fritids- og idrætspolitik

Vi ønsker en fritidspolitik, der kan forny kontakten mellem generationer og modvirke tendenser til opdeling af befolkningen i "aktive og passive". Den nuværende folkeoplysningslov skal ændres, så den giver bedre rammer for støtte til aktiviteter og faciliteter.

Det frivillige foreningsarbejde er fortsat grundstammen i Socialdemokratiets fritidspolitik. Frivillige ledere og medarbejdere bør sikres vilkår, så de kan leve op til de udfordringer, det moderne samfund byder på. Samarbejdet mellem det offentlige og det frivillige arbejde skal styrkes indenfor skole-, kultur- og fritidssektoren.

De kommunale ungdomsskoler og klubber skal bevares som et nødvendigt supplement til det frivillige børne-, ungdoms- og idrætsarbejde. Der skal stilles krav til ungdomsskolen og klubberne om at afprøve og udvikle nye aktivitets-, samværs- og demokratiformer for unge.

Kommunerne skal gennem en samordnet fritidspolitik yde bedre støtte til foreningernes aktiviteter. Gennem folkeoplysningsloven og tipsloven m.m. sikres statslig støtte til foreningernes administrative og især uddannelsesmæssige virksomhed. Stat,

amter og kommuner skal afsætte midler til forsøgs- og udviklingsprojekter.

Socialdemokratiets målsætning for idrætten er, at den skal udgøre et inspirerende led i menneskers hverdag uanset alder og køn, social og fysisk baggrund samt uanset den ambition og intensitet, den enkelte lægger i aktiviteten.

En særlig indsats skal gøres overfor handicapidrætten.

Decentraliseringen - der i de sidste år er sket på idrættens område, - bør sikre, at netop det brede idrætsarbejde får en høj prioritet. Især indsatsen overfor børn og unge er vigtig. Det offentlige skal fortsat støtte udbygningen af idrætsfaciliteter i boligområder og på arbejdspladser.

Der skal være plads til både amatører og professionelle udøvere - begge grupper er vigtige aktiver i vor kultur. Vi skal både sikre amatørernes værdifulde betydning for bredden og samtidig undgå at udvande de professionelle talenter udviklingsmuligheder i Danmark.

Samfundet skal medvirke til at sikre vore topidrætsfolks uddannelse/livsvilkår, så de ikke ender som sociale tabere, når deres karriere er slut. En alsidig idrætsforskning skal fremmes for at forøge mulighederne for idrætsudfoldelse overalt i samfundet, samt for at modvirke idrætsskader.

De aktives indflydelse i idrætsorganisationerne skal sikres. Enhver folkelig og demokratisk forening er et bidrag til at skabe forståelse og indsigt i samfundets forhold.

Vi tror, det er vigtigt, at man i idrætten oplever "folkelig" medleven og medmenneskelig leg som et modstykke til en tilværelse domineret af kommerciel adspredelse og selvopgivende passivitet.

En fritidspolitik er ikke bare at støtte det, der behager - det passive. En moderne fritidspolitik skal bruges i kampen mod de negative tendenser, der ligger i arbejdsløshed, opsplitning af samfundet og de negative tendenser, der er i dele af den teknologiske udvikling.

Den folkekulturelle udvikling skal styrkes gennem etablering af medborgerhuse.

En aktiv fritidspolitik er ikke restriktioner og forbud, men reelle valgmuligheder, der gør det muligt for mennesket at udfolde sig i fritiden.

Folkekirken

Det kirkelige arbejde er en del af vor kulturelle og idemæssige udvikling. Folkekirken skal have åndelig omsorg for ethvert medlem der ønsker det og skal møde det enkelte menneske, der hvor det står. Folkekirken skal være folkets kirke, og dens tilknytning til staten skal fastholdes. Folketinget skal være folkekirkens lovgivende instans med kirkeministeriet som den centrale myndighed. Menighedsrådene er den lokale myndighed for kirkerne og skal sikre at befolkningen får indflydelse på kirkerne. De folkelige, kirkelige råd skal tillægges fuldt økonomisk ansvar indenfor de samfundsøkonomiske rammer. Det er vigtigt at menighedsrådene får den største grad af frihed og selvbestemmelse og at administrationen i størst muligt omfang udøves lokalt. Rådene skal sikres så god repræsentation og åbenhed i deres arbejde som muligt.

Provstevalg skal lægges ud til provstiets menighedsråd. Socialdemokratiet vil arbejde for, at folkekirkens arbejde skal være rummeligt og frit. Forkyndelsesfriheden må ikke undergraves. Den forkyndende kristendomsundervisning skal være i kirken, mens den kundskabsgivende undervisning fortrinsvis skal være i skolen. Kirkebygningerne skal kunne anvendes til almene kulturelle aktiviteter fx kirkekoncerter. Mødelokaler, sognegårde o.l. i forbindelse med kirkerne skal kunne anvendes bl.a. af foreninger og organisationer med generelle folkeoplysningsformål og til sociale aktiviteter. Kirkebygninger, bevaringsværdige gravsteder m.v. skal bevares og vedligeholdes af hensyn til den historiske og kulturelle værdi. Socialdemokratiet støtter Folkekirkens mellemkirkelige arbejde såvel lokalt og centralt som på globalt plan.

TRYGHED FOR DEN ENKELTE OG FAMILIEN

Den danske social- og tryghedslovgivning er en af hjørnestenene i det danske velfærdssamfund. Tryghed er også grundlaget for åbenhed, fleksibilitet og forandring og for ny personlig og familiemæssig dynamik. I forandringens tid, hvor oplevelsen af den opdelte hverdag bliver mere og mere påtrængende for mange, vil socialdemokraterne fortsat styrke indsatsen omkring familien og de nære sociale miljøer. Det gælder især i forhold til de svageste grupper i befolkningen, for hvem det nære samfund spiller en helt afgørende rolle for trygheden.

Socialdemokraterne vil skabe en sammenhængende børne- og familiepolitik, både i forhold til bedre økonomiske vilkår, men også for at fremme en bedre service fra det offentlige over for familierne.

Unge behov og problemer skal anerkendes. Deres krav til samfundsændringer skal respekteres. Derfor skal der også tages fat på de store problemer for mange unge: Ungdomsarbejdsløshed, manglende uddannelsesmuligheder og ungdomsboliger er blandt de centrale.

Der er også behov for et bredere sæt af initiativer overfor de ældre, der har taget fat på pensionisttilværelsen. De skal sikres gode rammer for personlig udfoldelse og aktiviteter i fællesskab med andre. En pensionsreform er kun en del, nye og utraditionelle aktiviteter, der kan styrke det menneskelige indhold i hverdagen, er ligeså væsentlige. De ældre skal have meget større indflydelse på egen tilværelse.

Indsatsen for reel ligestilling må fortsat gives høj prioritet.

Boligpolitikken hører med til de afgørende hjørnesteene i danskernes samlede tryghed. Derfor er det vigtigt at alle, uanset økonomiske forhold sikres en god kvalitetsbolig. Råderetten over midlerne fra Grundejernes Investeringsfond til bygningens

vedligeholdelse skal udøves af beboerne i ejendommen. Indsatsen for at skabe bedre sammenhængende boligmiljøer, en omfattende byfornyelse og fælles gårdindretninger uden at private ejere kan øve indflydelse på sådanne beslutninger, er en vigtig opgave i socialdemokraternes boligpolitik.

Børne- og familiepolitikken

Det er i børnefamilierne, at grundlaget for trygge kår skal skabes. Familierne er presset økonomisk og socialt. Derfor er det nødvendigt med en målbevidst og langsigtet indsats fra samfundets side.

Småbørnsfamiliernes vilkår må fortsat forbedres gennem en gradvis afskaffelse af ventelister til børnepasning. Kommunerne skal stimuleres til en udbygning på pædagogisk forsvarligt grundlag, så alle familier kan få passet deres børn.

Socialdemokraterne vil arbejde for at forbedre børns sundhed. Kommunerne skal sikre alle børnefamilier et tilbud om sundhedsplejerske i barnets første 3 år. Sundhedsplejen bør omfatte oplysning om ernæring og udvikling.

I den samlede arbejdstidspolitik skal børnefamiliernes behov tilgodeses mere

Unge behov og problemer skal anerkendes. Deres krav til samfundsændringer skal respekteres

målrettet. Der skal arbejdes for en udvidet adgang til barselsorlov for begge forældre. Ventelisterne til daginstitutioner skal afskaffes, således at pasningsmulighed tilbydes efter endt barselsorlov.

Alle lønmodtagere skal sikres ret til betalt fravær på deres børns første sygedag. Derudover skal forsørgerne have ret til mindst 20 dages fravær om året i tilfælde af børns sygdom. Ved adoption skal samme regler gælde.

Socialdemokraterne vil arbejde for at forbedre børns sundhed

Socialdemokraterne vil arbejde for gennemførelsen af et samlet børnepolitisk handlingsprogram, der kan sikre lokalsamfundet og det nære miljø omkring børn gennem en forebyggende social og kulturel indsats. Det gælder boligmiljøerne og skole- og friluftaktiviteterne for børn.

Socialdemokraterne vil intensivere det forebyggende arbejde, så der sættes ind, inden et alvorligt indgreb som anbringelse af børn uden for eget hjem tages i anvendelse. De anbragte børn skal under alle omstændigheder sikres bedre vilkår, så de oplever en så normal situation som muligt. Børns retstilling skal styrkes.

Overfor forældrene bør iværksættes oplysningsvirksomhed om børns udvikling, så problemer forebygges. Socialdemokraterne vil søge etableret et Børnepolitisk Råd, der skal forebygge overgreb over for børn og tale børnenes sag i den offentlige debat overfor lovgiverne.

Overalt hvor børn færdes, skal de drages med ind i beslutningerne. De skal høres og lyttes til - ikke manipuleres.

Den fremtidige ungdomspolitik

Socialdemokratiet vil udarbejde en sammenhængende ungdomspolitik. Det er nødvendigt, at kommunerne fornyer og udvikler deres indsats over for unge gennem et forsøgs- og udviklingsarbejde. Den vigtigste opgave er at sikre unge retten til arbejde og uddannelse. Der gennemføres en ungdomsgarantiordning, der sikrer unge et tilbud om arbejde på fuld tid til overenskomstmæssig løn efter kort tids ledighed.

- De mest udsatte grupper af unge skal ikke isoleres i det sociale bistandssystem, men sikres tilbud om arbejde eller uddannelse. Med sigte herpå etableres en samlet rådgivnings- og vejlednings-ordning, der mere aktivt kan støtte de unge i de enkelte kommuner.
- De unges kulturelle og sociale udfoldelsesmuligheder skal styrkes. De økonomiske vilkår for bl.a. ungdomsklubbenes arbejde skal forbedres. De unges eget

foreningsarbejde skal have bedre økonomiske forhold, og de unge skal sikres tid, så de selv kan løse opgaverne.

- På boligområdet er der særskilt behov for en indsats, som kan sikre de unge mere varieret boligtilbud. De unge skal støttes i deres ønsker om at udvikle alternative bo- og samværsformer.

Ligestilling mellem kønnene

Socialdemokraterne ønsker gennemført en konsekvent ligestilling mellem kønnene. Der skal skabes lige ret og mulighed for at deltage i arbejdsliv, familieliv, fritidsliv og samfundsliv.

- Begge køn skal sikres indflydelse i beslutgende organer overalt i samfundet. Det vil være nødvendigt at anvende positiv særbehandling og kønskvotering, indtil der er opnået reel ligestilling og indflydelse.
- Det politiske arbejdsmiljø skal tilrettelægges, så både mænd og kvinder kan deltage på lige fod,
- Uddannelses- og lønpolitisk skal der sættes ind for at sikre kvinder bedre aflønningsvilkår på arbejdsmarkedet. På alle områder skal der arbejdes for at få gennemført lige løn for lige arbejde.

Socialdemokratiet vil arbejde for, at begge forældres rettigheder sikres ved skilsmisse og ved papirløse forhold.

En god bolig for alle

Der er stadig mennesker, der ikke kan få en god bolig, blandt andet fordi der i mange kommuner fortsat er mangel på boliger,

- Derfor skal der fortsat bygges boliger, herunder almennyttige boliger afpasset efter det lokale behov. Især skal der sættes på at boliger til ældre og unge, bygges fleksibelt, så de kan ændres efter behov.
- Enhver kommune skal have almennyttige boliger, så boligsociale problemer kan løses inden for kommunen. Det kan også ske ved omdannelse af ejerboliger til lejeboliger fx gennem almennyttige boligselskabers opkøb af ejerboliger.

For at modvirke koncentrationen af boligsociale problemer, bør også den private udlejningsmasse stille boliger til rådighed for den kommunale anvisning. Der skal være mulighed for indretning af særlige boformer - fx bofællesskaber - som almennyttige afdelinger. Boligstøttere reglerne må ikke være hindrende herfor. Kommunerne stilles friere med hensyn til styring af det støttede nybyggeri, men statens økonomiske ansvar for løsning af de boligsociale problemer fastholdes. Styring af byggeomkostningerne (rammebeløb) omlægges, så kommuner og bygherrer stilles friere i udformningen og valg af boligformer, men der skal ske tilsvarende opstramning af kommunernes tilsyns- og påtalepligt,

På alle områder skal der arbejdes for at få gennemført lige løn for lige arbejde

- Der iværksættes forsøg med ændrede udbudsformer for at sikre lavest mulige byggeomkostninger.
- Private udlejningsejendomme bør kunne omdannes til almennyttige boligafdelinger gennem ejers tilbudspligt i forbindelse med salg af ejendomme.
- Der skal fortsat arbejdes for forbedring af beboerdemokratiet i den almennyttige sektor. Beboernes indsigt i den almennyttige sektors regnskab og budget skal øges. Den enkelte beboer skal have større råderet over egen bolig. Individuelle forbedringer godtgøres delvis ved fraflytning. Godtgørelsen aftrappes over et antal år.
- Ved alt nybyggeri og boligforbedring lægges der øget vægt på indeklimaforholdene.

Et stort antal boliger har tekniske mangler, dårlig standard og vedligeholdelse samt mangel på lys og luft i attraktive boligmiljøer,

- Derfor skal byfornyelse og boligforbedring intensiveres.
- Det offentlige tilskudsniveau til byfornyelse må fastholdes. Nye investorer som fx pensionskasser og ejernes medfinansiering må udnyttes til en øget byfornyesindsats.
- Byfornyesprocedurerne må forenkles samtidig med at lejernes rimelige krav om indsigt og indflydelse fastholdes.
- Byfornyelse og boligforbedring må effektiviseres gennem rationalisering og komponentudvikling.
- Huslejen efter boligforbedring må afspejle den valgte standard, så der bliver et rimeligt forhold mellem huslejen i nybyggeri og boligforbedrede ejendomme.
- Hvor ombygning og genopretning koster væsentligt mere end nybyggeri, må det under hensyntagen til arkitektoniske og boligmiljømæssige forhold nøje overvejes, om ombygning eller nybyggeri er at foretrække.
- Den offentlige støtte til ombygningstabt tilbagebetales helt eller delvis ved reali-

sering af værdistigninger som følge af byfornyelsen.

- Gennem krav om lejernes indsigt og medbestemmelse om vedligeholdelse og forbedringer skabes grundlag for aftale mellem ejer og lejer om øgede hensættelser til vedligeholdelse. Lejerne skal kunne kræve forbedringer iværksat, når der over huslejen anvises finansiering hertil,
- Oprettelse af private og almennyttige andelsboligforeninger bør fremmes i forbindelse med byfornyelse.

Forbruget af vand, varme og elektricitet samt bortskaffelse af affald og spildevand er et voksende problem både økonomisk og miljømæssigt.

- Derfor skal der stilles skærpede krav om etablering af ressourcebesparende foranstaltninger i nybyggeriet og eksisterende boliger. Der skal indbygges økonomiske incitamenter til fremme af ressourcebesparelser, fx ved at udnytte lavere udgifter til vand, varme og el til finansiering af ressourcebesparende tekniske foranstaltninger. I al nybyggeri og byfornyelse skal der være mulighed for at kunne kildesortere affald.
- For at fremme ressourcebesparelser skal der afsættes midler til forskning, iværksættes udviklings- og forsøgsprojekter samt skaffes bedre muligheder for finansiering til etablering af ressourcebesparende foranstaltninger.

Socialdemokratiet er tilhænger af et varieret udbud af boligformer. Den direkte eller indirekte støtte til de forskellige boligformer bør være neutral overfor valget af boligform.

Ejerboligen giver maksimal råderet og indflydelse, og er en god fysisk ramme især for børnefamilier.

- Derfor bør der gives adgang til ændret finansiering, der kan sikre lavere udgifter i begyndelsen mod at acceptere højere udgifter senere evt. med afståelse af en del af værdistigningsgevinsten.

- For at nedbringe salæromkostningerne ved ejendoms-handeler må konkurrencen mellem ejendomsmæglerne sikres. Gennemskuelighed og valgfrihed ved køb og salg af bolig må sikres således, at ingen ufrivilligt bindes til bestemte lån, forsikringer og andre ydelser.

Andelsboligen giver ligesom ejerboligen stor indflydelse for andelshaverne på egne boligforhold.

- Derfor bør oprettelse af andelsboligforeninger blandt lejerne til overtagelse af udlejningsejendomme på andelsbasis fremmes gennem bedre rådgivning af lejerne og ved forbedrede finansieringsformer ved overtagelsen.
- Den direkte støtte til nybyggede andelsboliger ophører. Samtidig gives der adgang til lempeligere finansiering af nybyggede spekulationsfri andelsboliger uden direkte støtte.
- Ejendomsavancebeskatningen lempes ved salg af udlejningsejendomme til andelsboligforeninger,
- Udlejernes tilbudspligt over for lejerne ved salg af udlejningsejendomme skærpes, og tilbuds vilkårene forbedres hvad angår acceptfrist og krav om lejertilslutning.

Den mest påtrængende opgave på boligmarkedet er forbedring af boligforholdene og lejernes vilkår i den private udlejningsmasse. Specielt i den ældste del af udlejningsejendommene.

- Gennem byfornyelse, boligforbedringer, gårdrydninger og bedre vedligeholdelse skal der sikres et kvalitetsmæssigt løft i de dårlige og utidssvarende boliger og deres omgivelser.
- Lejernes indflydelse skal styrkes på ejendommens drift, vedligeholdelse og forbedring. Alle midler til fornyelse eller

vedligeholdelse indbetalt over huslejen skal være undergivet regnskabspligt og bindes på en af lejerne kontrolleret konto. Der skal ved større forbedrings- og vedligeholdelsesarbejder sikres en kvalitetskontrol.

Det skal sikres, at lejernes henlæggelser til vedligeholdelse og fornyelser anvendes effektivt ved, at lejerne i forbindelse med større vedligeholdelses- og forbedringsarbejder kan kræve arbejdet i licitation, Lejerne skal kunne pege på deltagere i licitation,

Den omkostningsbestemte husleje skal gælde for alle udlejningsejendomme med mere end 2 boliger. Huslejestigninger kan kun finde sted ved stigende driftsomkostninger efter gældende regler samt i forbindelse med forbedring af boligen. Lejen i byfornye, totalrenoverede boliger skal stå i et rimeligt forhold til lejen i almentnyttigt nybyggeri, boligens standard, varmeudgifter m.v Lejerne sikres mod store socialt urimelige stigninger i huslejen gennem indtægtsafhængig boligstøtte, der aftrappes. Almindelig boligstøtte fastholdes.

Tvistigheder om fastsættelse af lejestigninger indbringes for huslejenævnet.

Socialdemokratiet er tilhænger af et varieret udbud af boligformer

- For at sikre et reelt grundlag for vurdering af udlejernes afkast skal regelsættet udformes, så det klart fremgår, hvilket afkast udlejer faktisk opnår. Fortjenester ved salg af udlejningsejendomme skal beskattes uanset ejertidens længde.

For at sikre den sociale balance skal den individuelle boligstøtte fastholdes for pensionister og andre lavindkomstgrupper.

Ældre og aktive - en retfærdig pensionsreform

Socialdemokraterne vil fremme to vigtige mål i de kommende års ældrepolitik.

- Folkepensionen skal sikres også i årene fremover gennem fastholdelse og forbedring af den nye regulering, som følger årslønsudviklingen for beskæftigede på arbejdsmarkedet. Socialdemokratiet vil arbejde for at udligne uligheder i pensionerne for personer med og uden tilknytning til arbejdsmarkedet. En langsigtet pensionsreform skal etableres for alle på arbejdsmarkedet, som ikke i forvejen har pensionsopsparing. Det er en helt afgørende forudsætning for, at de fremtidige uligheder i pensionsalderen kan imødegås. Samspilsproblemerne er i særlig grad vigtige at få taget fat på i fortsættelse af den lovgivning, som socialdemokraterne fik gennemført med virkning fra sommeren 1988. Mange pensionister oplever i dag, at blot små ekstraindtægter ved siden af folkepensionen indebærer mærkbare forringelser af de samlede levevilkår. Denne udvikling er ikke acceptabel, og socialdemokraterne fastholder en reformlinie, som kan sikre endelige fornuftige løsninger på samspilsproblemet. Det gælder også en aftrapning af samordningsfradraget over en kortvarig periode. Der gennemføres en systematisk ligestilling mellem arbejdere og funktionærer i såvel ATP-ordningen som den nye pensionsordning. Også i tilfælde af ledighed sikres pensionsoptjening med indbetaling af bidrag fra de beskæftigede via A-kassesystemet.
- Ældrepolitikken handler om meget andet end pensionens størrelse. Socialdemokraterne vil arbejde for, at ældre får gode vilkår for at leve en aktiv tilværelse.
- Gennem økonomisk støtte og hjemmeplejeordninger skal ældre sikres mulighed for at blive i deres hjem, så længe de ønsker det. Det er vigtigt, at de ældre har reelle valgmuligheder mellem forskellige boligformer.
- Ældre skal have mulighed for at kunne bidrage til samfundshusholdningen gennem forskellige former for socialt og kulturelt arbejde - uden at dette begrænser eller forringer de økonomiske muligheder for pensionisterne.

Der skal laves aktive nærmiljøer rundt om i vore lokalsamfund, hvor ældre sammen med andre aldersgrupper kan skabe spændende og kreative aktiviteter,

- Pensionisternes indflydelse på egen tilværelse skal styrkes. Man skal ikke blot være passiv modtager af forskellige offentlige ydelser. Ældreråd dækkende plejehjem, ældrekollektiver, pensionistcentre og pensionistforeninger m.v. i lokalområderne skal i videst muligt omfang have ansvaret for egne aktiviteter. I tilknytning til boliger skal der være et fælles samlingssted.
- Alderdoms- og plejeomsorg skal styrkes. Der skal tages skridt til hurtigt at sikre de mange ældre, som befinder sig på sygehusenes venteaftdelinger, plads i beskyttede egnede trygge boliger. Der skal gennemføres mulighed for opførelse af plejehjem. Der skal sikres tilstrækkelige ressourcer til at beboerne får mulighed for en righoldig og aktiv tilværelse.

Pension skal udbetales til de pensionister, der ønsker det og er i stand til at administrere det.

FORNYELSE AF VELFÆRDSSAMFUNDET - BORGERNES RETTIGHEDER

Den offentlige sektor med dens ydelser og informations- og serviceaktiviteter er en grundlæggende hjørnesten i vort velfærdssamfund.

Af flere grunde er der behov for en nyvurdering og fornyelse af den offentlige sektors hele funktion.

Der er brug for en fornyelse her som andre steder i samfundet af hensyn til borgerne og brugerne af de offentlige velfærdsydelser.

Der er også brug for en fornyelse af hensyn til de ansatte - den offentlige sektor er Danmarks største arbejdsplads.

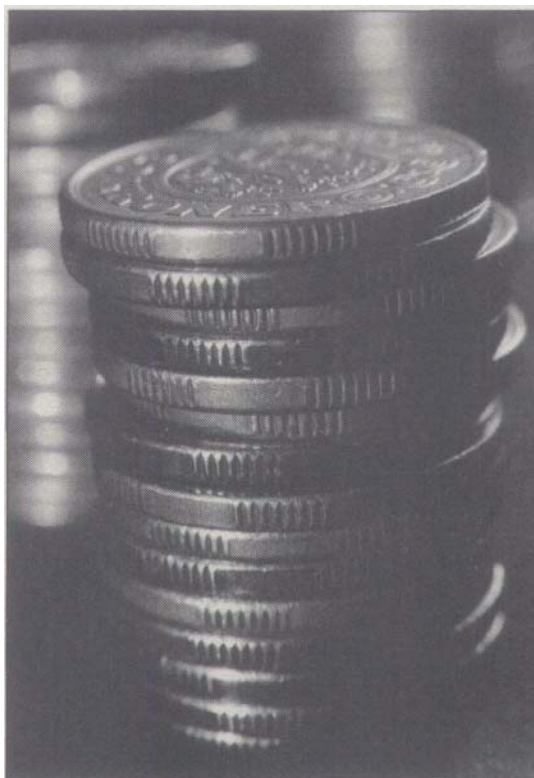
Den økonomiske udvikling gør det afgørende at komme i gang med en fornyelses- og effektiviseringsproces. Mulighederne for store generelle løft i serviceniveauet i den offentlige sektor er meget begrænsede de nærmeste år.

I de nærmeste år vil vi bevæge os fra industrisamfundet over mod et samfund præget af service- og informationsaktiviteter. Det giver nye muligheder - men det indebærer også helt andre problemer og behov. Her vil den offentlige sektor komme til at indtage en afgørende rolle.

Socialdemokraterne vil arbejde for, at beslutningskompetence og ansvar decentraliseres i videst mulig udstrækning. Erfaringerne har vist, at en central detailstyring kan hindre en række positive udviklingsstræk og vanskeliggøre samspillet mellem det offentlige og omgivelserne. Negativ udvikling bremses og hindres ved lovgivning.

Forholdet mellem stat, amt og kommuner bør nytænkes. Det er fortsat nødvendigt, at staten fastlægger de overordnede rammer - men langt flere beslutninger kan med fordel overføres til amterne, kommunerne og gerne længere ud til de enkelte institutioner og organisationer efter en fastlagt politisk målsætning.

Dette mål forudsætter en politisk nytænkning baseret på målstyring og ikke mindst

*Socialdemokratiet
ønsker at undgå
brugerbetaling på
flest mulige områ-
der som et grund-
læggende krav i en
socialt acceptabel
fordelingspolitik*

tillid, samt en samlet reform af den offentlige sektors finansiering. Der skal være rimelig balance mellem decentralisering af indflydelse og det økonomiske ansvar og den overordnede sammenhæng.

Socialdemokratiet ønsker at undgå brugerbetaling på flest mulige områder som et grundlæggende krav i en socialt acceptabel fordelingspolitik. Takstområderne skal udformes sådan, at ingen af økonomiske grunde må afholde sig fra at få del i samfundsservicen. Administrationen i og af den offentlige sektor skal forenkles, bl.a. gennem en mere konstruktiv og forenklet lovgivning.

Vi skal forhindre "kassetænkning", d.v.s., at skubbe udgifter fra den ene offentlige kasse til den anden (typisk mellem stat, amt og kommune).

Socialdemokratiet vil fastholde det grundlæggende princip om at social- og sundhedsforanstaltninger skal være fri for brugerbetaling.

*Enhver, der lever
med et handicap,
skal sikres mulighed
for at leve som
andre og blandt
andre*

Vi må stille krav til hinanden

Socialdemokratiet ønsker ikke blot en fornyelse, - men også en demokratisering af det offentlige system,

Det er helt afgørende, at vi fastholder, at gennemførelsen af forøget demokrati og ansvarlighed naturligt må indebære tilbud og krav til ydelsesmodtagerne. Der bliver de kommende år ikke alene tale om passiv pengeydelse for dagpenge og bistandshjælp, men først og fremmest bliver der lagt vægt på mulighederne for, at de pågældende atter kan få reelle muligheder på arbejdsmarkedet og i samfundet i øvrigt. Der vil blive stillet krav til såvel offentligt ansatte som ydelsesmodtagere - krav om aktivt engagement og effektivitet.

Der skal etableres udbygget demokrati og gensidigt krav om engagement og effektivitet i forhold til hinanden som et afgørende bidrag til et samspil mellem kravet om fornyelse, forbedrede serviceydelser, social retfærdighed.

Den ny teknologi giver mulighed for nye løsninger på mange serviceområder. Samtidig skal der gøres opmærksom på den nye teknologis risici for at skabe yderligere afstand mellem den enkelte og systemet. Data- og registreringssystemerne bør tilrettelægges herefter. Overalt skal udgangspunktet være, at det er mennesker der betjenes, så de kan føle sig rimeligt trygge ved den behandling, de modtager.

Opsøgende og forebyggende arbejde først - passiv ydelse senere

De hårdest udsatte grupper i samfundet - arbejdsløse, syge, handicappede eller mennesker som på anden måde er blevet offer for den økonomiske udvikling - vil socialdemokraterne fortsat være meget opmærksomme på, Vi er garanten for, at ingen af samfundets svage grupper glemmes eller udstødes. Socialdemokraterne står for en hovedli-

nie, der bestandigt ønsker at inddrage de udsatte grupper i aktive beskæftigelses- og udfoldelsesmuligheder i samfundet. Grundsynet er, at alle mennesker har lige ret til at få mulighed for job, tryghed og et aktivt liv. Socialdemokraterne vil imødegå de senere års tendenser til isolation og ensomhedsfølelse hos mange udsatte grupper blandt de socialt dårligst stillede gennem en aktiv og målrettet indsats via de sociale institutioner og aktivt opsøgende arbejde.

Der må ske en generel mobilisering i indsatsen mod det bredere fattigdomsbegreb. Alle i det danske samfund må forstå betydningen af et velfungerende velfærdssamfund.

I kommunerne skal der tilrettelægges en indsats, der går på tværs af kontorer og ydelsesmuligheder.

Der skal være mulighed for pårørende - i samarbejde med læger og sygehuse - at passe døende i eget hjem efter en af kommunen fastsat ydelse.

Børn i risikosituation skal støttes bedre, bl.a. gennem opsøgende arbejde. Især de enlige forældre, som på grund af arbejdsløshed og lignende lever under usle sociale vilkår, skal ydes større støtte.

Enhver, der lever med et handicap, skal sikres mulighed for at leve som andre og blandt andre. Der skal ydes fuld offentlig støtte til hjælpemidler og indretning af boliger, så handicappede kan leve et selvstændigt liv. Tilsvarende gælder uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet hvor de nødvendige særforanstaltninger må gennemføres for at sikre de handicappede bedre muligheder.

Borgernes rettigheder

Den vigtigste udfordring i fornyelsesprocessen for den offentlige sektor er at skabe forøget kvalitet i borgernes liv, og menneskeliggøre samfundet. Gennem de senere år har der været en udpræget tendens til at glemme det enkelte menneske. Der tales om privatiseringer og nedskæringer, men aldrig om tryghed og menneskelig trivsel. Udviklingen igennem 80'erne har skabt

stigende problemer for samfundets service overfor borgerne. Kødannelser og ventelister - usikkerhed om behandlingstidspunkter, uddannelsespladser, jobmuligheder og sociale rettigheder er blevet fremherskende træk i den danske hverdag.

Der er stadig mangel på uddannelses- og praktikpladser til mange unge. Syge mennesker må gå i måneders uvished om behandling på sygehuse. Ældre mennesker skal blive liggende på sygehusene i uvished om, hvornår der er plejehjemsplads til dem. Masser af børnefamilier kan ikke få deres børn passet på grund af lange ventelister. Ældre kan ikke få hjemmehjælp i tilstrækkeligt omfang.

Derfor har Socialdemokratiet taget initiativ til en ny grundlæggende lovreform "Borgernes rettigheder".

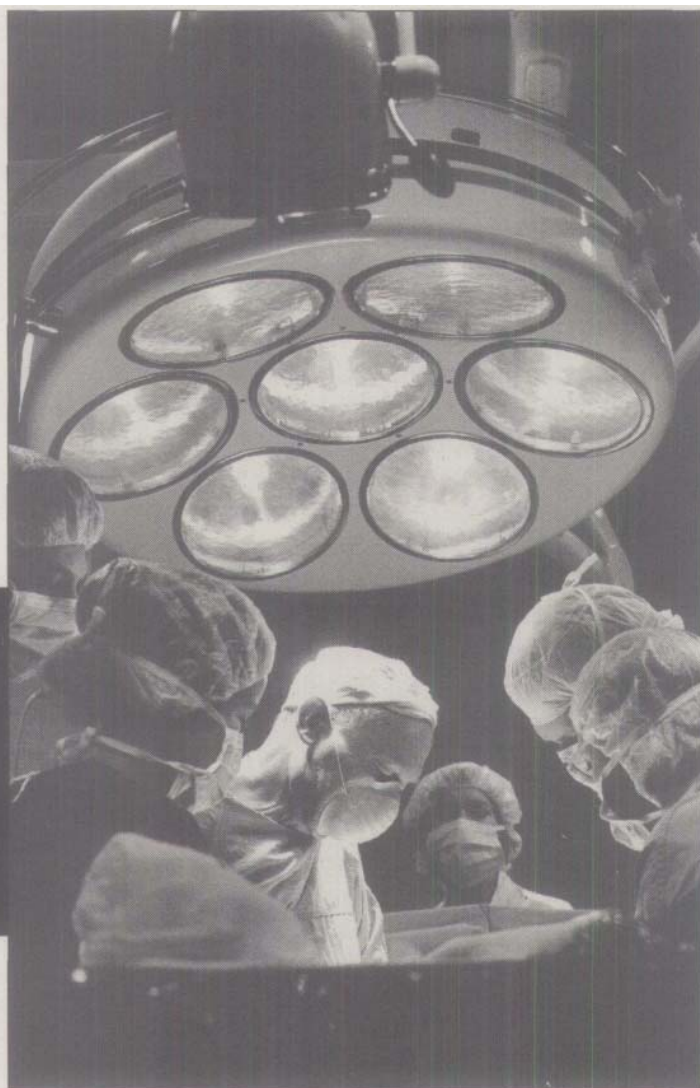
I samarbejde med kommuner, stat og amter skal tages en række nye initiativer, der netop sikrer borgernes rettigheder overfor samfundet. Heri skal præciseres alle myndigheders ansvar for at give alle borgere god service og vise vejen væk fra kødannelser og ventelister i den offentlige sektor. •

Borgernes rettigheder skal sikre en kundenvenlig offentlig service. For enhver offentlig serviceydelse udformes en beskrivelse, der klart og forståeligt angiver det nærmere indhold af serviceydelsen. I god tid før mennesker overgår til efterløn eller pension, skal alle borgere

Også indenfor retsvæsenet skal borgerne sikres klare rettigheder og hurtigere sagsbehandling med tidsfrister for berømmelse af forberedende retsmøder, straffesager m.v.

Når sygdom opstår, skal fri, vederlagsfri og lige adgang til en effektiv og tidssvarende sygdomsbehandling fortsat være en grundlæggende ret i det danske samfund

sikres ret til forståelig og overskuelig oplysning om rettigheder, muligheder og pligter.

- Åbningstider og service skal sikre borgerne lettere adgang til kontakt med forvaltninger og institutioner.
- Kødannelser og ventelister skal afvikles efter en række realistiske og økonomiske holdbare handlingsplaner.

Ved bedre planlægning og ressourceudnyttelse og en række utraditionelle løsningsmetoder er det målsætningen for borgernes rettigheder:

- At der sikres ret til sygehusbehandling indenfor en maksimal ventetid på 3 måneder fra beslutning om behandling. Tilsvarende rettigheder vedrørende maksimal ventetid sikres for færdigbehandlede patienter, som efter sygehusophold skal have

nødvendige bo- og plejetilbud, Ret til offentlige børnepasningstilbud efter udløb af barselsorlov. Ret til at modtage døgnhjemmepleje, når borgerne har behov herfor og samtidig ønsker det. Ret til plejebolig, når borgeren har behov og ønske herom. Det sikres, at der forefindes det fornødne antal plejehjemspladser til de borgere, der ønsker denne bomulighed - en ret til tryghed i alderdommen. Ret til praktikplads og uddannelsesmuligheder for alle unge. Også indenfor retsvæsenet skal borgerne sikres klare rettigheder og hurtigere sagsbehandling med tidsfrister for berømmelse af forberedende retsmøder, straffesager m.v.

Borgerne sikres større retssikkerhed ved fejloperationer, arbejdsskader og andre erstatningssager.

Dette er forslag til opbygningen af et klart grundlag for "Borgernes rettigheder". De kan finansieres indenfor de nuværende samfundsrammer. Men det forudsætter

nytænkning og en aktiv anvendelse af de penge, der i dag anvendes til kontanthjælp og dagpenge.

Borgernes rettigheder er Socialdemokratiets klare alternativ til privatiseringer og nedskæringer.

Det er en proces, vi nu sætter igang. En proces, som i 90'erne skal sikre et velfungerende velfærdssamfund, som i kombination med den 3. sektor kan forene vort ønske om et aktivt arbejdsliv for de ledige, en bedre offentlig service og en menneskelig udnyttelse af de passive økonomiske midler - til aktiv indsats.

En forebyggende sundhedspolitik

Dansk sundhedspolitik skal leve op til intentionerne i WHO's program "Sundhed for alle". Det skal således være et overordnet sundhedspolitisk mål at sikre lighed til sundhed, at forebygge sygdomme og at fremme folkesundheden og livskvaliteten for den enkelte.

Et aktivt demokratisk samfund er helt afhængigt af velfungerende mennesker. Når sygdom og handicap udvikles, er det vigtigt, at samfundet kan tilbyde den bedst mulige behandling og støtte.

Sundhed er ikke kun at være rask og dermed fri for sygdom. Sundhed er at have en god livskvalitet. Det enkelte menneske skal have mulighed for udvikling, socialt samvær, medbestemmelse, opfattelse af at der er mål og mening.

Det enkelte menneskes sundhed afhænger af mange forhold herunder arvelige egenskaber, opvækstvilkår, arbejdsforhold, personlig livsstil og muligheden for sygdomsbehandling. Den sundhedsfremmende og forebyggende indsats skal opprioriteres i forhold til sygdomsbehandling. Denne indsats kan fint udtrykkes ved WHO-sloganet:

- føje år til livet
- føje sundhed til livet
- føje liv til årene

Når sygdom opstår, skal fri, vederlagsfri og lige adgang til en effektiv og tidssvarende sygdomsbehandling fortsat være en grundlæggende ret i det danske samfund. Anvendelse af nye og dyre behandlingsformer skal i højere grad end hidtil vurderes i forhold til andre behandlingsformer og/eller en udvidet forebyggende indsats, hvor det må være afgørende, hvordan samfundet hjælper flest og bedst, ikke at enhver teknisk eller medicinsk behandlingsform skal anvendes uanset omkostningerne.

Det forebyggende sundhedsarbejde skal være alsidigt og lokalt. Der bør ske en decentralisering af forebyggelsesarbejdet

gennem lokale forebyggelsesråd. Sundhedspolitikken skal indgå som et væsentligt aspekt i indretningen af det lokale samfund, f.eks. i forhold til trafiksikkerhed, boligmiljøer, kostoplysning og arbejdsmiljø.

Der bør etableres forsøgsordninger med tværfaglige sundhedscentre. Også sundhedscentre med kontakt til medarbejdere, der ikke traditionelt arbejder indenfor sundhedssektoren. Der skal ses på borgers/patientens ressourcer for udvikling og lokalsamfundets tilbud om uddannelse, idræt, kulturelle og idébetonede aktiviteter.

De etablerede sundhedsplejerskeordninger skal udvides således at sundhedsplejerskernes opsøgende virksomhed kommer til at omfatte alle forældre med småbørn med tilbud om årlige besøg.

For de praktiserende læger bør der skabes bedre plads til en mere aktiv og opsøgende sundhedsfremmende indsats. Den kommunale tandpleje udbygges til at omfatte de 20-årige. Der indføres tilbud om tandpleje for ældre i alle kommuner.

Ansvar for egen sundhed

Den samlede forebyggende sundhedspolitik strækker sig betydeligt ud over det traditionelle sundhedsvæsens rammer. En afgørende forbedring af folkesundheden kan alene ske ved at ændre de vilkår i det enkelte menneskes hverdag, som skaber sygdom og dårlig trivsel.

Samfundets handlinger og ansvar for borgers sundhed hænger sammen med borgers personlige handlinger og ansvar for sin egen sundhed.

Derfor skal der arbejdes på:

- En nedbringelse af arbejdsløsheden samt etablering af et tilstrækkeligt antal uddannelsesmuligheder.
- Sunde boliger og boligmiljøer med mulighed for aktivitet og fællesskab.
- En forbedring af arbejdsvilkårene ved at give medarbejderne større medbestemmelse og ansvar for arbejdets tilrettelæggelse, indretningen af arbejdspladsen og anvendelsen af farlige materialer samt fusionering og flytning af arbejdspladser.

En effektiv forureningsbekæmpelse samt bevarelse og udbygning af rekreative faciliteter.

Et godt vejnet plus sikre færdsels- og hastighedsregler.

En sundhedsvenlig pris- og afgiftspolitik på bl.a. føde-, drikke- og tobaksvarer. Der skal sikres, at giftskatter kan differentieres såvel på nationalt som på EF-plan. En begrænsning af tobaksforbruget og en påvirkning af de unge til at undlade at begynde at ryge.

Alkoholforårsagede sygdomme skal forebygges gennem oplysning og påvirkning til en ansvarlig alkoholkultur. Det er nødvendigt i samarbejde med frivillige organisationer at fortsætte og videreudvikle en bred oplysning om forebyggelse af HIV-smitte overfor hele befolkningen.

En forstærket indsats mod alkohol, narkotika og medicinmisbrug, således at der i forbindelse med nedtrapning og resocialisering bør stilles krav til misbrugerne om en egen indsats i form af f.eks. daghøjskole eller fysiske aktiviteter. En kulturpolitik, der giver gode vilkår for det folkeoplysende arbejde, der understøtter udviklingen af fællesskaber i de enkelte boligmiljøer og det lokale foreningsliv, og som giver lette muligheder for deltagelse i motion og idræt.

Samfundet skal gøres sundere, og det skal gøres attraktivt for befolkningen at træffe de sunde valg.

Sygehusstrukturen

Der bør opbygges en sundhedspolitik præget af solidaritet og lighed. Vi siger nej til privathospitaler og betaling for ydelser inden for sygehusvæsenet. Det bør aldrig blive ens personlige økonomiske forhold, der afgør, om eller hvordan man kan blive behandlet.

Den overordnede struktur for sygehusvæsenet bør tilpasses den hurtige udvikling inden for medicinsk teknologi og forskning. Det er ikke holdbart, at alle sygehuse skal udvikles med al ny teknologi eller skal have en lægestab, der omfatter alle lægelige grenspecialer. Det er derfor påkrævet, at der gennemføres en mere klar opgavefordeling mellem sygehuse.

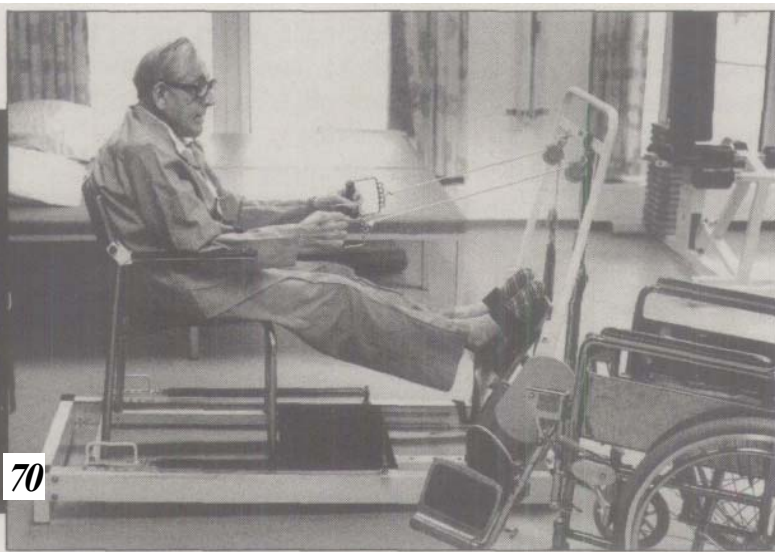
Den fremtidige model for sygehusstrukturen er:

- Højt specialiserede sygehuse med lands- og landsdelsfunktioner.
- Regionale sygehuse med akutte døgnfunktioner.
- Lokale sygehuse/sundhedscentre med begrænset døgnfunktion.
- Rigshospitalets fremtid skal sikres igennem den nødvendige tilførsel af ressourcer.

• Det amtskommunale samarbejde på sygehusområdet bør yderligere styrkes, så borgerne sikres et så frit sygehusvalg som muligt.

• Samarbejdet mellem sygehusvæsenet og de kommunale social- og sundhedsmyndigheder bør styrkes for at sikre patienterne trygge fysiske og sociale forhold efter udskrivningen.

Vi siger nej til privathospitaler og betaling for ydelser inden for sygehusvæsenet. Det bør aldrig blive ens personlige økonomiske forhold, der afgør, om eller hvordan man kan blive behandlet

Ventetid på en række sygdomsbehandlinger skal nedbringes. Tiden mellem behov for behandling og faktisk behandling skal være kortest mulig og må aldrig overstige 3 måneder. Mulighederne for at foretage behandlinger ambulant skal forbedres.

Borgerens handlinger, indsigt og medvirken til egen sundhed skal ikke stoppe ved indgangen til sygehuset. Sygehuspersonalet skal inddrage borgeren/patienten som aktiv part i processen mod helbredelse. Dette forudsætter en arbejdstilrettelæggelse f.eks. i form af personkontakter omkring patienten, der er overskuelig for den enkelte.

Den etiske udfordring

Den meget hurtige udvikling af nye tekniske muligheder på det medicinske område stiller store krav til den medicinske etik. Der bør sættes lovgivningsmæssige rammer for medicinsk forskning og forsøgsvirksomhed. Det er vigtigt, at de etiske forhold er gennemdiskuteret grundigt i befolkningen, før der træffes beslutninger om generelle regler og retningslinier. Derfor skal Det Etske Råds arbejde videreføres.

De samlede ressourcer må prioriteres, så der opnås størst mulig livskvalitet for flest mulige,

Den primære sundhedssektor

Danmark har en meget veludviklet primær sundhedssektor. I fremtidens sundhedsvæsen bør der arbejdes for en styrkelse og udvikling af den primære sundhedssektor både hvad angår ydelsernes karakter, kvalitet, indhold samt sektorens struktur. Familielægesystemet skal fastholdes som det første led i sundhedsvæsenet.

Vi skal ikke stoppe udviklingen i behandlingsformer, men vi skal prioritere vore ressourcer, så den størst mulige livskvalitet fremmes for flest mulige, måske på bekostning af mere avancerede behandlingsformer, der fremmer enkeltområder, i en erkendelse af, at ressourcerne er knappe.

Udbygning med moderne apparatur vil gøre det muligt at gennemføre selv ret komplicerede undersøgelser og behandlinger uden for sygehusene. Kommunernes tilbud til svært handicappede og syge ældre bør koordineres tættere til indsatsen i almen lægepraksis.

Sygehuspersonalet skal inddrage borgeren/patienten som aktiv part i processen mod helbredelse

Opførelse af flere ældre- og handicapvenlige boliger er et nødvendigt og rigtigt fundament for indsatsen på ældreområdet

På småbørnsområdet skal de gratis, forebyggende helbredsundersøgelser og vaccinationer hos lægerne fastholdes.

Den sundhedsmæssige indsats bør styrkes i daginstitutionsområdet og bl.a. omfatte gode kostvaner.

Sundhedslære i folkeskolen skal ses i sammenhæng med miljøundervisningen.

Det er vigtigt at styrke den kommunale sundhedspleje til børn og unge indtil undervisningspligtens ophør.

Det er ingen sygdom at blive gammel.

En tidlig og opsøgende indsats, der stimulerer den ældre til et aktivt liv, kan forebygge, at der udvikles sygdomme og svækkelse i alderdommen.

Der må lægges stor vægt på en fortsat udbygning af den forebyggende og sundhedsfremmende indsats overfor ældre mennesker, f.eks. i hjemmeplejen og i

dagcentre. Det er vigtigt, at indsatsen sker på den ældres egne forudsætninger og i overensstemmelse med den ældres egne ønsker og behov.

Opførelse af flere ældre- og handicapvenlige boliger er et nødvendigt og rigtigt fundament for indsatsen på ældreområdet.

Alle kommuner skal udbygge med døgnhjemmepleje, således at de ældre, som selv ønsker det, kan forblive i eget hjem.

Der vil imidlertid altid være en del ældre, hvis hverdag er så plaget af sygdom og alderdomssvækkelse, at de har behov for og ønsker om at være på et plejehjem. Der skal være et tilstrækkeligt antal plejeboliger og plejehjemspladser med de nødvendige tilsyns- og omsorgsfunktioner og stimulerende miljøer, så den ældre kan være aktiv og tryk på trods af et stort behov for pleje og omsorg.

Hurtig hjælp

Det akutte beredskab skal tilrettelægges så effektivt som muligt. Ambulanceberedskabet skal udbygges, så der overalt kan gennemføres en indledende livsbevarende indsats allerede på skadestedet.

Behandling og omsorg for psykisk syge

Mennesker med psykiske kriser, grundet alvorlige begivenheder i deres liv, f.eks. arbejdsløshed, skilsmisse, arbejdsmiljøbelastninger, overfald, har brug for hjælp til at nyorientere sig og komme videre.

Lægerne skal kunne henvise til klinisk psykolog efter samme regler som gælder for henvisning til psykiater.

For mennesker med egentlige psykiske sygdomme skal der være forskellige former for støtte og behandlingsmuligheder.

De distriktspsykiatriske principper bør videreudvikles, så mennesker kan få den nødvendige behandling og støtte i deres eget miljø. Hvor alvorlige psykiske lidelser og sygdomme er knyttet til misbrug og derved ofte til bestemte miljøer, kan det være nødvendigt, at behandling foregår i særlige behandlingsmiljøer.

Sygdomsbehandling på sygehusene af psykisk syge skal opretholdes i nødvendigt omfang.

Psykisk syge mennesker, der ikke har forudsætninger for at etablere et selvstændigt liv i egen bolig, skal tilbydes psykisk beskyttede boformer. Samtidig er det vigtigt, at psykisk syge mennesker får tilbud om aktiviteter i dagtimerne i form af beskyttet beskæftigelse, væresteder m.v. Tilbuddene kan etableres i samarbejde med frivillige interesseorganisationer.

Medicin, der er til at betale

Medicinalpriserne er for høje. Den situation, at mange ikke har råd til den nødvendige medicin, er uacceptabel. Priserne skal sænkes ved en offentlig prisgodkendelsesordning.

Et lægemiddel skal fortsat sælges til den samme pris overalt i landet. Reklamer

for håndkøbsmedicin overfor forbrugerne skal begrænses mest muligt.

Med henblik på at opnå et korrekt og prisbevidst lægemiddelforbrug ønsker vi at etablere en offentlig lægemiddelinformation overfor lægerne og forbrugerne.

Alternativ behandling og naturmidler

Der er behov for en seriøs forskning, som kan afdække effekten af de forskellige alternative behandlingsformer og naturmidler. Der skal indføres et anmeldelsessystem for alternative naturmidler til sygdomsbehandling, så man kan sikre forbrugerne mod sundhedsskadelige og virkningsløse præparater. Reklamer for naturmidler skal underkastes samme restriktioner som reklamer for lægemidler.

Ligeret for loven

Den danske lovgivning og retssystemet fungerer principielt ud fra det hovedsynspunkt, at alle er lige for loven.

Virkeligheden er imidlertid, at enkelte mennesker kan komme ud for højst uens muligheder i samfundet - afhængig af opvækst, uddannelse, økonomi o.s.v. Derfor er det fortsat en vigtig opgave for socialdemokraterne at forøge det enkelte menneskes faktiske muligheder for en ligelig og retfærdig behandling i retssystemet.

Der bør konstant arbejdes for enkle og klare lovregler. Jo mere præcis lovgivningen er, jo større er sikkerheden for, at myndighederne administrerer ligeligt og effektivt.

Et vigtigt led i forenklingen er en udbygget oplysnings- og informationstjeneste om nye lovregler.

Retshjælpen til mindrebemidlede og ubemidlede bør udbygges, så man har mulighed for at få hjælp fra en advokat eller uformel bistand fra domstolene. Det kan sikre en klargøring af den enkeltes retsstilling. Tilsvarende bør ordningerne om fri proces udnyttes og forbedres, så alle mennesker kan sikres muligheder for at føre klagesager uden frygt for alvorlige økonomiske konsekvenser,

Kriminaliteten i samfundet skal begrænses. Socialdemokraternes grundholdning er, at en mere retfærdig samfundspolitik vil få en positiv virkning på den samlede kriminalitet

Kriminaliteten i samfundet skal begrænses. Socialdemokraternes grundholdning er, at en mere retfærdig samfundspolitik vil få en positiv virkning på den samlede kriminalitet. Strafudmålingen i forhold til den almindelige retsbevidsthed kan forekomme tilfældig og socialt uretfærdigt, og Socialdemokratiet vil derfor arbejde for en gennemgribende revision af straffesystemet. Derudover er det nødvendigt at satse på en aktiv kriminalpolitik, der bygger på flere grundpiller.

Beskyttelsen af vidner skal øges og det må undersøges, hvorledes deres indentitet kan beskyttes.

Et generelt forebyggende kriminalitetsarbejde og en effektiv og hurtig indsats fra politi og domstole. Reglerne for isolationsfængsel udformes således, at denne form for fængsling kun finder anvendelse, når det er absolut påkrævet.

Straffesystemet skal anvendes i det omfang, det er nødvendigt og hensigtsmæssigt og må have et resocialiserende sigte. Men det må samtidig erkendes, at straffesystemet ikke i sig selv kan mindske kriminaliteten. Derfor er det kriminalitetsforebyggende arbejde fortsat af helt afgørende betydning, og det skal styrkes yderligere.

Det Kriminalpræventive Råd skal igangsætte og inspirere nye forebyggende initiativer. Det gælder specielt over for børn og unge. Samarbejdet mellem skole, socialvæsen og politi kan få stor betydning, og skal udbygges.

Der bør ske en omstrukturering af politiet med vægt på distrikts- og nærpolti. Det vil øge borgernes tryghed og dermed fremhæve retssikkerheden.

Domstolenes arbejde skal organiseres mere effektivt, så behandlingstiden og vare-tægtsfængsling nedsættes til det lavest mulige.

Samfundstjenester har vist sig at være et berettiget alternativ til specielt de kortere-varende frihedsstraffe. Det er en erfaring, der bør anvendes aktivt. Der bør sikres flere bevillinger til forebyggende aktiviteter over for kriminelle, så de får en ny reel mulighed for at glide ind i samfundet igen.

Socialdemokraterne vil arbejde for, at ofre for forbrydelser modtager den nødvendige behandling fra det offentlige. Det gælder både på det sociale og det økonomiske felt. En konsekvent positiv indsats over for voldsofre vil ikke alene være naturlig ud fra det danske samfunds grundholdninger, men også styrke retsbevidstheden.

Økonomisk kriminalitet skal straffes hårdere. Forældelsesfristerne skal gøres længere, Konkursrytteri skal bekæmpes ved oprettelse af et offentligt konkursregister, hvor alle personer (også selv om de skifter navn) registreres løbende over f.eks. den seneste 5 års periode. (D.v.s. efter 5 år uden konkurs slettes registrets oplysninger).

Der skal sikres en mere menneskelig behandling af indsatte, af mistænkte og ofre samt bedre lægetilsyn bl. a. med berusere i detentioner. Ofre for vold og voldtægt har fra første afhøring krav på en bisidder, som de selv udpeger.

Beskyttelse af forbrugerne

Det er en naturlig opgave for velfærdssamfundet at stå som garant for en udvidet forbrugerbeskyttelse og forbrugeroplysning. Socialdemokraterne vil styrke indsatsen på dette felt.

Fremtidige oplysninger om produkt, kvalitet og pris skal indebære tydelige informationer med hensyn til produktsammensætning, levetid, effektiv renteomkostning ved konto og kreditkøb m.v, samt de risici, der vil være ved ikke at overholde betalingsbetingelserne.

Der indføres forbud mod brug af engangsemballage, som ikke kan genanvendes.

På levnedsmiddelområdet er det særlig vigtigt, at reelle oplysninger sikrer, at forbrugerne kan vælge en ernæringsrigtig kostsammensætning.

Konkurrencetilsynet må tilføres de nødvendige ressourcer, så Konkurrenceloven kan virke fuldt ud efter sin hensigt: At sikre størst mulig gennemsigtighed i priskonkurrencen til gavn for danske forbrugere.

Der skal indføres en obligatorisk og standardiseret deklaration inkl. mærkedifferenciering, som også omfatter importerede produkter. EF bør bidrage til internationalt sammenlignelige standarder på området.

Der skal gennemføres en lovgivning om produktansvar og produktsikkerhed, som stiller krav til både producenter og importører. Der skal sikres gennemsækelighed på det finansielle marked som f.eks. forsikrings- og bankvirksomhed.